

PTT raportteja 255
PTT Reports 255

**MIKSI METSIEN TALOUDELLISIA
MAHDOLLISUUKSIA JÄTETÄÄN
KÄYTTÄMÄTTÄ? –
METSÄNOMISTAJIEN AKTIIVISUUS
JA SIIHEN VAIKUTTAMINEN**

Emmi Haltia
Anna-Kaisa Rämö
Sari Pynnönen
Matti Valonen
Paula Horne

Helsinki 2017

Pellervon taloustutkimus PTT
Eerikinkatu 28 A
00180 Helsinki
Puh. 09-348 8844
Faksi 09-3488 8500
Sähköposti ptt@ptt.fi

ISBN 978-952-224-193-1 (painettu)
ISSN 1455-4623 (painettu)
ISBN 978-952-224-194-8 (pdf)
ISSN 1796-4784 (pdf)

Helsinki 2017

Haltia, Emmi – Rämö, Anna-Kaisa – Pynnönen, Sari – Valonen, Matti – Horne, Paula. 2017. Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä? – Metsänomistajien aktiivisuus ja siihen vaikuttaminen. PTT raportteja 255.

Tiivistelmä: Pellervon taloustutkimuksen vuonna 2016 toteuttaman hankkeen tuloksista ilmenee, että metsänomistajilla on monenlaisia syitä metsätaloudelliselle hiljaisuudelle. Metsätaloudellisella hiljaisuudella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitä, että metsänomistaja ei ole tehnyt hakkuita edeltävää metsänkäyttöilmoitusta tai hakenut Kemera-tukea edelliseen kymmeneen vuoteen. Yksi aktivoinnin edellytyksistä on hiljaisten metsänomistajien tavoitteiden ja toivomusten huomioon ottaminen neuvonnassa ja metsätoimenpiteissä. Tämä voisi kannustaa myös luonto- ja virkistysarvoja korostavia metsänomistajia kasvattamaan puunmyyntiään. Tutkimuksen aktiivisista metsänomistajista yli puolet oli metsänomistuksen tavoitteiltaan taloudellisesti suuntautuneita monitavoitteisia. Hiljaisilla suurin tavoite-ryhmä oli luontoa ja ympäristöä korostavat. Aktiiviset metsänomistajat olivat myyneet selvästi yleisemmin puuta kuin hiljaiset, joilla oli siten huomattavasti enemmän käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia. Puuntarjonnan kannalta merkittävimmäksi ryhmäksi osoittautuivat osittain aktiiviset metsänomistajat, joilla oli selvästi enemmän hakkuumahdollisuuksia kuin täysaktiivisilla, jotka käyttävät jo hakkuumahdollisuuksiansa tehokkaasti. Myös hiljaisilla kuolinpesillä oli käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia. Metsäammattilaisille metsänomistajakunnan monimuotoisuus asettaa suuria haasteita käytännön työssä. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa tietoa syistä, jotka johtavat metsätaloudellisten mahdollisuuksien käyttämättä jättämiseen ja löytää keinoja metsänomistajien aktivoimiseen. Hanke toteutettiin useana osatutkimuksena. Tutkimuksessa hyödynnettiin Suomen metsäkeskuksen tietokantaa sekä tehtiin tutkimuskyselyt metsänomistajille ja metsäammattilaisille. Tämä raportti on yhteenveto kaikkien osatutkimusten tuloksista.

Asiasanat: Metsänomistajat, metsätaloudellinen aktiivisuus, ohjauskeinot, metsäammattilaiset

Abstract: Results of a 2016 project conducted by Pellervo Economic Research PTT indicate that forest owners have numerous reasons to remain inactive in the management of their forests. Inactivity in this study refers to situations in which the forest owner has not submitted felling notices or applied for support under the Act on the Financing of Sustainable Forestry (Kemera) in the past ten years. One of the preconditions for motivating these forest owners into action is to take their goals and wishes into account in forest advisory services and forest management operations. This might also encourage owners who mainly emphasise the environmental and recreational value of their forests to increase the sales of their timber. Over one half of active forest owners covered in the study are economically oriented and have multiple goals for their forest management. Among inactive forest owners, the largest group consists of those who emphasise nature and the environment in their management. Since active owners sold considerably more timber than the inactive ones, the latter therefore had much greater unused felling potential in their forests. The most important group vis-à-vis increasing timber supply were partly active owners, who also clearly had more felling potential than fully active owners, the latter of which are already making efficient use of their cutting opportunities. Additionally, there is a significant volume of unused felling potential in inactive undistributed estates. The diversity of forest owner types poses great practical challenges to forestry professionals. The goal of the study is to produce information about the reasons that lead to the non-use of forest management opportunities and to find ways to activate forest owners. The project was carried out through several sub-projects. It made use of the Finnish Forest Centre database and conducted surveys among forest owners and forestry professionals. This report presents a summary of the results of all sub-projects.

Keywords: Forest owners, forest management activity, forest management steering, forestry professionals

Esipuhe

Maailman väkiluvun ja talouden kasvun ennakoidaan lisäävän metsiin perustuvien tuotteiden ja palveluiden kysyntää tulevaisuudessa. Kysyntää lisää myös tarve korvata fossiilisia raaka-aineita uusiutuvilla, kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti tuotetuilla materiaaleilla. Metsäisenä maana Suomella on hyvät edellytykset tarttua alan mahdollisuuksiin. Edellytyksiä parantavat hyvä metsien hoito sekä poikkeuksellisen korkea osaaminen, teknologiat ja ratkaisut. Näiden avulla metsästä peräisin olevia biomassoja kyetään hyödyntämään tehokkaasti ja kestävästi. Alalla on myös kykyä tuottaa uusia tuote- ja palveluinnovaatioita.

Metsäala on perinteisesti ollut tärkeä osa maan taloutta. Metsäalan rooli nähdään perustellusti tärkeänä myös tulevaisuudessa. Odotusten realisoituminen kannattavana liiketoimintana, työpaikkoina ja talouskasvuna edellyttää, että metsävaroja käytetään yhteiskunnan hyvinvointia palvelevalla tavalla. Vaihtoehtona on, että alaan liittyvät mahdollisuudet jäävät hyödyntämättä. Jotta metsien käyttöä voidaan edistää hyvinvointia lisäävällä tavalla, on tunnettava metsien käytön mahdollisten esteiden taustat ja löydettävä keinoja sen varmistamiseen, että metsänomistajat tekisivät mahdollisimman usein hyvin perusteltuja päätöksiä metsiensä käytön suhteen. Tämä raportti palvelee mainittua päämäärää.

Hanke ja sen tuloksia esittelevä raportti eivät olisi toteutuneet ilman yhdistyksen tutkimustoimintaan kohdistunutta rahoitusta sekä yhteistyökumppanien ja tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden panosta. Haluankin kiittää PTT:n ja hankkeen toteuttajien puolesta hanketta rahoittanutta Suomen Metsäsäätiötä, ohjausryhmän jäseniä Tomi Saloa (Metsäteollisuus ry), Erno Järvistä (MTK), Veikko Iittaista (Suomen Metsäkeskus) ja Liisa Mäkijärveä (Suomen Metsäsäätiö), ja aineiston tuottamiseen osallistuneita henkilöitä siitä, että olette mahdollistaneet hankkeen toteutuksen.

Iiro Jussila

Toimitusjohtaja

Pellervon taloustutkimus PTT

Yhteenveto

Yksityismetsien puuntarjonta avainasemassa

Metsää omistavien yksityishenkilöiden (yksin tai puolison kanssa metsää omistavat, kuolinpesät ja verotusyhtymät) määrä ja osuus metsäpinta-alasta ovat Suomessa maailman suurimpia. Valtaosa teollisuuden käyttämästä puusta korjataan yksityishenkilöiden omistamista metsistä. Suomessa vuonna 2016 teollisuuskäyttöön hakatusta puusta reilu 80 prosenttia saatiin näistä metsistä. Hakkuumäärä oli historian suurimpia.

Biotalous nojaa uusiutuvien biopohjaisten raaka-aineiden käyttöön. Suomen kasvava biotalous käyttää pitkälti puupohjaisia raaka-aineita. Viime vuosien investoinnit puuta käyttävään biotalouteen nostavat puunkäyttöä selvästi nykyisestä. Nyt tiedossa olevien investointipäätösten perusteella teollisen puun käyttö nousee yli 10 miljoonaa kuutiota nykyisestä noin 65 miljoonasta kuutiosta vuoteen 2018 mennessä. Myös hallituksen tavoitteena on lisätä vuotuista runkopuun käyttöä 15 miljoonalla kuutiometrillä. Tähän tavoitteeseen pääseminen edellyttää puuntarjonnan selvää lisäystä ja hakkuumahdollisuuksien tehokkaampaa hyödyntämistä, missä yksityismetsien omistajat valintoineen ovat tulevaisuudessakin avainasemassa.

VMI11:n mukaan 27 prosenttia Suomen puuntuotannossa olevasta metsämaasta on ollut vähintään 30 vuotta hakkuiden ulkopuolella. Kiireellinen hakkuutarve on, eli hakkuut ovat myöhässä 8,5 prosentilla eli 1,6 miljoonalla hehtaarilla. Uudistuskypsistä metsistä lähes kolmasosalla eli 700 000 hehtaarilla on hakkuut myöhässä. Näissä uudistuskypsissä metsissä on useiden miljardien käyttämätön tulomahdollisuus. Kasvava puunkäyttö edellyttää vajaakäytössä olevien metsien puun tarjonnan lisääntymistä. Jos tarjonta vastaa investointien lisäämää kysyntää, kantorahatulojen lisäksi syntyy myös työpaikkoja metsätaloudessa ja teollisuudessa, ja toimialan tuomat vero- ja vientitulot kasvavat.

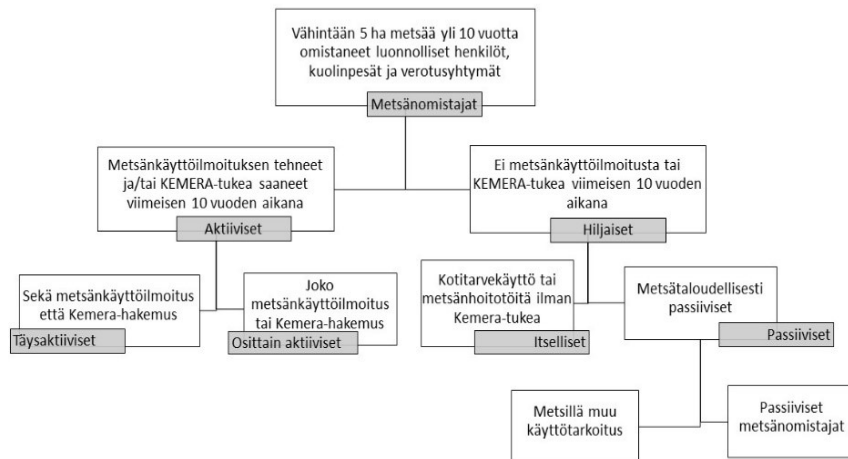
Metsänomistajakunnan rakennemuutoksen seurauksena metsänomistajat ovat ikääntyneet, maanviljelijöiden määrä on vähentynyt, metsänomistajat asuvat yhä useammin kaupungeissa ja metsätilojen kokorakenne on polarisoitunut niin, että sekä suurimpien että pienimpien tilojen määrä on kasvanut. Saman suuntaisen muutoksen arvioidaan jatkuvan tulevaisuudessa. Metsätaloudessa puukauppoja ja hoitotoimia tekemättömien metsänomistajien määrän on arveltu lisääntyneen rakennemuutoksen seurauksena ja myös tämän suuntauksen ennustetaan jatkuvan tulevaisuudessa. Tarkkoja tietoja näiden metsänomistajien osuudesta, heidän taustastaan tai metsiin liittyvistä asenteistaan ei kuitenkaan ole ollut saatavilla.

Aktiivisuudeltaan erilaisten metsänomistajien tarkastelu

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ja verrataan aktiivisten ja ns. hiljaisten metsänomistajien käyttäytymistä ja asenteita metsätalouteen liittyen. Hiljaisilla metsänomistajilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa metsänomistajia, jotka eivät ole tehneet metsänkäyttöilmoitusta tai hakeneet Kemera-tukea viimeiseen kymmeneen vuoteen, eli he ovat olleet metsätalouden organisaatioiden näkökulmasta näkymättömiä (Kuva 1). Hiljaiset metsänomistajat on jaettu tutkimuksessa kahteen alaryhmään kyselytutkimuksen vastausten perusteella. Itselliset metsänomistajat ovat korjanneet metsästä polttopuuta tai tehneet ilmoituksensa mukaan metsänhoitoa, vaikka he eivät ole hakeneet Kemera-tukea. Passiiviset metsänomistajat eivät ole Metsäkeskuksen tietokanta-aineiston eivätkä oman ilmoituksensa mukaan tehneet hakkuuta, metsänhoitoa tai korjanneet polttopuuta, eli he ovat olleet metsätaloudellisesti passiivisia edellisen kymmenen vuoden ajan. Passiivisilla metsänomistajilla metsällä saattaa kuitenkin olla muita merkityksiä ja käyttöä kuin puuntuotanto, esimerkiksi luonnonsuojelu, virkistyskäyttö tai muihin luonnonvaroihin kuin puuainekseen pohjautuva elinkeino.

Tässä tutkimuksessa käytetyn luokittelun perusteella aktiivisiksi määriteltujen metsänomistajien hakkuumahdollisuuksien käyttämisessä oli selviä eroja. Näitä eroja tarkasteltiin jossain määrin, mutta

yksityiskohtaisempi tarkastelu aktiivisuuden tasoon vaikuttavista syistä ei sisältynyt tähän hankkeeseen. Käytetty luokittelu ei myöskään erottele osittain aktiivisia metsänomistajia sen mukaan, ovatko he tehneet vain metsänkäyttöilmoituksen vai vain Kemera-hakemuksen.

Kuva 1. Metsänomistajien jaottelu tässä tutkimuksessa.

Keskeisimmät tutkimuskysymykset:

- Kuinka metsätaloudelliselta aktiivisuudeltaan erilaiset metsänomistajat eroavat toisistaan tavoitteiltaan, suhtautumiseltaan ammattilaisten apuun ja metsäosaamiseen, puukauppaa edistäviin ja rajoittaviin tekijöihin ja suhtautumisessa metsänhoitoon?
- Millä keinoilla voitaisiin vaikuttaa siihen, että metsänomistajat tekisivät metsiensä käytön suhteen aktiivisen päätöksen? Miten keinot tulisi räätälöidä erityyppisille metsänomistajille?

- Mikä on metsänomistajan toimintaympäristöön liittyvien seikkojen merkitys metsätaloudelliselle aktiivisuudelle? Onko puukaupan käytännön toteutuksella vaikutusta puun myyntihalukkuuteen?
- Kuinka metsää omistavat kuolinpesät ja verotusyhtymät eroavat toisistaan metsätalouden harjoittamisessa? Mitkä ovat kuolinpesien ja yhtymien osalta merkittävimmät metsätaloudellisen toiminnan esteet ja kuinka niihin voitaisiin vaikuttaa? Kuinka voitaisiin kannustaa kuolinpesien purkamiseen?
- Millaisena ryhmänä metsäammattilaiset näkevät hiljaiset metsänomistajat? Onko ammattilaisten ja metsäalan organisaatioiden toiminnassa erityisiä asioita, joiden kehittäminen edesauttaisi hiljaisten metsänomistajien aktivoitumista?

Laaja ja monipuolinen aineisto tulosten pohjana

Tutkimus toteutettiin useassa osassa. Metsäkeskuksen asiakastietokannasta erotettiin aineistot hiljaisista metsänomistajista, jotka eivät olleet tehneet metsänkäyttöilmoitusta tai hakeneet Kemera-tukea kymmeneen vuoteen, ja poimittiin otos aktiivisista metsänomistajista, jotka olivat omistaneet tilansa niin ikään kymmenen vuotta. Myös kuolinpesiä koskeva aineisto poimittiin Metsäkeskuksen asiakastietokannasta. Verotusyhtymien yhteystiedot puolestaan saatiin verohallinnosta, ja myös näihin tietoihin yhdistettiin Metsäkeskuksen metsävaratietoja.

Tietokanta-aineistoa analysoitiin tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa. Aineistosta poimittiin otokset hiljaisista yksin tai puolison kanssa metsää omistavista ja kuolinpesien edustajista puhelinhaastatteluihin. Kaikista neljästä metsänomistajaryhmästä – yksin tai puolison kanssa metsää omistavista aktiivisista ja hiljaisista metsänomistajista, kuolinpesistä ja verotusyhtymistä – poimittiin otokset kyse-

lytutkimukseen. Otosten poiminnassa painotettiin voimakkaasti hiljaisiksi tunnistettuja metsänomistajia, koska heidän näkemyksistään haluttiin saada riittävä aineisto vähäisen metsätaloudellisen aktiivisuuden analysoimista varten.

Metsänomistaja-aineiston analysoinnin lisäksi kerättiin kyselytutkimusaineisto myös metsäammattilaisten keskuudesta. Tämän osan tarkoituksena oli selvittää ammattilaisten näkemyksiä metsätaloudellisen passiivisuuden syistä ja mahdollisista ohjauskeinoista.

Tutkimuksen keskeisimmät tulokset, johtopäätökset ja suositukset ovat:

Hiljaisten metsänomistajien osuus yksityismetsien käyttämättömistä hakkuumahdollisuuksista noin 14 prosenttia

Hiljaiset metsänomistajat omistavat yli kymmenen vuotta metsänsä omistaneiden yksityisten metsänomistajien omistamasta metsätaloukseen pinta-alasta noin 10 prosenttia, eli yhteensä noin miljoona hehtaaria, kun mukaan lasketaan perheomistuksien lisäksi kuolinpesät ja verotusyhtymät. Kaikkien omistajaryhmien metsätaloukseen pinta-alaan suhteutettuna se on noin kuusi prosenttia. Suurin osa hiljaisista metsänomistajista käyttää metsäänsä esimerkiksi virkistyskäytössä ja kotitarvepuun hankinnassa. Myös luonnonsuojelumotivit olivat tärkeitä metsätaloudellisesti hiljaisille metsänomistajille.

Kaksi prosenttia yksin tai puolison kanssa metsää omistavista metsänomistajista oli metsätaloudellisesti täysin passiivisia, eli he eivät olleet tehneet mitään metsätaloustoimia metsissään viimeiseen 10 vuoteen. Kaikkien metsänomistajien metsiin suhteutettuna he omistavat noin yhden prosentin Suomen metsämaan pinta-alasta.

Hiljaisten metsänomistajien osuus inventointitietoihin perustuvasta yksityismetsien hakkuuesitysten kokonaiskertymästä oli noin 14 prosenttia, eli yhteensä noin 65 miljoonaa kuutiometriä. Käyttämättömistä hakkuumahdollisuuksista noin 66 prosenttia oli aktiivisilla per-

heomistajilla (316 milj. m3), 13 prosenttia aktiivisilla verotusyhtymillä (59 milj. m3) ja 8 prosenttia aktiivisilla kuolinpesillä (37 milj. m3).

- Hiljaisten metsänomistajien omistama metsäpinta-ala oli noin 10 prosenttia yksityisten omistamasta pinta-alasta ja hakkuumahdollisuudet noin 14 prosenttia vastaavan ryhmän hakkuumahdollisuuksista. Monenlaiset vapaaehtoisuuteen perustuvat toimet ovat mahdollisia hiljaisten metsänomistajien aktivoimiseksi, vaikka erityisesti passiivisten metsänomistajien tavoittaminen neuvonnan keinoilla voi olla hankalaa. Ohjauskeinojen, sekä neuvontaan että kannustimiin tai sanktioihin perustuvien, käyttämisestä tulee arvioida ja harkita perusteellisesti. Vapaaehtoisuuteen perustuvat keinot lisäävät yleisesti metsien taloudellisen käytön hyväksyttävyyttä. Pieni tilakoko on ongelmallinen metsätalouden kustannusten kannalta, mutta toisaalta metsänomistuksen levittäytyminen laajalle suomalaisessa yhteiskunnassa lisää toiminnan hyväksyttävyyttä.
- Digitalisaatio, metsävaratiedon parempi saatavuus ja kehittyvät sähköiset palvelut voisivat mahdollistaa metsänhoitotöiden ja puukauppojen yhdistelemisen järkevän kokoisiksi kokonaisuuksiksi myös sellaisissa olosuhteissa, että pienempiä tiloja on paljon jatkossakin.

Metsään liittyvät arvot ohjaavat metsänomistajien valintoja

Hiljaisten metsänomistajien joukossa korostuivat luonto- ja virkistystavoitteet ja voimakkaiden metsätalouden toimenpiteiden välttäminen. Luontoa ja ympäristöä korostavat olikin yleisin tavoiteryhmä heidän keskuudessaan 33 prosentin osuudella. Aktiivisista metsänomistajista kuului tähän tavoiteryhmään 15 prosenttia. Hiljaisista metsänomistajista 56 prosenttia ei ollut halunnut myydä puuta siksi, että ei halunnut avohakkuuta metsäänsä ja 42 prosenttia siksi, että ei halunnut raskaita metsäkoneita metsäänsä. Vastaavat osuudet olivat

aktiivisilla metsänomistajilla 22 prosenttia ja 19 prosenttia. Ammattilaisten vastausten perusteella suuri osa metsäalan ammattilaisista tunnistaa hyvin luontotavoitteisten metsänomistajien tavoitteet ja palvelutarpeet, mutta osa ei pysty täysin mieltämään luontotavoitteiden tärkeyttä joillekin metsänomistajista. Jos metsänomistajan ja metsäammattilaisen näkemykset ovat ristiriidassa puukaupoista tai metsäpalveluista neuvoteltaessa, voi sopivan toimintatavan löytäminen olla hankalaa ja johtaa jopa metsänomistajan metsätaloudelliseen passivoitumiseen.

- Metsänomistajien palveluita tulee kehittää asiakaslähtöisesti ja metsänomistajan tavoitteita kuunnellen. Organisaatioiden tulisi arvioida toimintatapojaan ja kouluttaa ammattilaisia monitavoitteisuuden huomioon ottamiseen niin metsäsuunnittelussa ja -neuvonnassa kuin palveluiden myynnissä, markkinoinnissa ja hakkuiden toteutuksessa. Luontoa ja ympäristöä korostavien metsänomistajien toiveiden tärkeyden mieltäminen ja monitavoitteisuuden onnistunut huomioon ottaminen voisivat lisätä selvästi luonto- ja virkistysarvoja painottavien metsänomistajien aktiivisuutta.
- Vaikka kaikilla metsäammattilaisilla olisikin koulutusta esimerkiksi jatkuvan kasvatuksen toteuttamiseen, osaamisen ja kokemuksen voi silti olettaa vielä vaihtelevan. Olisi hyvä, jos neuvontaa ja metsäpalveluita tarjoavista organisaatioista löytyisi vielä melko harvinaisiin kasvatustapoihin erikoistuneet asiantuntijat, jotka osallistuisivat suunnitelmien tekemiseen. Ajan myötä kokemusta eri kasvatustavoista kertyisi näin myös muille metsäammattilaisille.
- Metsänomistajien tavoitteiden tunnistamiseksi tulisi kehittää sähköisiä työvälineitä, joiden avulla ammattilaisten olisi helppompaa lähestyä metsänomistajia ja tunnistaa tavoitteiltaan eri tyyppisiä metsänomistajia. Tämä olisi erityisen tärkeää tapauksissa, joissa metsänomistaja ei osaa itse määritellä tarkasti toiveitaan tai ilmaista niitä metsätalouden termein. Met-

sävaratiedon saatavuus, vaivaton hyödynnettävyys ja ajantasaisuus edistävät palveluiden oikeaa kohdentamista ja tarjontaa. Noin kolmannes hiljaisista metsänomistajista halusi yhteydenottoja puunostajilta tai palvelun tarjoajilta. Aktiivisista 54 prosenttia toivoi yhteydenottoja puunostajilta ja 45 prosenttia palvelun tarjoajilta.

Erilaiset metsänomistajat tarvitsevat erilaista neuvontaa ja osa myös tukea päätöksentekoon

Noin neljännes kaikista metsänomistajista kuului ryhmään, jota määritteli halukkuus oppia lisää metsäasioista ja tuntea metsänsä paremmin, mutta myös halu itsenäiseen päätöksentekoon ja jossain määrin epäluottamus ammattilaisia kohtaan. Itsellisistä metsänomistajista tähän ryhmään kuului 33 prosenttia metsänomistajista ja passiivisista 28 prosenttia.

- Oppimishaluisille itsenäisille metsänomistajille tulisi kehittää helposti saatavilla olevia ja hyvin suunniteltuja nettikursseja ja tietopaketteja, sekä muuta koulutusta. Nämä metsänomistajat eivät kuitenkaan halua tukea päätöksenteossa, joten henkilökohtainen neuvonta ei ole heille sopivin neuvonnan muoto. Oppimishalukkaita on hyvin erityyppisissä metsänomistajissa, minkä vuoksi oppimateriaaleja tulisi räätälöidä esimerkiksi metsänomistajan tavoitteiden mukaan. On tärkeää kuitenkin muistaa, että suurin osa hiljaisista metsänomistajista ei käytä aktiivisesti sähköisiä palveluita, joten heidän tavoittamisessaan täytyy käyttää henkilökohtaista yhteydenottoa.

Monipuolista tukea haluavat metsänomistajat luottivat metsäammatilaisiin, halusivat oppia tuntemaan omat metsänsä ja niiden mahdollisuudet paremmin sekä halusivat tukea päätöksentekoon. Tällaisia metsänomistajia oli 30 prosenttia aktiivisista ja 32 prosenttia hiljaisista metsänomistajista. Monipuolista tukea haluavat olivat myös 44

prosentin osuudella selvästi suurin ryhmä luontoa ja ympäristöä korostavien keskuudessa. Tässä ryhmässä oli toisaalta muihin tavoite-ryhmiin verrattuna vähemmän ammattilaisiin luottavia.

- Monipuolista tukea haluavat kaipaavat opetusta ja neuvontaa metsiin liittyvissä asioissa, mutta myös tukea itse päätöksenteossa. Monipuolista tukea haluavien osuus oli erityisen suuri luontoa ja ympäristöä korostavien keskuudessa, minkä vuoksi metsäammattilaisten kyky mieltää erilaisten metsänomistajien tavoitteiden ja luontopainotuksen tärkeys on keskeisellä sijalla.

Suomen Metsäkeskuksessa on tehty tehostettua hiljaisten metsänomistajien neuvontaa viime vuosina. Asiakasneuvojat ovat tavoittaneet vuonna 2016 noin 10 000 metsänomistajaa joko puhelimitse tai tapaamalla henkilökohtaisesti. Tavoitetuista metsänomistajista noin puolet kirjautui yhteydenoton jälkeen Metsään.fi -palveluun, 40 prosenttia antoi luvan metsävaratietojen siirtoon tai selailuun ja 30 prosenttia teki vuoden aikana metsänkäyttöilmoituksen tai haki Kemera-tukea. Neuvontatyön vaikuttavuutta metsänomistajien aktivoimisessa voidaan pitää hyvänä. Noin 10 000 metsänomistajan puhelinneuvonnan ja tapaamisten kustannukset olivat Suomen Metsäkeskuksen arvion mukaan noin 1,1 miljoona euroa.

Uusien kuolinpesien syntymisen estäminen ja nykyisten purkaminen keskeistä

Hiljaisten metsänomistajien metsätilakokonaisuuksista kuolinpesillä oli suurin hehtaariohtainen puuston tilavuus ja verotusyhtymillä pienin. Aktiivisten metsänomistajien tiloilla hehtaaritilavuus vaihteli vain vähän eri omistusmuodoissa. Hakkuuesityksissä ja metsänhoitotoimenpide-ehdotuksissa kuolinpesien hiljaisten metsänomistajien ryhmällä oli kaikista suurimmat hakkuuesitysten pinta-alaosuudet ja suurimmat hehtaaritilavuudet sekä korkein metsänhoitotoimenpide-

ehdotusten pinta-alaosuus. Tulosten perusteella kuolinpesillä on selvästi eniten käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia hehtaarikohtaisesti tarkasteltuna. Kokonaisuutena tarkasteltuna hiljaisilla kuolinpesillä on hallinnassaan kolme prosenttia yksityisten metsänomistajien käyttämättömistä hakkuumahdollisuuksista.

Kuolinpesät ovat muita omistajaryhmiä passiivisempi ryhmä, mutta kuolinpesistäkin kaksi kolmasosaa oli ollut aktiivisia viimeisen 10 vuoden aikana. Hiljaisten kuolinpesien omistamat metsätilat ovat keskimäärin pieniä, joten heidän omistamansa metsäpinta-ala on 2,3 prosenttia yksityisten omistamasta metsäpinta-alasta. Nykyisten, pitkään säilyneiden kuolinpesien purkamiseen kannustaminen on todennäköisesti hankalaa. Omistukset ovat usein ketjuuntuneita (38 prosentissa kyselyyn vastanneista kuolinpesistä¹ oli omistajana toinen kuolinpesä) ja kuolinpesän omistaman metsän taloudellista merkitystä pidetään – mahdollisesti väärin perustein – niin pienenä, että jakamiseen liittyvää vaivaa ei nähdä tarkoituksenmukaisena. Lisäksi kuolinpesäosakkuuden myötä säilyy omistussuhde usein tunnearvoltaan merkitykselliseen kohteeseen ja mahdollisuus polttopuun korjaamiseen. Mahdollisuus polttopuun korjuuseen oli tärkeä asia metsänomistuksessa 75 prosentille kyselyyn vastanneista kuolinpesien edustajista.

Reilu kolmannes kyselyyn vastanneiden kuolinpesien edustajista haluaisi lisää neuvontaa ja palveluita kuolinpesien purkamiseen ja muihin omistusmuotoihin liittyen, joten kohdennetulla neuvonnalla voidaan edistää kuolinpesien purkamista. Henkilökohtaisen neuvonnan lisääminen aiheuttaa lisäkustannuksia. Hiljaiseksi tunnistettujen kuolinpesien määrä oli noin 9 000 kappaletta. Näiden kaikkien edustajien tapaamisten kustannukset nousisivat Suomen Metsäkeskuksen kustannusarvion perusteella noin 3-4 miljoonaan euroon.

- Nykyisten pitkään säilyneiden kuolinpesien laajamittaiseen purkamiseen ei ole nykyainsäädännön puitteissa yhtä teho-

¹ Kuolinpesien kyselyaineisto ei ollut edustava, joten tulosta ei voi yleistää koskemaan kaikkia kuolinpesiä.

kasta keinoa. Oikein kohdistetulla neuvonnalla voidaan kuitenkin saada tuloksia aikaan, koska esimerkiksi osa kuolinpesien edustajista ei kokenut tietojaan purkamisen vaihtoehtoja riittäviksi. Neuvonnan edellytyksenä on kuitenkin ajantasaisten yhteystietojen saatavuus. Metsäkeskuslain tarkistamisen myötä Metsäkeskus saa verohallinnolta tiedon kuolinpesän veroilmoituksen jättäjästä, mikä tulee helpottamaan kuolinpesien edustajien tavoittamista.

- Kuolinpesien purkamisen nopeuttamiseksi voi olla mahdollista kehittää taloudelliseen ohjaukseen tai lainsäädäntöön perustuvia ohjauskeinoja, kuten verorasituksen lisääminen tai määräajan asettaminen purkamiselle, mutta näitä keinoja ja niiden edellytyksiä ei ole tarkasteltu tässä hankkeessa.
- Kuolinpesien hallinnointia hankaloittaa se, että toimintaperiaatteista ja työnjaosta ei ole useinkaan selkeästi sovittu. Myös kaikkien osakkaiden yksimielisyyden vaatimus voi estää toimenpiteitä. Päätöksentekoa voi olla mahdollista tehostaa siirtymällä päätöksenteossa määräenemmistöpäätöksiin.
- Toimenpiteissä tulisi keskittyä siihen, että kuolinpesät puretaisiin mahdollisimman nopeasti ja metsä säilyisi riittävän kokoisena kokonaisuutena. Jos tähän ei ole halukkuutta esimerkiksi tunnesyiden vuoksi, tulisi kannustaa metsänomistuksen muuttamista mahdollisimman pian kuolinpesän syntymisen jälkeen verotusyhtymäksi. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi lesken omistuksen jatkumisen luontevasti, mutta toisi selkeyttä omistusjärjestelyihin.
- Olisi hyvä selvittää, voisiko verotusyhtymäksi siirtyminen olla ns. oletusasetus siinä tapauksessa, että kuolinpesää ei heti pureta. Oletusasetuksella tarkoitetaan sitä, että kuolinpesän osakkaiden pitäisi aktiivisesti pysäyttää verotusyhtymän muodostumiseen johtava prosessi, jos he haluavat pitää hallinnointitapana kuolinpesän. Tämä olisi kuitenkin aina yksi valittavissa oleva vaihtoehto.

- Jos kuolinpesää ei pureta tai omistusmuotoa muuteta, voisi selvennyslainhuuto olla pakollinen toimenpide. Jo olemassa olevien kuolinpesien selvennyslainhuudon voisi tehdä määraikaisesti nykyistä 75 euron tilakohtaista hintaa edullisemmin tai täysin ilman kustannuksia. Selvennyslainhuuto selkeyttäisi omistussuhteita ja helpottaisi omistusjärjestelyjä jatkossa. Lisäksi sen kautta osakkaiden henkilötiedot tulisivat rekisteröidyiksi ja esimerkiksi palveluiden tarjoajien yhteydenottaminen kuolinpesien osakkaisiin helpottuisi.

Tunnearvot ja halu jättää perintöä jarruttavat sukupolvenvaihdoksia

Hiljaisista metsänomistajista 11 prosenttia suunnitteli luopuvansa tilansa omistuksesta myymällä tilan joko perheenjäsenelle tai vapailla markkinoilla. Aktiivisilla osuus oli 17 prosenttia. Hiljaisilla metsänomistajilla myyntihalukkuuden verrattain pienen osuuden taustalla voi olla esimerkiksi tunnesyitä, mutta myös huono tietämys oman metsätilan todellisesta arvosta. Puhelinhaastattelussa toistui näkemys oman tilan vähäisestä metsätaloudellisesta merkityksestä ja puuttuvista hakkuumahdollisuuksista.

- Metsätilamarkkinoilla toimivilla yrityksillä voisi olla mahdollisuuksia kannustaa hiljaisia metsänomistajia tilan myyntiin tiedottamalla esimerkiksi vastaavien kohteiden toteutuneista kauppahinnoista, samaan tapaan kuin asuntomarkkinoilla tehdään.
- Noin kaksi kolmasosaa yli 75-vuotiaista metsänomistajista aikoo siirtää metsäomaisuutensa perintönä perillisilleen. Näin suunnitteli tekevänsä noin 50 prosenttia aktiivisista ja 60 prosenttia hiljaisista metsänomistajista, jotka olivat iältään 55-74 vuotiaita. Lähes 40 prosenttia yli 75-vuotiaista metsänomistajista oli sitä mieltä, että neuvontaorganisaatioiden tulisi aktiivisesti tarjota metsänomistajille palveluita metsätilasta luopumisen suunnitteluun ja järjestämiseen.

Metsätilan omistusjärjestelyihin liittyvällä neuvonnalla on vastausten perusteella mahdollista kannustaa osaa iäkkäistä metsänomistajista sukupolvenvaihdokseen. Neuvontaa tulisi edelleen tehostaa ja tehdä palveluista mahdollisimman houkuttelevia. Neuvonnan, metsätalouden ja puunhankinnan kustannusten nousun hillitsemiseksi on tärkeää myös hyödyntää metsävaratietoja ja digitalisaation mahdollisuuksia.

Luonnonsuojelun virallistaminen helpottaisi toimenpiteiden kohdentamista

Osa metsänomistajista haluaa omistaa metsänsä edelleen itse, mutta on rajannut sen joko kokonaan tai osittain metsätalouden käytöstä.

- Näitä metsänomistajia olisi hyvä kannustaa omaehtoisesti suojeltujen alueiden statuksen virallistamiseen, mikä helpottaisi esimerkiksi vapaaehtoisuuteen perustuvien Metso-suojelukohteiden kohdentamista ja tehostaisi suojelutoimia. Omaehtoisesti suojellut metsät ovat myös mukana suurimpien kestävien hakkuumahdollisuuksien laskelmissa, joita käytetään esimerkiksi uusien investointien puuhuollon kustannusten arvioimisessa. Myös tämän vuoksi olisi hyvä olla tarkempi tieto siitä, mikä osuus metsäalasta on todella taloudellisen käytön piirissä.

Ohjauskeinojen suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon metsän omistamisen luonne sijoitustoimintana ja osana kotitalouden kokonaisuutta

Metsänomistajuus on luonteeltaan useimmiten sijoitustoimintaa, joka on osa kotitalouden omaisuuden hoitoa ja ajankäyttöä. Metsänomistaminen on vain pienelle osalle metsänomistajista elinkeinotoiminnan kaltaista. Tämän vuoksi ohjauskeinojen suunnittelussa tulee

muistaa, että metsänomistajat eivät tee ratkaisujaan vain metsätalouden toiminnan näkökulmasta, vaan päätöksiin vaikuttavat monet kotitalouden tilanteeseen liittyvät, täysin metsäasioista riippumattomat tekijät. Metsäasioiden hoito myös kilpailee käytettävästä ajasta muiden asioiden kanssa. Tutkimusten mukaan myös toiminnan vaatima vaivannäkö vaikuttaa usein siihen, että toimeen ei aikeista huolimatta ryhdytä.

Ohjauskeinojen tehokkuus perustuu käyttäytymisen tuntemiseen. Jotta käyttäytymistä voidaan ymmärtää ja suunnitella tehokkaita ohjauskeinoja, inhimilliselle päätöksenteolle ominainen moniulotteinen ja ajankäytöltään hyvin rajoitettu päätöksenteko tulee ottaa huomioon. Toivottu toimintatapa, jonka toivotaan yleistyvän, on esimerkiksi tehtävä mahdollisimman helpoksi erilaisille metsänomistajille. Toivottu toiminta on myös tehtävä mahdollisimman houkuttelevaksi, minkä vuoksi on tärkeää tuntea tarkasti erilaisten metsänomistajien motiivit. Taloudellinen ohjaus voi esimerkiksi olla tehotonta, jos metsänomistaja ei tee päätöksiä taloudellisten tekijöiden perusteella. Yhteisöllisyydellä ja viiteryhmien mielipiteillä on ihmisiin suurempi vaikutus kuin minkä yleensä tiedostamme. Viestinnässä kannattaa korostaa enemmistön toimivan toivotulla tavalla, eikä painottaa vähemmistössä olevia, ei-toivottuja toimintatapoja.

Hiljaisten ja passiivisten, tai muiden metsätaloudellisia mahdollisuuksiaan käyttämättä jättävien aktivoimiseen ei ole yhtä toimivaa keinoa, koska metsänomistajat ovat hyvin erilaisia ja hiljaisuudelle on monenlaisia syitä. Monipuolinen ja suuri metsänomistajajoukko erilaisine palvelutarpeineen on palveluntarjoajille suuri haaste. Tulosten perusteella on kuitenkin löydettävissä metsänomistajaryhmiä, esimerkiksi luontopainotteisia, päätöksenteon tukea tarvitsevia ja ajan puutteesta kärsiviä, joiden aktivoiminen on mahdollista esimerkiksi toimintatapoja kehittämällä, parantamalla palvelutarjontaa ja helpottamalla sekä metsävaratietojen että metsänomistajien yhteystietojen saatavuutta. Palveluiden tulee olla mahdollisimman helppokäyttöisiä ja ohjeiden helposti löydettävissä myös metsäasioita harvakseltaan hoitavien metsänomistajien näkökulmasta. Jokainen yksityiskohta,

missä metsäasioiden hoitamista voidaan helpottaa, lisää aktiivisuuden todennäköisyyttä. Joissakin asioissa lainsäädännön muuttaminen tai taloudellinen ohjaus voi olla tehokasta, mutta silloin tulee tarkasti arvioida kaikki ohjauskeinojen vaikutukset.

Sisällys

Esipuhe.....	6
Yhteenveto	7
1 Johdanto.....	23
1.1 Tutkimuksen tausta	23
1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	26
2 Metsänomistajien päätöksenteko	28
2.1 Puuntarjontaan ja metsänomistuksen tavoitteisiin liittyvä tutkimus.....	28
2.2 Taloudellinen päätöksenteko.....	29
2.3 Metsänomistajien käyttäytymiseen vaikuttaminen	31
3 Tutkimuksen toteutus ja menetelmät	33
3.1 Tutkimuksen toteutus.....	33
3.2 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät.....	36
4 Osahankkeiden tulokset.....	37
4.1 Tietokanta-aineisto	37
4.2 Puhelinhaastattelut.....	49
4.3 Metsänomistajakysely: Perheomistajat.....	54
4.4 Metsänomistajakysely: Kuolinpesät ja verotusyhtymät.....	80
4.5 Ammattilaiskysely	86
5 Johtopäätökset.....	94
Lähdeluettelo	108

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Biotalous nojaa uusiutuvien biopohjaisten raaka-aineiden käyttöön. Suomen kasvava biotalous käyttää pitkälti puupohjaisia raaka-aineita. Viime vuosien investoinnit puuta käyttävään biotalouteen nostavat puunkäyttöä selvästi nykyisestä. Nyt tiedossa olevien investointipäätösten perusteella teollisen puun käyttö nousee yli 10 miljoonaa kuutiota nykyisestä noin 65 miljoonasta kuutiosta vuoteen 2018 mennessä.

Suomen metsiin on viime vuosikymmeninä kertynyt käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia, kun hakkuut ovat olleet selvästi metsien kasvua pienemmät. Valtakunnan metsien inventoinnin (VMI) yhteydessä on tarkasteltu metsien kasvun, kokonaispoistuman ja puun tuotannon suhdetta. Kokonaispoistuma (sis. luonnonpoistuman) oli viimeisimmässä inventoinnissa (VMI11, 2009-2013) valtakunnan tasolla 67 prosenttia kasvusta. Alueittain ja puulajeittain suhde vaihteli männyn käytön jäädessä Lapissa noin 50 prosenttiin ja kuusen käytön yltäessä Kaakkois-Suomessa lähes sataan prosenttiin. Metsäteollisuuden investoinnit kaventavat poistuman ja kasvun suhdetta selvästi (Salminen ym. 2016).

VMI:n yhteydessä on tarkasteltu myös sitä, kuinka suuri osa metsäpinta-alasta on puuntuotannollisessa mielessä vajaakäytössä. Luvut koskevat kaikkien omistajaryhmien metsiä, ei pelkästään yksityismetsiä. Puuntuotannossa olevasta metsämaasta noin 27 prosenttia on ollut yli 30 vuotta hakkaamatta. Tästä kolmasosassa on hakkuu myöhässä puuntuotannollisessa mielessä. Siten 8,5 prosentilla eli 1,6 miljoonalla hehtaarilla puuntuotannon metsämaasta ei metsätaloudellisia mahdollisuuksia ole käytetty, vaan niillä on kiireellinen hakkuutarve puuntuotannollisessa mielessä. Uudistuskypsistä metsistä hakkuut ovat myöhässä suuremmalla osalla, 28 prosentilla (700 000 hehtaarilla) (Korhonen ja Ihalainen, 2012).

Metsää omistavien yksityishenkilöiden (yksin tai puolison kanssa metsää omistavat, kuolinpesät ja verotusyhtymät) määrä ja osuus metsäpinta-alasta on Suomessa poikkeuksellisen suuri. Valtaosa teollisuuden käyttämästä puusta korjataan yksityishenkilöiden omistamista metsistä. Suomessa vuonna 2015 teollisuuskäyttöön hakatusta puusta reilu 80 prosenttia saatiin näistä metsistä. Metsätalous on myös harjoittajilleen tärkeä tulonlähde. Yksityismetsien vuosittainen bruttokantorahatulo nousi viime vuonna 1,7 miljardiin.

VMI:n mukaiset käyttämättömät metsätaloudelliset mahdollisuudet osoittavat, että kaikki metsänomistajat eivät käytä metsiensä tuotto-potentiaalia, mikä vaikuttaa myös metsänomistajien talouteen. VMI:n osoittamissa kiireellisen hakkuutarpeen uudistuskypsissä metsissä on arviolta vähintään 4 – 8 miljardin käyttämätön kantorahatulomahdollisuus metsänomistajille. Jos tarjonta vastaa investointien lisäämää kysyntää, kantorahatulojen lisäksi syntyy myös työpaikkoja metsätaloudessa ja teollisuudessa, ja toimialan tuomat vero- ja vientitulot kasvavat.

Metsätaloudessa puukauppoja ja hoitotoimia tekemättömien metsänomistajien määrän on arveltu lisääntyneen rakennemuutoksen seurauksena ja tämän suuntauksen ennustetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa (Hänninen ym. 2011; Rämö ja Toivonen 2009). Metsänomistajakunnan rakennemuutos on jatkunut jo pitkään. Selkeimmät muutokset ovat olleet metsänomistajien ikääntyminen, maanviljelijöiden määrän väheneminen, kaupungistuminen sekä metsätilarakenteen polarisoituminen niin, että sekä suurimpien että pienimpien tilojen määrä on kasvanut. (mm. Hänninen ym. 2011, Karppinen ym. 2002). Muutoksen arvioidaan jatkuvan tulevaisuudessa ainakin vuoteen 2030 asti (Rämö ym. 2009). Tarkkoja tietoja näiden metsänomistajien osuudesta tai heidän taustastaan ja metsiin liittyvistä asenteistaan ei kuitenkaan ole saatavilla.

Metsänhoidon ja puukauppojen tekemättömyys voi johtua monista eri syistä. Osalla metsänomistajista ei ole hakkuumahdollisuuksia

eikä siten mahdollisuuksia tulla puumarkkinoille. He saattavat kuitenkin huolehtia metsänhoitotöistä. Hakkuumahdollisuuksia omaavistakin metsänomistajista osa pidättäytyy hakkuista, vaikka he tekevät metsänhoitotöitä. Osa puumarkkinoiden ulkopuolella olevista metsänomistajista on metsätaloudellisesti täysin passiivisia eli he eivät tee metsänhoitotöitä tarpeista huolimatta, eivätkä käytä hakkuumahdollisuuksiaan. Kuitenkin osa näistä on saattanut tehdä tietoisien päätöksen metsätaloudellisesta passiivisuudesta jonkin muun käyttötarkoituksen takia – he saattavat korjata metsästä kotitarvepuita, metsästää tai vaalia luontoarvoja. Metsiinsä täysin passiivisesti suhtautuvia omistajia ovat ne, joita mikään käyttötarkoitus ei kiinnosta.

Metsänomistajille suunnattujen kyselytutkimusten vastaajista yleensä noin 15 prosenttia ei ole tehnyt puukauppoja, mutta heidän osuutensa metsänomistajista lienee suurempi, koska he jättävät todennäköisesti yleisimmin vastaamatta metsänomistajille kohdistettuihin kyselytutkimuksiin. Tämä vastaamatta jättäneiden joukko on viime vuosina kasvanut selvästi, kun verrataan toisiinsa 2000-luvulla tehtyjä metsänomistajatutkimuksia (mm. Järvinen ym. 2006; Rämö ym. 2016; Rämö ym. 2001).

Metsäbiotalouden viime vuosina tekemät investoinnit tulevat kasvattamaan puun tarvetta useilla miljoonilla kuutiometreillä vuodessa. Puun tarjonnan lisääminen erityisesti niistä metsistä, joissa on käytettävättömiä hakkuumahdollisuuksia, vähentäisi painetta jo aktiivisessa metsätaloudessa mukana olevissa metsissä. Metsien hoidon ja puuntarjonnan turvaamiseksi tulevaisuudessa on tärkeää selvittää puukauppoja ja hoitotöitä tekemättömien metsänomistajien piirteitä, syitä tekemättömyyteen sekä keinoja, joilla näitä metsänomistajia voitaisiin paremmin tavoittaa ja aktivoida metsätaloudellisesti. Samoin on tärkeää selvittää keinojen vaikuttavuutta, kustannuksia ja resurssitarvetta.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen yleisenä tavoitteena on tuottaa tietoa syistä, jotka johtavat metsätaloudellisten mahdollisuuksien käyttämättä jättämiseen, ja mahdollisuuksista puuntarjonnan, metsänhoidon ja tilakaupan aktivointiin.

Tavoitteena on selvittää, kuinka paljon ja miksi on täysin tai osittain metsätaloudellisesti passiivisia metsänomistajia. Tutkimus tuottaa tietoa metsänhoitoa ja/tai puukauppoja tekemättömien metsänomistajien piirteistä, heidän metsänomistukseen ja metsätalouteen liittyvistä asenteistaan ja käyttäytymisestä sekä heidän tietotarpeistaan.

Tavoitteena on tehdä myös päätelmiä keinoista, joilla erilaiset metsätaloutta harjoittamattomat metsänomistajat voidaan parhaiten tavoittaa ja aktivoida metsätalouteen liittyvissä asioissa tai kannustaa tilan myyntiin. Tutkimuksessa tarkastellaan laajasti metsienkäytön ohjauksen keinovalikoimaa keskittyen erityisesti taloudelliseen ja informaatio-ohjaukseen. Näitä ohjauskeinoja ovat mm. verotus ja muut taloudelliset kannustimet sekä asiantuntijapalveluiden saatavuus ja palveluiden sisältö. Metsänomistajien aktivoinnilla tai tilojen siirtymisellä aktiivisten metsänomistajien omistukseen edistetään metsätalouden toimintaedellytyksiä ja puuntarjontaa.

Tutkimushankkeen keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat:

- Kuinka metsätaloudelliselta aktiivisuudeltaan erilaiset metsänomistajat eroavat toisistaan tavoitteiltaan, suhtautumiseltaan ammattilaisten apuun ja metsäosaamiseen, puukauppaa edistäviin ja rajoittaviin tekijöihin ja suhtautumisessa metsänhoitoon?
- Eroavatko aktiivisuudeltaan erilaisten metsänomistajien tilat toisistaan? Kuinka suuren metsäpinta-alan omistavat hiljaiset metsänomistajat, jotka eivät ole tehneet puukauppaa tai hakenneet Kemera-tukea viimeiseen kymmeneen vuoteen?

- Kuinka metsää omistavat kuolinpesät ja verotusyhtymät eroavat toisistaan metsätalouden harjoittamisessa? Mitkä ovat kuolinpesien ja yhtymien osalta merkittävimmät metsätaloudellisen toiminnan esteet ja kuinka niihin voitaisiin vaikuttaa? Kuinka voitaisiin kannustaa kuolinpesien purkamiseen?
- Millä keinoilla voitaisiin vaikuttaa siihen, että metsänomistajat tekisivät metsiensä käytön suhteen aktiivisen päätöksen? Miten keinot tulisi räätälöidä erityyppisille metsänomistajille?
- Mikä on metsänomistajan toimintaympäristöön liittyvien syiden merkitys metsätaloudelliselle aktiivisuudelle? Onko puukaupan käytännön toteutuksella vaikutusta puun myyntihalukkuuteen? Onko esimerkiksi kauppa-aloitteen tekevällä taholla tai mahdollisuudella tehdä kauppa internetissä merkitystä?
- Millaisena ryhmänä metsäammattilaiset näkevät hiljaiset metsänomistajat? Onko ammattilaisten ja metsäalan organisaatioiden toiminnassa erityisiä asioita, joiden kehittäminen edesauttaisi hiljaisten metsänomistajien aktivoitumista?

Tutkimushanke on toteutettu useassa osassa ja sen toteutus on kuvattu tarkemmin luvussa 3. Seuraavassa luvussa käydään läpi lyhyesti metsänomistajien puunmyynti- ja metsänhoitokäyttäytymiseen liittyvää aiempaa kirjallisuutta ja yleisempää taloudelliseen päätöksentekoon liittyvää tutkimusta. Luvussa 4 esitellään tärkeimmät tulokset metsänomistajatietokanta-aineiston analyysistä ja metsäammattilaisille suunnatusta kyselytutkimuksesta, joista on raportoitu erillisissä julkaisuissa (Hietala ja Valonen 2016; Valonen 2016; Pynnönen et al. 2017). Luvussa 4.3 esitellään yksin ja puolison kanssa metsää omistavien kyselytutkimuksen ja luvussa 4.2 kuolinpesien ja verotusyhtymien kyselyn tärkeimmät tulokset. Metsänomistajakyselyt on raportoitu tarkemmin PTT:n raportissa (Haltia ja Rämö 2017). Lopuksi

tehdään yhteenveto kaikkien hankkeen osien tuloksista ja johtopäätökset sopivimmista keinoista aktivoida erilaisia metsänomistajia tekemään omalta kannaltaan hyviä, aktiivisia päätöksiä metsiensä käytöstä.

2 Metsänomistajien päätöksenteko

Metsänomistajien tavoitteita, puunmyyntikäyttäytymistä ja päätöksentekoa koskevaa aiempaa tutkimusta esitellään lyhyesti tässä luvussa. Kirjallisuutta on kuvattu laajemmin tämän hankkeen metsänomistajakyselyn tulokset tarkemmin esittelevässä raportissa (Haltia ja Rämö 2017).

2.1 Puuntarjontaan ja metsänomistuksen tavoitteisiin liittyvä tutkimus

Metsänomistajien puunmyynti- ja metsänhoitokäyttäytymistä sekä metsänomistamiseen liittyviä tavoitteita on tutkittu Suomessa ja ulkomailla vuosien varrella useista eri näkökulmista (Boon ym. 2004; Dhubháin ym. 2007; Karppinen ja Berghäll 2015; Kuuluvainen ym. 1996, 2014; Lähdesmäki ja Matilainen 2014). Nuoremmat metsänomistajat ovat tyypillisesti olleet aktiivisempia kuin vanhemmat, samoin maatalousyrittäjät ovat olleet muita aktiivisempia (Favada ym. 2007; Hänninen ym. 2011; Kuuluvainen ym. 2014; Tilli ym. 2009). Useissa tutkimuksissa myös miehet ovat olleet aktiivisempia metsätalouden harjoittamisessa kuin naiset. Naiset myyvät tyypillisesti puuta harvemmin kuin miehet, mutta yksittäiset kaupat ovat isompia (Kuuluvainen ym. 2014). Kaupungissa asumisen vaikutuksesta puukauppaan on ristiriitaisia tuloksia eri tutkimuksissa (Favada ym. 2009; Hänninen ym. 2011).

Metsänomistajien tavoiteryhmistä erottuvaan epätietoisten ryhmään kuuluneet metsänomistajat ovat olleet useissa tutkimuksissa passiivi-

sempia puukaupoissa, kuin muihin tavoiteryhmiin kuuluneet metsänomistajat (Hänninen ym. 2011; Rämö ym. 2011; Tilli ym. 2009). Ero on selvin verrattuna monitavoitteisiksi metsänomistajiksi tunnistettuun ryhmään, johon kuuluville taloudelliset tekijät ovat tyypillisesti keskeisellä sijalla, mutta jotka hyödyntävät metsiään myös monilla muilla tavoilla. Myös luonto- ja virkistystavoitteiset metsänomistajat ovat olleet aiemmissa tutkimuksissa vähemmän aktiivisia kuin esimerkiksi monitavoitteiset metsänomistajat (Favada ym. 2009; Hänninen ym. 2011; Kuuluvainen ym. 2014; Rämö ym. 2016; Tilli ym. 2009) Suurin osa metsänomistajista pitää kuitenkin puuntuotantoa tärkeimpänä metsänomistuksen tavoitteenaan (Hänninen ym. 2011; Rämö ja Toivonen 2009).

2.2 Taloudellinen päätöksenteko

Ihmisten valintoja päätöksentekotilanteissa on tutkittu useilla tieteenaloilla ja valintoja on pyritty selittämään useiden erilaisten teoreettisten näkökulmien kautta. Uusklassisessa taloustieteessä oletetaan perinteisesti, että päätöksentekijä tekee päätöksensä rationaalisesti ja omaa hyötyään maksimoiden. Oletusten mukaan päätöksentekijällä on tarkasti määritellyt preferenssit asioiden suhteen, ja hän pystyy vertaamaan vaihtoehtoja analyyttisesti ottaen huomioon kaikki valintaan vaikuttavat relevantit tekijät. Keskeinen oletus on myös se, että eri vaihtoehtojen paremmuusjärjestys on johdonmukainen ja looginen kaikissa tilanteissa. Psykologiassa ja sosiaalipsykologiassa ihmisten päätöksenteko nähdään huomattavan paljon perinteistä taloustieteellistä ajattelua monimutkaisempana prosessina, johon vaikuttavat esimerkiksi tunteet, asenteet, arvot ja muiden ihmisten näkemykset (mm. Ajzen 1991; Kahneman ja Tversky 1984).

Metsänomistajien päätöksentekoa arvioitaessa on myös muistettava, että metsätalous on usein osa kotitalouden varallisuuden ja ansainnan kokonaisuutta. Se kilpailee työpanoksesta esimerkiksi ansiotyön ja muun kotitalouden työn kanssa, sekä ajankäytöstä esimerkiksi vapaa-ajan kanssa. Vapaa-ajanvietto ei yleensä tuota tuloja, mutta se li-

sää hyvinvointia ja on osa hyvinvointifunktiota, jonka puitteissa optimointia talousteorian mukaan tehdään (Johansson 1991). Jos metsänomistaja on aktiivinen sijoittaja ja metsä on osa sijoitusportfoliota, metsään liittyviin päätöksiin vaikuttaa myös muiden sijoituskohteiden tuotot, riskit ja pääoman jakautuminen eri kohteisiin (mm. Markowitz 1991).

On havaittu, että omistukseen liittyvät tunteet vaikuttavat myös metsänomistajien päätöksentekoon (Lähdesmäki ja Matilainen 2014; Rämö ja Toivonen 2009). Esimerkiksi perittyyn metsäomaisuuteen liittyy usein tunne sukupolvien ketjusta, joka osaltaan ohjaa päätöksentekoa. Metsänomistajat kokevat olevansa vastuussa metsästä sekä edeltäneille että tuleville sukupolville, mikä voi ilmetä joko metsätaloudellisena aktiivisuutena tai välinpitämättömyytenä tapauksesta riippuen (Lähdesmäki ja Matilainen 2014).

Empiirisessä tutkimuksessa on saatu paljon todisteita siitä, että ihmisten päätöksenteko ei perustu pelkästään rationaaliseen päättelyyn, vaan päätökset tehdään usein erilaisten heurististen menetelmien avulla. Näitä ovat mm. erilaiset nyrkkisäännöt, intuitiivinen päätöksenteko ja myös ns. maalaisjärki (Dolan ym. 2010; Frederiks ym. 2015; Hall 2013; Kahneman 2003). Näillä keinoilla on usein mahdollista päästä kohtuullisen pienellä vaivalla riittävän lähelle parasta ratkaisua (Gigerenzer 2016). Heuristinen päätöksenteko toimii parhaiten tilanteissa, joissa valinnoista ja valintojen seurauksista kertyy paljon kokemusta (Kahneman 2011). Mutta yksittäistapauksissa, joista ei ole kertynyt mittavaa kokemusta, heuristiset päätöksentekokriteerit voivat johtaa päätöksiin, jotka ovat ristiriidassa päätöksentekijän omien, erityisesti pitkän aikavälin tavoitteiden kanssa. Ihmisten monissa tilanteissa käyttämä heuristinen päätöksenteko on myös usein syynä siihen, että rationaalisen päätöksenteon oletusten ja mallien perusteella suunnitellut ohjauskeinot eivät toimi toivotusti.

2.3 Metsänomistajien käyttäytymiseen vaikuttaminen

Metsänomistajien käyttäytymiseen on perinteisesti pyritty vaikuttamaan taloudellisilla ohjauskeinoilla, lainsäädännöllä tai neuvonnalla (Mäki ym. 2011). Taloudellisia keinoja ovat esimerkiksi verot ja metsätalouden tuet. Lainsäädännöllä puolestaan määrätään esimerkiksi metsän uudistamisesta hakkuiden jälkeen tai luontokohteista, jotka täytyy jättää metsätalouden toimenpiteiden ulkopuolelle. Neuvontaa on esimerkiksi tiedotus metsäasioista ja metsänomistajien koulutus, sekä henkilökohtainen neuvonta ja metsäsuunnitelmien tekeminen. Näiden yhteiskunnallisten ohjauskeinojen lisäksi markkinoilla toimivilla yrityksillä on mahdollisuus vaikuttaa metsänomistajien toimintaan kehittämällä palveluitaan ja markkinoimalla niitä tehokkaasti.

Metsäsuunnittelulla sekä -neuvonnalla on keskeinen rooli metsänomistajien metsätietojen ja päätösten muodostumisessa (Primmer ja Wolf 2009). Metsäsuunnitelman olemassaololla on tutkimusten mukaan selvä vaikutus puunmyyntiin (Hänninen ym. 2011; Rämö ym. 2011) ja metsänhoitoaktiivisuuteen (Ovaskainen ym. 2006, 2017). Metsäsuunnittelu nykymuodossaan palvelee parhaiten sellaisia metsänomistajia, joilla on jo tietoa metsästään ja jotka ovat kiinnostuneita metsätaloudesta (Kurttila ym. 2010). Metsään.fi-palvelun tuottamien ilmaisten metsävaratietojen uskotaan vaikuttavan metsänomistajien toimintaan aktiivisesti (Kurttila ym. 2010). Tutkimusten mukaan metsänomistajat kuitenkin toivovat metsäsuunnitelmiltaan ja siten myös neuvonnalta vaihtoehtoja metsänkäsittelyille sekä metsänomistajan omien tavoitteiden ja toiveiden huomioimista (Hujala ym. 2007; Kurttila ym. 2010; Mattila ja Roos 2014). Erityisesti uusien toimintatapojen käyttöönotossa, kuten eri-ikäiskasvatukseen siirtymisessä, tuttujen ja luotettujen ammattilaisten näkemyksillä on suuri merkitys (Korhonen ym. 2013).

Metsänomistajien luonto- ja virkistystavoitteisuus on lisääntynyt viime vuosina (Häyrinen ym. 2014). Metsäalan organisaatiot ovat kuitenkin alun perin rakentuneet puuntuotantotavoitteiden ympärille, eikä kaikilta osin ole pystyneet vastaamaan muuttuneen metsänomistajakunnan tarpeisiin (Häyrinen ym. 2015). Organisaatioiden ja

palveluiden kehittämisen mahdollisuuksia on tarkasteltu myös palveluiden markkinoinnin näkökulmasta (Mattila ja Roos 2014).

Koska perinteiseen taloustieteelliseen analyysiin perustuvat politiikkakeinot eivät aina tuota toivottuja tuloksia ihmisten käyttäytymisen muuttamisessa (Kahneman 2003), viime vuosina onkin kehitetty käyttäytymistaloustieteeseen perustuvia ohjauskeinoja, joista käytetään tässä raportissa nimitystä nudge -menetelmät² (Thaler ja Sunstein 2008).

Yksi työkalu käyttäytymisen muuttamiseen tähtäävän politiikan suunnitteluun on ns. EAST-malli (The Behavioral Economics Guide 2016). Malli perustuu laajaan empiiriseen testiaineistoon ja tieteelliseen tutkimukseen. EAST-mallissa on neljä keskeistä periaatetta, joiden avulla haluttua käyttäytymistä voidaan edistää:

1. **Toivotun valinnan helppous (make it easy).** Helppoudella tarkoitetaan sitä, että toivotun vaihtoehdon valitseminen tehdään metsänomistajille mahdollisimman helpoksi, minimoidaan kaikki mahdolliset toimintaa hankaloittavat tekijät ja yksinkertaistetaan viestintää. Lisäksi voidaan hyödyntää ns. oletusasetuksia, joissa esimerkiksi metsänomistajan pitää aktiivisesti valita toinen vaihtoehto, jos ei halua toimia ennakoasetusten mukaisella tavalla.
2. **Houkuttelevuus (make it attractive).** Houkuttelevuutta voi lisätä mm. kiinnittämällä huomiota tekijöihin, jotka yleisesti tekevät viestistä ja sen sisällöstä kiinnostavamman. Tällaisia tekijöitä ovat mm. tiedotteiden kuvat, värit ja personointi. Myös taloudelliset kannustimet ja sanktiot voivat olla tapa lisätä toivotun vaihtoehdon valintaa.
3. **Yhteisöllisyys (make it social).** Yhteisöllisyyden merkitys perustuu siihen, että vaikka ihmiset eivät sitä kovin hyvin tiedostakaan, yhteisöllämme ja viiteryhmämme valinnoilla on meihin suuri vaikutus. Viestinnässä kannattaakin korostaa

² Suomeksi nudge -menetelmistä on käytetty myös nimityksiä tönäisy, tuuppaus, hoksautus tai pehmeä politiikkakeino.

sitä, että suuri osa ihmisistä toimii toivotulla tavalla, eikä painottaa vähemmistössä olevan joukon käyttäytymistä, jos se ei ole toivottua. Myös sosiaaliset verkostot ja muille ihmisille annetut sitoumukset käyttäytymisen muutoksesta tehostavat yksilön johdonmukaisuutta aikomustensa ja todellisen toiminnan välillä.

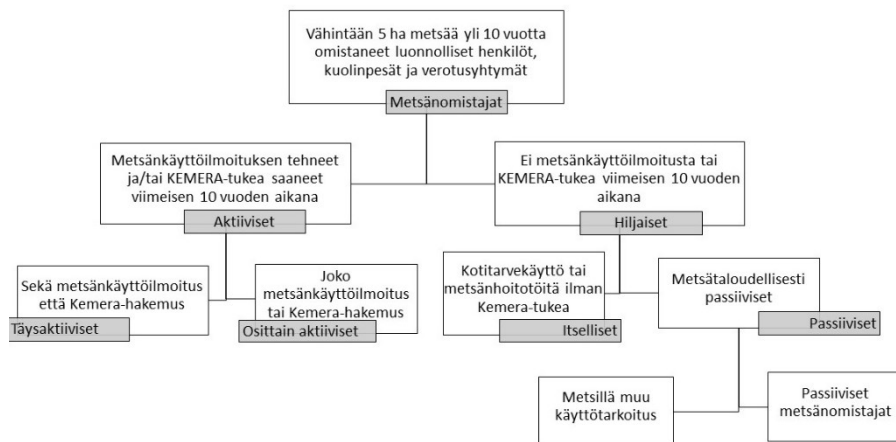
4. **Oikea ajoitus (make it timely).** Oikealla ajoituksella tarkoitetaan sitä, että ihmiset ovat vastaanottavaisempia viesteille tietyissä tilanteissa. Käyttäytymistä on helpompi myös muuttaa suurten elämänmuutosten yhteydessä ja silloin, kun välittömästi koituvat kustannukset tai hyödyt ovat riittävän merkittäviä.

3 Tutkimuksen toteutus ja menetelmät

3.1 Tutkimuksen toteutus

Metsänomistajat ryhmiteltiin tutkimuksessa omiksi ryhmikseen hallinnointitavan ja metsänomistuksen aktiivisuuden mukaan. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan yksityismetsien omistajia, joihin kuuluvat yksin ja puolison kanssa metsää omistavat (perhemetsänomistus tässä tutkimuksessa), kuolinpesät ja verotusyhtymät. Näihin ryhmiin kuuluneet metsänomistajat on jaettu ryhmiin metsätaloudellisen aktiivisuuden mukaan kuvan 1 mukaisella tavalla. Metsätaloudellisesti passiivisten osalta aineistosta ei kuitenkaan voida erottaa toisistaan omiksi ryhmikseen aidosti passiivisia ja niitä, joilla on metsälleen jokin muu käyttötarkoitus. Kuolinpesien ja verotusyhtymien osalta tarkastelut on tehty aktiivisten ja hiljaisten metsänomistajien tasolla, koska havaintojen määrä ei ollut riittävä tarkemman jaottelun käyttämiseen.

Tutkimuksessa käytetty jako aktiivisiin ja hiljaisiin metsänomistajiin perustuu Suomen Metsäkeskuksen asiakastyössään käyttämään jakoon, jossa aktivointitoimet kohdennetaan niihin, joilla on kulunut yli kymmenen vuotta edellisestä metsänkäyttöilmoituksesta tai Kemera-hakemuksesta. Taustalla on ollut esimerkiksi tutkimustieto siitä, että viiden vuoden jaksolla puuta myyneillä metsänomistajilla myyntiväli oli keskimäärin 3,4 vuotta (Hänninen ym. 2011). Kaikki metsänomistajat huomioon ottaen keskimääräinen puukauppojen väli on tätä korkeampi. Jos metsänomistajakohtainen aktiivisuuden rajausta olisi selvästi alle kymmenen vuotta, hiljaisten metsänomistajien aineistossa olisi suurempi joukko luonnollisista, metsätaloudellisista syistä hiljaisia metsänomistajia. Tässä tutkimuksessa käytetyn luokittelun perusteella aktiivisiksi määriteltujen metsänomistajien hakkuumahdollisuuksien käyttämisessä oli selviä eroja. Näitä eroja tarkasteltiin jossain määrin, mutta yksityiskohtaisempi tarkastelu aktiivisuuden tasoon vaikuttavista syistä ei sisältynyt tähän hankkeeseen. Käytetty luokittelu ei myöskään erottele osittain aktiivisia metsänomistajia sen mukaan, ovatko he tehneet vain metsänkäyttöilmoituksen vai vain Kemera-hakemuksen.

Kuva 1. Metsänomistajien ryhmittely aktiivisuuden mukaan tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksessa hyödynnettiin Suomen metsäkeskuksen metsänomistajatietokantaa. Tietokannasta poimittiin kaikki sellaiset metsänomistajat, jotka eivät olleet tehneet hakkuita edeltävää metsänkäyttöilmoitusta tai hakeneet tukea metsänhoitotöihin viimeisen kymmenen vuoden aikana. Metsäpinta-alan vähimmäismäärä oli viisi hehtaaria. Vertailuryhmäksi poimittiin 10 000 metsänomistajan satunnaisotos metsätilan yli 10 vuotta omistaneista metsänomistajista, joilla oli merkintä metsänkäyttöilmoituksesta tai kestävän metsätalouden rahoituslain (myöhemmin Kemera) mukaisesta tuesta viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Tietokanta-aineisto on kuvattu tarkemmin tämän raportin luvussa 4.1.

Tietokannasta poimittiin myös kaikki kuolinpesiksi tunnistetut metsänomistukset. Koska tietokannassa oli erillinen merkintä kuolinpesäomistuksesta vain pienellä osalla todellisesta kuolinpesäomistuksen määrästä, tunnistaminen tehtiin sillä perusteella, että joku tilanomistajaksi merkityistä henkilöistä oli väestörekisterikeskuksen tiedon mukaan kuollut. Myös kuolinpesien osalta mukaan otettiin vain pinta-alaltaan viiden hehtaarin kokoiset tai sitä suuremmat tilat. Verotusyhtymiä ei voida tunnistaa Suomen metsäkeskuksen tietokannasta, koska verotusyhtymä on vain verottajan käyttämä käsite, jolla erotetaan muu yhteisomistus aviopuolisoiden yhteisomistuksesta. Tämän vuoksi verotusyhtymistä poimittiin 1 354 metsänomistajan otos verohallinnon rekisteristä. Poimituille verotusyhtymille haettiin tilojen rekisteritunnusten perusteella samat tilakohtaiset inventointitiedot Suomen metsäkeskuksen rekisteristä kuin perheomisteisille tiloille ja kuolinpesille. Kuolinpesien ja verotusyhtymien aineisto on kuvattu tarkemmin luvussa 4.1.

Edellä esiteltyjä tietokanta-aineistoja analysoitiin ja verrattiin toisiinsa tutkimuksen ensimmäisessä osassa, jonka keskeisimmät tulokset esitellään luvussa 4.1. Tulokset on esitelty perusteellisemmin aiheita käsittelevässä opinnäytetyössä (Valonen 2016) ja erityisesti kuolinpesiä koskevassa artikkelissa (Hietala ja Valonen 2016).

Metsänomistajatietokannasta poimittiin hiljaisiksi tunnistettuja metsänomistajia ja kuolinpesien edustajia puhelinhaastatteluihin. Puhelinhaastatteluilla luotiin yleiskuva hiljaiseksi tunnistettujen metsänomistajien ja kuolinpesien metsätaloudellisen toiminnan taustoista. Puhelinhaastattelun havaintoja hyödynnettiin metsänomistajille suunnatun kyselylomakkeen suunnittelussa. Puhelinhaastattelujen toteutus ja keskeiset tulokset esitellään tämän raportin luvussa 4.2.

Tutkimuksen keskeisenä osana on analysoida ja vertailla aktiivisten ja metsätalouden toimijoiden näkökulmasta hiljaisten metsänomistajien tavoitteita, puunmyyntiin vaikuttavia tekijöitä ja palvelutarpeita. Tätä tarkoitusta varten kerättiin laaja kyselytutkimusaineisto, jonka tärkeimmät tulokset on esitetty yksin ja puolison kanssa metsää omistavien osalta luvussa 4.3. ja kuolinpesien ja verotusyhtymien osalta luvussa 4.4. Tulokset on raportoitu kattavasti PTT:n työpapereissa (Haltia ja Rämö 2017).

Metsänomistajia koskevan aineiston lisäksi tehtiin kyselytutkimus myös metsäammattilaisille. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa metsäammattilaisten näkemyksiä metsänomistajien passiivisuuden syistä ja keinoista, joilla metsänomistajia voitaisiin aktivoida. Lisäksi kyselyn tarkoituksena oli tukea metsänomistajille suunnatun kyselyn suunnittelua. Metsäammattilaisille suunnattu kysely ja sen keskeiset tulokset esitellään luvussa 4.3. Perusteellisemmin tulokset on raportoitu julkaisussa Pynnönen ym. (2017).

3.2 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät

Tutkimusaineiston analysoinnissa käytettiin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Avointen kysymysten kvalitatiivinen aineisto luokiteltiin aineistolähtöisesti, pääosin yhdellä luokitelukierroksella.

Kvantitatiivinen aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 24 -tilasto-ohjelmalla. Metsänomistajien ja metsäammattilaisten taustapiirteitä kuvattiin suorien jakaumien ja keskiarvojen avulla. Muuttujien välistä riippuvuuksia tarkasteltiin myös ristiintaulukoinneilla ja riippuvuuksien tilastollista merkitsevyyttä testattiin χ^2 -testillä. Lisäksi käytettiin yksisuuntaista varianssianalyysiä ja logistista regressiomallia. Sekä metsänomistajille että metsäammattilaisille suunnatuissa kyselyissä esitettiin väittämäsarjoja mm. metsänomistajien tavoitteisiin, oppimishalukkuuteen ja puunmyymättömyyden syihin sekä ammattilaisten näkemyksiin liittyen. Näiden Likert-asteikollisten väittämien analysoinnin helpottamiseksi käytettiin faktorianalyysia, jonka avulla väittämäaineisto tiivistettiin toisistaan eroaviin asenneulottuvuuksiin. Näin saatuja faktoripisteitä käytettiin vastaajien ryhmittelyssä vastaustensa mukaisesti luokkiin K-means-ryhmittelyanalyysillä. Kaikkien tutkimusmenetelmien käyttö kuvataan tarkemmin kyseiseen analyysiin liittyvässä luvussa.

4 Osahankkeiden tulokset

4.1 Tietokanta-aineisto

Aineisto ja menetelmät

Tämä alaluku perustuu pääosin tämän hankkeen puitteissa toteutettuun tietokanta-aineiston analyysiin, joka on raportoitu laajemmin Valosen (2016) pro gradu -työssä sekä Hietalan ja Valosen Luonnonvarakeskuksen raporttiin laatimassa osiossa (2016). Valosen (2016) pro gradu -työssä tarkasteltiin yksin tai puolison kanssa omistavia hiljaisia ja aktiivisia metsänomistajia. Hietala ja Valonen (2016) tarkastelivat kuolinpesien ja yhtymien hiljaisia ja aktiivisia metsänomistajia ja vertasivat heitä tilansa yksin tai puolison kanssa omistaviin hiljaisiin ja aktiivisiin metsänomistajiin.

Kuolinpesien ja yksin tai puolison kanssa omistavien metsänomistajien aineisto poimittiin Suomen metsäkeskuksen asiakastietokannasta, jonka tiedot perustuivat metsäkeskuksen asiakastietoihin, metsäkeskuksen suorittamiin inventointeihin sekä Maanmittauslaitoksen, Väestörekisterikeskuksen ja Verohallinnon tietoihin. Verotusyhtymien aineisto poimittiin Verohallinnon tietokannasta, koska Suomen metsäkeskuksen tietokannassa verotusyhtymiä ei voida erottaa yksin tai puolison kanssa metsää omistavista. Verohallinnon tietokannasta poimittuun verotusyhtymien satunnaisotokseen yhdistettiin metsävaratiedot Suomen metsäkeskuksen tietokannasta metsätilojen rekisterinumeroiden perusteella.

Tarkasteluun otettiin vain yli 5 hehtaaria ja yli 10 vuotta metsätilakokonaisuutensa omistaneet metsänomistajat. Jokaisen metsänomistajaryhmän metsänomistajat jaoteltiin aktiivisiin ja hiljaisiin. Metsänomistaja määriteltiin hiljaiseksi, mikäli tämä ei ollut viimeiseen kymmeneen vuoteen tehnyt metsänkäyttöilmoitusta tai hakenut Kemera-tukea. Aktiiviseksi määriteltiin ne metsänomistajat, jotka olivat viimeisen kymmenen vuoden aikana tehneet metsänkäyttöilmoituksen ja/tai hakeneet Kemera-tukea.

Suomen metsäkeskuksen tietokanta kattaa 81 prosenttia (229 164 kpl) kaikista Suomen 281 533 yksityisomistuksessa olevista yli viiden hehtaarin metsätilakokonaisuuksista. Tietokannassa ovat mukana kuolinpesien, verotusyhtymien ja yksin tai puolison kanssa omistavien metsätilakokonaisuudet. Tietokannan metsätilakokonaisuudet jakautuivat omistajaryhmittäin seuraavasti:

- yksin tai puolison kanssa 74 %
- kuolinpesät 14 %
- verotusyhtymät 12 %

Leppäsen ja Torvelaisen (2015) mukaan kaikista Suomen yli viiden hehtaarin metsätiloista omistetaan yksin tai puolison kanssa 73 prosenttia, kuolinpesinä 12 prosenttia ja verotusyhtyminä 15 prosenttia.

Eroavuuksia selittänevät erot kuolinpesien määrässä. Metsäkeskuksen tietokannassa kuolinpesien tunnistaminen perustuu siihen, että metsätilan omistajissa oli väestörekisterikeskuksen tiedon mukaan kuollut henkilö.

Taulukossa 1 on tarkasteltu perheomisteisia sekä kuolinpesien ja verotusyhtymien yli 10 vuotta hallussa olleita metsätiloja. Selvästi suurimman osan omistivat aktiiviset, tilansa yksin- tai puolison kanssa omistavat metsänomistajat (68 %). Seuraavaksi suurimmat pinta-alosuudet olivat aktiivisten verotusyhtymien (14 %) ja kuolinpesien (8 %) omistuksessa. Hiljaiset yksin tai puolison kanssa tilansa omistavat omistivat seitsemän prosenttia metsämaan pinta-alasta, hiljaiset kuolinpesät kaksi prosenttia ja hiljaiset verotusyhtymät yhden prosentin.

Taulukko 1. Metsäpinta-alan jakautuminen hiljaisten ja aktiivisten omistukseen eri omistajaryhmissä. Metsätila ollut omistuksessa yli 10 vuotta.

	Kuolinpesät		Verotusyhtymät		Yksin tai puolison kanssa omistavat	
	Hiljainen	Aktiivinen	Hiljainen	Aktiivinen	Hiljainen	Aktiivinen
	keskiarvo					
Osuus omistajista, %	31 ^b	69 ^b	16	84	20	80
Keskimääräinen pinta-ala, ha	25	45	27	64	21	53
Lukumäärä, yht	9015 ^b	16868 ^b	4097 ^a	21511 ^a	31132	124797
Kokonaispinta-ala, 1000 ha	225	759	110	1 377	654	6 614
Osuus ko. ryhmien omistamasta pinta-alasta, %	2,3	7,8	1,1	14,1	6,7	67,9
Yhteensä	10 %		15 %		75 %	
Havaintoja kpl	8819	20163	135	704	31132	10000

^a Yli 10 vuotta sitten perustettujen verotusyhtymien lukumäärä perustuu arvioon. Arvio on tehty sen perusteella, kuinka suurella osalla hallinta-aika oli yli 10 vuotta Verohallinnon poimimassa satunnaisotoksessa.

^b Kuolinpesien hallinta-aikaan liittyy epävarmuutta tietokanta-aineiston ominaisuuksien vuoksi, joten luvussa voi olla myös alle 10 vuotta kuolinpesän omistuksessa olleita metsäomistuksia.

Tietokanta-aineistossa yksin tai puolison kanssa tilansa omistavien (perheomistus) joukosta poimittiin hiljaisten metsänomistajien ryhmään kaikki ne tietokannan metsänomistajat, jotka täyttivät ”hiljaisuuden” määritelmän. Heitä oli kaikkiaan 31 132. Aktiivisista metsänomistajista puolestaan poimittiin satunnaisesti 10 000 metsänomistajan edustava otos. Koska aktiivisten otos oli edustava, siihen poimittuja metsänomistajia voidaan verrata hiljaisten ryhmään. Kuolinpesiin poimittiin kaikki metsäkeskuksen tietokannan kuolinpesät, joiden metsätilakokonaisuus voitiin tunnistaa, ja jotka olivat kooltaan yli viisi hehtaaria ja olleet olemassa yli 10 vuotta. Kuolinpesien kohdalla ei voitu hyödyntää omistajatason tietoa, joten jouduttiin käyttämään metsätilakokonaisuustasoa ilman tietoa esimerkiksi osakkaiden lukumäärästä. Tunnistettuja kuolinpesien metsätilakokonaisuuksia oli kaikkiaan 29 082, joista hiljaisiksi luokiteltavia oli 31

prosenttia ja aktiivisia 69 prosenttia. Verohallinto poimi 1 443 verotusyhtymän otoksen tietojärjestelmästä. Verohallinnon poimima aineisto sisälsi myös alle 10 vuotta metsätilakokonaisuuden omistaneita metsäyhtymiä, jotka rajattiin tarkastelun ulkopuolelle. Rajauksen jälkeen jäljelle jäi 839 verotusyhtymää, joista 16 prosenttia oli hiljaisiksi luokiteltavia ja 84 prosenttia aktiivisia.

Keskeiset tulokset

Taulukossa 2 on esitetty keskiarvoihin perustuvana yhteenvetona metsätilojen jakautuminen aktiivisuuden mukaan omistajaryhmitäin. Inventoitu pinta-ala, tilavuus, hakkuuesitykset ja metsänhoidolliset toimenpide-ehdotukset perustuivat Metsäkeskuksen toteuttamiin ilmakuvauksiin ja laserkeilauksiin. Metsäkeskus pitää kirjaa metsänkäyttöilmoituksista ja Kemera-tuen hakemuksista ja nämä tiedot saatiin Metsäkeskukselta.

Verotusyhtymien ja perheomisteisten tilojen keskimääräiset hallintaajat olivat hyvin lähellä toisiaan. Koska aineisto on rajattu yli 10 vuotta kestäneisiin omistuksiin, on hallinta-ajan keskiarvo korkea verrattuna kaikkien metsänomistusten hallinta-aikojen keskiarvoon. Kuolinpesien osalta luotettavaa tietoa ei ole käytössä, koska tietokanta-aineistossa oleva hallinta-aika saattaa olla useissa tapauksissa kuolinpesän aiemman omistajan hallinnan alkuaika. Kaikkiaan hiljaiset omistivat lukumääräisesti vähiten metsäkiinteistöjä. Suurin ero kiinteistöjen määrässä oli hiljaisten ja aktiivisten perheomisteisten tilojen välillä.

Pinta-alaltaan hiljaiset omistivat metsää omistajaryhmästä riippuen keskimäärin 21–27 hehtaaria ja aktiiviset keskimäärin 45–64 hehtaaria. Verotusyhtymissä hiljaisten ja aktiivisten omistaman keskimääräisen pinta-alan välinen ero oli omistajaryhmistä suurin.

Hiljaisten metsänomistajien metsätilakokonaisuuksista kuolinpesillä oli suurin hehtaaritilavuus ja verotusyhtymillä pienin. Aktiivisten metsänomistajien tiloilla hehtaaritilavuus vaihteli vain vähän. Hakkuuesityksissä ja metsänhoitotoimenpide-ehdotuksissa kuolinpesien

hiljaisten metsänomistajien ryhmällä oli kaikista suurimmat hakkuuesitysten pinta-alaosuudet ja suurimmat hehtaaritulavuudet sekä korkein metsänhoitotoimenpide-ehtotusten pinta-alaosuus. Perheomistuksessa olevat hiljaisten tilat jäivät kuolinpesien osuuksista ja kertymistä vain hieman. Verotusyhtymissä hiljaisten osuudet ja kertymät jäivät huomattavasti pienemmiksi kuin muiden omistajaryhmien hiljaisilla. Eri omistajaryhmissä aktiivisten metsänomistajien väliset erot olivat pieniä. Omistajaryhmästä riippuen hiljaisten edellisestä metsänkäyttöilmoituksesta tai Kemera-tukihakemuksesta oli kulunut keskimäärin 13–14 vuotta ja aktiivisilla 4–7 vuotta. Yhtymissä hiljaisilla ja aktiivisilla metsänomistajilla oli edellisistä metsänkäyttöilmoituksista ja Kemera-tukihakemuksista kulunut vähiten aikaa.

Taulukko 2. Keskiarvoihin perustuva metsätilojen jakautuminen aktiivisuuden mukaan omistajaryhmittäin.

	Kuolinpesät		Verotusyhtymät		Yksin tai puolison kanssa omistavat	
	Hiljainen	Aktiivinen	Hiljainen	Aktiivinen	Hiljainen	Aktiivinen
	keskiarvo					
Aktiivisuusjakauma, prosenttia omistajaryhmän metsänomistajista	31 %	69 %	16 %	84 %	20 %	80 %
Ikä, vuotta -/-/***	na	na	na	na	66	64
Miehiä -/-/***	na	na	na	na	68 %	75 %
Metsätilan hallinta-aika, vuotta na/-/*** 1) ja 2)	na	na	22,7	23,9	23,7	24,2
Metsäkiinteistöjen lukumäärä***/-/***	1,5	1,9	1,1	1,5	1,7	2,6
Inventointi pinta-ala, ha***/-/***	25	45	27	64	21	53
Hehtaarikohtainen inventointitilavuus, m ³ ***/-/***	140	119	127	115	135	117
Hehtaarikohtainen hakkuuesitysten kokonaiskertymä, m ³ , kaikki hakkuutavat, vuodet 2016–2021***/-/***	69	49	57	43	66	48
Hakkuuesitysten kokonaisala, kaikki hakkuutavat, vuodet 2016–2021, prosenttia inventointi pinta-alasta***/***/***	52 %	36 %	43 %	34 %	46 %	31 %
Hakkuista riippumattomien metsänhoito-työehdotusten kokonaisala, vuodet 2016–2021, prosenttia inventointi pinta-alasta***/-/***	101 %	84 %	84 %	77 %	99 %	77 %
Vuotta kulunut edellisestä MKI:sta ***/***/***	14	5	13	4	13	7

Vuotta kulunut edellisestä KEMERA maksutuksesta ***/**/**	14	6	13	6	14	6
Havaintoja kpl	1889– 8819	14785– 20163	21– 135	519– 704	5998– 31132	7367–10000

¹⁾ Eron merkitsevyys *** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1. Merkitsevyydet laskettu yksisuuntaisella varianssianalyysillä.

²⁾ Eron merkitsevyys ilmaistu kunkin omistajaryhmän sisällä hiljaisten ja aktiivisten välillä

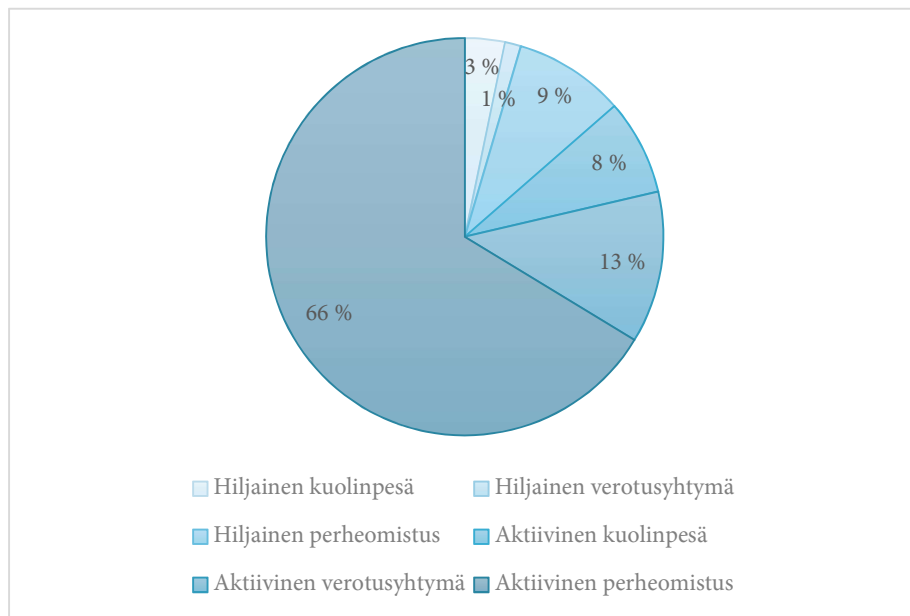
na Luotettavaa tietoa ei ollut saatavilla kyseisestä muuttujasta

Perheomisteisista tiloista oli saatavilla metsätilakokonaisuuden pääomistajaksi merkityn henkilön sukupuoli, ikä ja asuinkunta. Suomen metsäkeskus merkitsee tietokantaansa kullekin metsätilakokonaisuudelle pääomistajan sen mukaan, kuka omistajista pääasiassa hoitaa metsätilakokonaisuuden asioita. Asuinkunnan perusteella voitiin arvioida metsänomistajan asuinpaikan ja metsätilakokonaisuuden painopistekunnan maantieteellisten keskipisteiden välinen etäisyys. Lisäksi asuinkunnan perusteella laskettiin metsätilakokonaisuuden painopistekunnassa asuvien metsänomistajien osuudet. Kuolinpesille ja verotusyhtymille näitä tietoja ei ollut saatavilla.

Perheomisteisten metsätilakokonaisuuksien pääomistajan keski-ikä oli hiljaisilla 66 ja aktiivisilla 64 vuotta. Hiljaisista metsänomistajista 32 prosenttia oli naisia ja aktiivisista 25 prosenttia. Hiljaisista metsänomistajista metsätilakokonaisuuden painopistekunnassa asui 59 prosenttia ja aktiivisista 64 prosenttia. Asuinkunnan ja metsätilakokonaisuuden painopistekunnan välinen etäisyys oli hiljaisilla metsänomistajilla keskimäärin 189 kilometriä ja aktiivisilla 144 kilometriä. Kuntatason aineistossa metsäkiinteistön sijaintikunnassa asui sekä hiljaisista että aktiivisista perheomisteisten tilojen omistajista 56 prosenttia. Tästä huolimatta keskimääräinen etäisyys asuinpaikan ja metsäkiinteistön välillä oli hiljaisilla perheomisteisilla tiloilla 183 kilometriä ja aktiivisilla 134 kilometriä.

Kuvassa 2 on esitetty inventointitietojen mukaisten hakkuumahdollisuuksien jakautuminen eri omistajaryhmissä. Aktiivisilla perheomisteisilla tiloilla on hallussaan 66 prosenttia kaikkien yksityismet-

sien käytettävissä olevista hakkuumahdollisuuksista, eli noin 317 miljoonaa kuutiometriä. Seuraavaksi suurin ryhmä on aktiiviset verotusyhtymät, joilla on 13 prosenttia hakkuumahdollisuuksista, eli 59 miljoonaa kuutiometriä. Hiljaisilla perheomisteisilla tiloilla on yhdeksän prosenttia (43 milj. m³) ja aktiivisilla kuolinpesillä kahdeksan prosenttia (37 milj. m³). Hiljaisilla verotusyhtymillä on hakkuumahdollisuuksista yksi prosentti (6 milj. m³) ja hiljaisilla kuolinpesillä kolme prosenttia (15 milj. m³).

Kuva 2. Hakkuumahdollisuuksien jakautuminen eri omistusmuodoissa

Taulukossa 3 on verrattu perheomisteisia metsäkiinteistöjä sen mukaan, asuuko tilan omistaja kiinteistön sijaintikunnassa vai sen ulkopuolella. Verotusyhtymien ja kuolinpesien kohdalla vastaavaa tarkastelua ei voitu tehdä, koska silloin, kun tilalla on useita omistajia, ei voida määrittää vain yhtä asuinkuntaa.

Metsäkiinteistön sijaintikunnassa asuvat olivat sen ulkopuolella asuviin verrattuna hallinneet kiinteistöään keskimäärin pidempään ja kiinteistön pinta-ala oli suurempi. Sen sijaan hehtaariohtainen

puuston tilavuus, hakkuuesitysten kokonaiskertymä ja kokonaisala sekä metsänhoitotoimenpide-ehdotusten kokonaisala olivat korkeampia. Osa muuttujien eroista johtui todennäköisesti siitä, että asuinkunnan ulkopuolella sijaitsevista hiljaisten tiloista 44 prosenttia oli Pohjois-Suomessa, kun taas asuinkunnassa asuvien metsäkiinteistöistä 39 prosenttia sijaitsi siellä. Aktiivisilla vastaavat osuudet olivat 34 ja 33 prosenttia. Pohjois-Suomen korkeampi osuus asuinkunnan ulkopuolella sijaitsevista metsäkiinteistöistä olisi luonnollinen selitys muuttujien eroille, koska Pohjois-Suomessa kasvuolosuhteet ovat eteläisiä suuralueita heikkommat. Hehtaarikohtaiset puuston tilavuudet, hakkuusuositukset ja metsänhoitotoimenpidesuosituksukset ovat Pohjois-Suomessa muuta Suomea pienemmät.

Taulukko 3. Metsäkiinteistön sijaintikunnassa ja sen ulkopuolella asuvien väliset erot tilatiedoissa, puustotiedoissa ja hakkuusuosituksissa.

	Asuinkunta on metsäkiinteistön sijaintikunta			
	Yksin tai puolison kanssa omistavat			
	Hiljainen Kyllä	Ei	Aktiivinen Kyllä	Ei
	keskiarvo			
Jakauma ryhmän sisällä	56 %	44 %	56 %	44 %
Metsätilan hallinta-aika, vuotta***/** 1) ja 2)	24,9	22,8	25,2	23,2
Inventointi pinta-ala, ha***/**	21	18	52	37
Hehtaarikohtainen inventointi tilavuus m ³ ***/**	142	130	118	116
Hehtaarikohtainen hakkuuesitysten kokonaiskertymä, m ³ kaikki hakkuutavat, vuodet 2016–2021***/**	69	60	45	42
Hakkuuesitysten kokonaisala, kaikki hakkuutavat, vuodet 2016–2021 prosenttia inventointi pinta-alasta***/**	53 %	50 %	36 %	35 %
Hakkuista riippumattomien metsänhoitotyöehdotusten kokonaisala, vuodet 2016–2021 prosenttia inventointi pinta-alasta***/**	106 %	96 %	80 %	77 %
Vuotta kulunut edellisestä MKI:sta***/**	14	14	4	5
Vuotta kulunut edellisestä KEMERA maksatuksesta***/**	14	14	6	6
Havaintoja kpl ³⁾	2 491–19 516		4 922–6 752	

¹⁾ Eron merkitsevyys *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Merkitsevyydet laskettu yksisuuntaisella varianssianalyysillä.

²⁾ Eron merkitsevyys ilmaistu kunkin omistajaryhmän sisällä vaihtoehtojen kyllä ja ei välillä

Taulukko 4. Logistisen regressiomallin muuttujien kertoimet, keskivirheet ja vaikutukset valintatodennäköisyyteen.

Muuttuja	Kerroin	Keskivirhe	p-arvo	B(exp)
Vakio	-0,406***	0,089	0,000	0,666
Ikä	0,009***	0,001	0,000	1,009
Sukupuoli: Mies	-0,042	0,027	0,111	0,958
Kiinteistöjen lukumäärä	-0,165***	0,011	0,000	0,848
Metsämaksi pinta-ala	-0,022***	0,001	0,000	0,979
Asuinpaikan ja metsätilan välinen etäisyys	0,001***	0,000	0,000	1,001
Metsätilan hallinta-aika	0,001	0,001	0,501	1,001
Sijainti ^a : Etelä-Suomi	-0,531***	0,063	0,000	0,588
Sijainti: Itä-Suomi	-0,923***	0,068	0,000	0,397
Sijainti: Länsi-Suomi	-0,270***	0,059	0,000	0,763
Sijainti: Pohjois-Suomi	0,177***	0,060	0,003	1,193
Nagelkerke R ²	0,186			

^aVertailuryhmänä Helsinki-Uusimaa

Yksin tai puolison kanssa metsää omistavien todennäköisyyttä kuulua hiljaisten metsänomistajien ryhmään tarkasteltiin myös logistisella regressiomallilla (Taulukko 4). Mallissa kaikki muuttujat sukupuolta ja metsätilan hallinta-aikaa lukuun ottamatta olivat merkitseviä. Iän kasvu yhdellä vuodella lisäsi hiljaisuuden todennäköisyyttä 1,009-kertaisesti. Kun kiinteistöjen lukumäärä muuttui yhdellä kiinteistöllä, niin hiljaisuuden todennäköisyssuhde muuttui 0,848-kertaisesti. Metsäpinta-alan muuttuminen hehtaarilla muutti hiljaisuuden todennäköisyssuhdetta 0,979-kertaisesti. Hiljaisuuden todennäköisyys oli Etelä-, Itä- ja Länsi-Suomessa suhteessa pienempi kuin Helsinki-Uudellamaalla sijaitsevilla metsätilakokonaisuuksilla. Pohjois-Suomessa hiljaisuuden todennäköisyys oli Helsinki-Uuttamaata suurempi.

Tärkeimmät johtopäätökset

- Kuolinpesissä oli eniten hiljaisia metsänomistajia, mutta perheomisteisilla tiloilla osuus oli lähes yhtä suuri. Verotusyhtymissä hiljaisia oli selvästi vähiten.
- Hiljaisilla oli kaikissa omistajaryhmissä pienemmät tilat ja tiloja oli lukumääräisesti vähiten.
- Hiljaisten vähäisempi metsätaloudellinen aktiivisuus näkyi kaikissa omistajaryhmissä korkeampana inventointitietoon perustuvana hehtaariohtaisena hakkuuesityksenä ja suurempina suhteellisina metsänhoitotyöehdotuksina.
- Suuralueittain tarkasteltuna metsätaloudellinen aktiivisuus oli suhteellisesti suurinta Itä-Suomessa ja vähäisintä Pohjois-Suomessa.
- Tilan sijaintikunnassa asuminen oli yhtä yleistä aktiivisilla ja hiljaisilla metsänomistajilla. Kummassakin ryhmässä tilan sijaintikunnassa asuneilla oli hieman vähemmän käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia ja metsänhoitotyöehdotuksia kuin sijaintikunnan ulkopuolella asuneilla.
- Metsänomistajan aktiivisuuden todennäköisyyttä selittäneessä mallissa aiemman tutkimuksen perusteella oletetut tekijät olivat tilastollisesti merkitseviä ja vaikutukset oletetun suuntaisia, mutta mallin selitysaste jäi heikoksi. Aktiivisuuden todennäköisyyteen vaikuttaa siis todennäköisesti useita sellaisia tekijöitä, jotka eivät olleet mallissa mukana.

4.2 Puhelinhaastattelut

Aineisto ja menetelmät

Hankkeessa tehdyistä puhelinhaastatteluista on raportoitu tarkemmin Valosen (2016) pro gradu -työssä sekä Hietalan ja Valosen Luonnonvarakeskuksen raporttiin laatimassa osiossa (2016). Puhelinhaastattelut toteutettiin strukturoituina haastatteluina. Hiljaisiksi tunnistettuja yksin tai puolison kanssa metsää omistaneita henkilöitä haastateltiin 28 ja kuolinpesien edustajia 22.

Puhelinhaastatteluun osallistuneiden metsänomistajien taustapiirteiden mukaiset jakaumat on esitetty Taulukossa 5. Siitä voidaan havaita, että hiljaisten vastaajaryhmässä miehet olivat yliedustettuna, mutta kuolinpesissä sukupuolen mukainen jakauma oli tasapainossa. Molempien vastaajaryhmien keski-ikä oli hieman korkeampi kuin metsänomistajien keskimääräinen ikä Suomessa, joka oli 60 vuotta vuonna 2009 (Hänninen ja Karppinen 2010). Tuoreimpien tietojen mukaan metsänomistajien keski-ikä on kuitenkin edelleen noussut ja on tällä hetkellä noin 63 vuotta (esim. Rämö ym. 2016).

Hiljaisten metsänomistajien keskuudessa usean metsäkiinteistön omistajia oli runsas kolmannes ja kuolinpesissä noin joka kahdeksas. Hiljaisten metsänomistajien metsätilojen keskikoko oli 34,6 hehtaaria ja kuolinpesien 51,7 hehtaaria. Vajaatuottoisiksi merkittävän osan metsistään arvioi hiljaisista 11 prosenttia ja kuolinpesistä 14 prosenttia. Tiedot perustuvat vastaajien omiin ilmoituksiin tilojensa koosta ja arvioon vajaatuottoisen metsän osuudesta.

Taulukko 5. Puhelinhaastatteluihin osallistuneiden metsänomistajien taustapiirteitä.

Muuttuja	Hiljainen	Kuolinpesä
Vastaajamäärä	28	22
Keski-ikä, vuotta	67,5	NA
	% vastanneista	
Sukupuoli (n=28; n=22)		
Mies	86	55

Nainen	14	45
Omistaa useamman metsäkiinteistön (n=27; n=21)		
Kyllä	37	14
Ei	63	86
Metsistä yli puolet vajaatuottoisella alueella (n=27; n=21)		
Kyllä	11	14
Ei	89	86

Tulokset

Puhelinhaastatteluiden tuloksien tarkastelussa on otettava huomioon, että vastaajat painottuivat miehiin ja eläkeläisiin, eivätkä kaikki otokseen kuuluneet vastanneet kyselyyn.

Taulukkoon 6 on koottu puunmyyntikäyttäytymiseen ja metsänhoitotoimien tekemiseen liittyvien kysymysten tulokset. Hiljaisista lähes puolet kertoi myyneensä puuta viimeksi yli 10 vuotta sitten ja viidenes vastaajista yli 15 vuotta sitten. Kuolinpesät olivat myyneet puuta huomattavasti aktiivisemmin, sillä 94 prosentilla viimeisestä puukau-pasta oli alle 10 vuotta.

Jos haastateltava ei ollut myynyt puuta, häneltä kysyttiin syytä sille, miksi edellisestä myynnistä oli kulunut niin pitkä aika. Yleisin perustelu puun myymättömyydelle oli hakkuumahdollisuuksien puuttuminen. Tämän syyn nimesi hiljaisten ryhmässä lähes neljä viidestä vastaajasta. Kysyttäessä lisätietoja myymättömyyden syistä noin viidennes hiljaisten ryhmässä ilmoitti metsän kasvuvaiheen olevan keskeinen syy. Osa kertoi tilan puuston olleen nuorta ostohetkellä, eikä hakkuumahdollisuuksia ole sen vuoksi ollut, mutta lähivuosina tilanteen arveltiin muuttuvan. Erään vastaajan mukaan hänen metsäsuunnitelmassaan seuraavaksi hakkuuajankohdaksi oli merkitty vuosi 2018, ja silloin hakkuu olisi tarkoitus tehdä. Ennen puhelinhaastatteluja odotuksena oli, että osa metsänomistajista on saattanut tehdä tietoisien päätöksen olla myymättä puuta jonkin muun käyttö-tarkoituksen takia. Haastatteluissa ainoat viitteet tästä saatiin, kun

yksi metsänomistaja ilmoitti syyksi hoitotoimenpiteiden tekemättä jättämiselle luonnonsuojelulliset syyt.

Kuolinpesistä vain yksi ei ollut myynyt puuta viimeisen 10 vuoden aikana. Tällöinkin syynä oli hakkuumahdollisuuksien puuttuminen. Mikäli hakkuumahdollisuuksia olisi, myös tällä tilalla myytäisiin puuta. Kotitarvehakkuuta oli tehnyt hiljaisista metsänomistajista valtaosa ja kuolinpesistä runsas puolet. Vuosittain kotitarvehakkuuta sa-
noi tekevänsä hiljaisista yli kolmannes ja kuolinpesistä kolmannes.

Taulukko 6. Puhelinhaastatteluun osallistuneiden puunmyynti- ja metsänhoito-käyttäytyminen.

Muuttuja	Hiljainen	Kuolinpesä
Vastaajamäärä	28	22
% vastaajista		
Milloin viimeksi myynyt puuta (n=25; n=21)		
Alle 5 vuotta sitten	24	62
5–10 vuotta sitten	12	14
10–19 vuotta sitten	36	14
Yli 20 vuotta sitten	12	-
ei koskaan	16	10
Miksi ei ole myynyt puuta (n=17; n=4)		
Ei hakkuumahdollisuuksia	71	50
Hinta on huono	18	-
Ajanpuute	6	-
Tuloverojen suuruus	6	-
Säästetään seuraavalle sukupolvelle		25
Kuolinpesä tuore asia		25
Myisi jos olisi hakkuumahdollisuuksia (n=16; n=1)		
Kyllä	44	100
Ei	38	-
EOS	19	-
Tehnyt kotitarvehakkuita (n=28; n=21)		
Kyllä	82	48
Ei	18	52
Tehnyt metsänhoitotöitä viimeksi (n=28; n=21)		
Alle 5 vuotta sitten	68	62
5–9 vuotta sitten	7	10
10–19 vuotta sitten	7	10
Yli 20 vuotta sitten	7	
Ei hoidettu	4	10
EOS	7	10
Jos hoitotarpeita, syyt tekemättömyydelle (n=7; n=12)		
Ikä ja jaksaminen	29	-
Seuraava sukupolvi hoitakoon	14	-
Ajanpuute	43	50
Luonnonsuojelulliset syyt	14	8
Monta osakasta	-	8
Muu syy	-	33

Puhelinhaastattelun lopuksi kysyttiin ohjauskeinoihin ja omistajanvaihdokseen liittyviä kysymyksiä. Reilu kolmannes kuolinpesien edustajista ilmoitti, että vaihtoehtoisia omistusmuotoja oli pohdittu mutta yli 60 prosentissa kuolinpesistä näin ei ollut tehty.

Kysyttäessä, miten hypoteettinen 20 euron hehtaarikohtainen kiinteistövero vaikuttaisi tilasta luopumiseen, yli puolet arvioi, ettei sillä olisi vaikutusta. Kuolinpesien edustajien keskuudessa näin vastanneiden osuus oli vielä korkeampi eli kaksi kolmannesta. Syyksi moni nimesi tunnesyyt. Vastaajalle kerrottiin lisätietona, että maksetun kiinteistöveron voisi vähentää puunmyyntituloista seuraavan 10 vuoden aikana, mutta sen hyödyttömyyttä vastaajat perustelivat tilansa pienellä koolla.

Runsas kolmannes hiljaisista metsänomistajista arvioi puun myyntitulojen pääomaveron maksun tasaamisen lisäävän puunmyyntihalukkuutta. Kuolinpesien edustajista näin arvioi hieman pienempi osa. Vallalla tuntui oleva ajatus, että vero on parempi maksaa kerralla pois. Muutamat tosin olivat sitä mieltä, että tasausmahdollisuus olisi hyvä uudistus, sillä monet myyvät puuta harvoin, jolloin olisi reilua, ettei veroa joutuisi maksamaan kerralla. Niistä hiljaisista metsänomistajista, jotka ilmoittivat suunnitellun metsätilasta luopumisen tavan, yli puolet aikoi jättää tilansa perintönä jälkeläisilleen. Sukupolvenvaihdosten vauhdittamiseksi kaksi vastaajaa esitti oman ehdotuksen. Toinen ehdotti perintöverovähennystä ratkaisuksi ja toinen metsätilakauppojen varainsiirtoveron huojennusta.

Tärkeimmät johtopäätökset

- Vastausten mukaan merkittävin syy puun myymättömyydelle sekä hiljaisilla perheomisteisilla tiloilla että kuolinpesissä oli näkemys hakkuumahdollisuuksien puuttumisesta.
- Kuolinpesissä myös hakkuumahdollisuuksien säästäminen seuraavalle sukupolvelle oli syynä neljänneksessä tapauksista.

- Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että ne kuolinpesät, joiden edustajan yhteystiedot puhelinnumeroineen ovat Metsäkeskuksen tietokannassa, ovat keskimääräistä aktiivisempia.
- Kuolinpesistä kahdessa kolmanneksessa ei oltu pohdittu kuolinpesälle vaihtoehtoisia omistusjärjestelyitä.
- Hiljaisista neljänneksellä ja kuolinpesistä viidenneksellä 20 euron hehtaarikohtainen kiinteistövero vaikuttaisi metsätalasta luopumiseen. Tunnesyyt olivat merkittävin syy niillä metsänomistajilla, joiden suunnitelmiin kiinteistövero ei vaikuttaisi.

4.3 Metsänomistajakysely: Perheomistajat

Metsänomistajakyselyn aineisto, tulokset ja tulosten tarkastelu on kuvattu tarkemmin hankkeen raportissa, joka on julkaistu PTT:n työpapereita-sarjassa (Haltia ja Rämö 2017). Tässä tiivistelmässä esitetään työpaperin keskeiset tulokset ja johtopäätökset.

Aineisto

Kyselytutkimuksen aineisto kerättiin toukokuussa 2016. Otokset poimittiin Metsäkeskuksen tietokanta-aineistosta, joka on kuvattu edellä kappaleessa 4.1. Aktiivisiksi tunnistettujen metsänomistajien kysely toteutettiin internetlomakkeella. Otokseksi poimittiin 10 000 aktiiviseksi tunnistetun metsänomistajan joukosta ne metsänomistajat, joiden sähköpostiosoite oli metsänomistajatietokannassa. Näin aktiivisten metsänomistajien otokseksi tuli 2 636 metsänomistajaa. Kutsu internetkyselylomakkeeseen lähetettiin sähköpostitse tällä joukolle. Koska kysely lähetettiin tällä tavoin valikoituneelle joukolle, otokseen tuli poimituksi keskimääräistä nuorempia, koulutetumpia ja isompia tiloja omistavia metsänomistajia. Koska otos ei ollut täysin edustava, kyselyyn vastanneita ja tietokanta-aineiston metsänomistajia verrat-

tiin toisiinsa. Kyselyyn vastanneet kuuluivat todennäköisemmin ikäryhmään 55–75 -vuotiaat ja olivat pienempien metsätilojen omistajia kuin vastaamatta jättäneet.

Aktiivisten metsänomistajien otokseen valituille lähetettiin sähköpostitse kutsu vastata sähköiseen kyselylomakkeeseen. Kutsussa oli linkki kyselyyn ja henkilökohtainen salasana, jota käyttäen pystyi tallentamaan vastauslomakkeen yhden kerran. Kyselykutsun lähettämisen jälkeen lähetettiin kaksi muistutusta sähköpostitse niille vastaajille, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn. Aktiivisiksi luokitelluista metsänomistajista kyselyyn vastasi 539 metsänomistajaa, joten vastausprosentiksi tuli 20.

Hiljaisten metsänomistajien tietokanta-aineistosta poimittiin kaikki vastaajat, joiden tiedoissa oli sähköpostiosoite (3 111 henkilöä). Heille lähetettiin sähköpostikutsu sähköiseen lomakkeeseen samalla tavalla, kuin aktiivisiksi tunnistetuille metsänomistajille. Niistä metsänomistajista, joiden sähköpostiosoite ei ollut tietokannassa, poimittiin 5 000 henkilön satunnaisotos. Tälle ryhmälle lähetettiin painettu kyselylomake postitse. Vastaamatta jättäneille lähetettiin kaksi muistutusta, ensimmäinen postikorttina ja toinen kirjeenä. Kaikkien kyselyyn vastanneiden kesken arvottiin kuusi S-ryhmän lahjakorttia. Kyselyyn saatiin hiljaisten metsänomistajien ryhmältä 1 259 käyttökelpoista vastausta (15%).

Kyselyyn vastanneiden ominaisuuksia verrattiin tietokanta-aineiston metsänomistajiin. Koska vastaajat erosivat tilojen pinta-alajakauman ja vastaajien ikäjakauman suhteen, laskettiin painokertoimet korjaamaan tätä eroa. Lisäksi painokertoimessa otettiin huomioon se, että aineisto painottui voimakkaasti hiljaisiin metsänomistajiin. Aineistossa hiljaisten metsänomistajien osuus oli 70 prosenttia, kun se on Metsäkeskuksen asiakasrekisterin mukaan todellisuudessa noin 20 prosenttia.

Tulokset

Tulokset ja tehdyt analyysit on esitetty kattavammin erillisessä PTT:n työpaperissa (Haltia ja Rämö 2017), ja tässä yhteenvedossa esitetään vain tärkeimmät tulokset.

Tavoiteryhmät

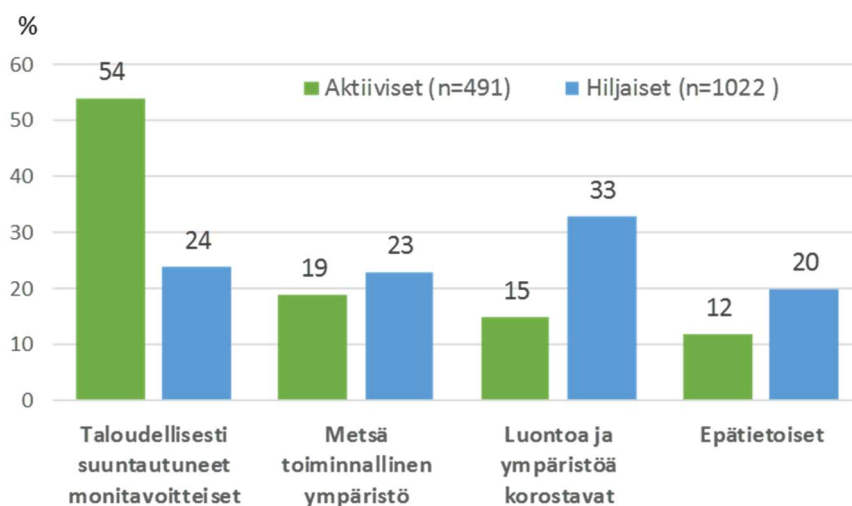
Vastaajat jaettiin tavoiteryhmiin väittämävastausten perusteella käyttäen faktorianalyysiä ja ryhmittelyanalyysiä (Taulukko 7). Ryhmittely tehtiin aktiivisten ja hiljaisten perheomistajien koko aineistolle, ja siinä käytettiin aktiivisten ja hiljaisten metsänomistajien osuuden mukaisia painokertoimia, jotta ryhmien osuudet edustaisivat kaikkia yli 10 vuotta metsää omistaneita perhemetsänomistajia. Selvästi suurin ryhmä oli taloudellisesti suuntautuneet monitavoitteiset, joita oli 43 prosenttia metsänomistajista. Metsää toiminnallisena ympäristönä korostavia ja luontoa ja ympäristöä korostavia oli metsänomistajissa suunnilleen saman verran, reilut 20 prosenttia kumpaakin ryhmää. Epätietoisten ryhmään kuului vastaustensa perusteella 14 prosenttia vastaajista.

Taulukko 7. Tavoiteryhmät ja niiden taustapiirteisiin liittyvät erot.

Tavoiteryhmä	Muista ryhmistä erottava piirre 1)
Taloudellisesti suuntautuneet monitavoitteiset (43% metsänomistajista)	• Alle 55-vuotiaita eniten (29%) • Ammattitutkinnon puuttuminen yleisintä (18%) • Maa- ja metsätalousyrittäjiä eniten (16%) • Eläkeläisiä vähiten (48%) • Vakinaisesti tilalla asuvia eniten (48%) • Maaseutumaisessa ympäristössä asuvia eniten (62%) • Maataloutta koko- tai osa-aikaisesti harjoittavia eniten (27%) • Voimassa oleva metsäsuunnitelma yleisin (58%) • Metsäsuunnitelmaa käytetään suunnittelussa yleisimmin (66%) • Sähköistä metsävaratietoa hyödynnetään yleisimmin (31%) • Metsätila ostettu suvulta tai vapailta markkinoilta (58%) • Eniten suuria yli 100 ha tiloja (21 %)

	• Metsän lisähankintaa suunnittelevia eniten (14%) – Enemmistö ei suunnittele muutoksia (65%)
Metsää toiminnallisena ympäristönä korostavat (22% metsänomistajista)	• Miesvaltaisain ryhmä (miehiä 87%) • Eläkeläisiä eniten (61%) • Tilalla tai tilan sijaintikunnassa asuminen yleistä (54%) • Enemmistö asuu maaseutumaaisessa ympäristössä tai taajamassa (69%) • Tilakoko yleisesti alle 40 ha • Maatalouden harjoittaminen ei ole yleistä • Metsäsuunnitelma alle puolella, joista vain osa hyödyntää sitä • Sähköisen metsävaratiedon käyttö vähäistä • Metsätila ostettu usein suvulta tai vapailta markkinoilta (57%) • Enemmistö ei suunnittele muutoksia omistukseen (61%)
Luontoa ja ympäristöä korostavat (21% metsänomistajista)	• Naisia keskimääräistä enemmän (32%) • Hyvin koulutettuja • Tilan sijaintikunnan ulkopuolella asuvia toiseksi eniten (54%) • Kaupungeissa asuvia paljon, mutta enemmistö asuu maaseudulla ja taajamissa • Metsätilakoko yleensä alle 40 ha • Maataloutta harjoittavia vähän (11%) • Metsäsuunnitelma on runsaalla neljänneksellä (29%) • Metsäsuunnitelmaa käytetään vähiten (33 %), ja sähköistä metsävaratietoakin käyttää vain harva (16%) • Metsätila saatu perintönä tai lahjana (48%). Vapailta markkinoilta tilansa ostaneita eniten (22%) • Metsänomistus aiotaan yleisimmin säilyttää ennallaan (74%)
Epätietoiset (14% metsänomistajista)	• 75+ ikäisiä eniten (22%) • Hyvin koulutettuja • Eläkeläisiä toiseksi eniten (60%) • Tilan sijaintikunnan ulkopuolella asuvia eniten (58%) • Kaupungeissa asuvia eniten (47%) • Maaseutumaaisessa ympäristössä asuvia vähiten (34%) • Tilakoko yleensä alle 40 ha. Joka kymmenes tila 100 ha tai yli • Maatalouden harjoittajia vähän • Metsäsuunnitelma harvalla (32%), ja sen käyttö vähäistä (40%). Samoin sähköisen metsävaratiedon käyttö (18% käyttää). • Metsätila saatu perintönä tai lahjana (52%) • Yhden henkilön omistus ryhmistä yleisintä (68%) • Enemmistö ei suunnittele muutoksia omistukseen (64%). Vajaa kymmenes (8%) suunnittelee luopuvansa tilasta kokonaan.

Tavoiteryhmiin jakautuminen erosi selvästi aktiivisten ja hiljaisten metsänomistajien välillä (Kuva 3). Kun aktiivisilla taloudellisesti suuntautuneisiin monitavoitteisiin kuului 54 prosenttia metsänomistajista, hiljaisilla suurin ryhmä oli luontoa ja ympäristöä korostavat 33 prosentilla. Taloudellisesti suuntautuneisiin monitavoitteisiin kuului hiljaisista joka neljäs. Epätietoisien ryhmässä hiljaisia metsänomistajia oli selvästi enemmän kuin aktiivisia. Hiljaisten metsänomistajien keskuudessa siis korostuivat luonto ja ympäristötavoitteet, mutta myös muita tavoiteryhmiä esiintyi melko tasaisilla osuuksilla.

Kuva 3. Aktiivisten ja hiljaisten metsänomistajien jakautuminen eri tavoiteryhmiin.

Täysaktiivisista 54 prosenttia ja osittain aktiivisista 38 prosenttia kuului tavoitteiltaan taloudellisesti suuntautuneiden monitavoitteisten ryhmään (Taulukko 8). Osittain aktiivisissa oli täysaktiivisia enemmän metsää toiminnallisena ympäristönä korostavia sekä luontoa ja ympäristöä korostavia. Epätietoisia oli täysaktiivisissa, osittain aktiivisissa ja itsellisissä lähes saman verran, eli 13–15 prosenttia, mutta passiivisissa 44 prosenttia metsänomistajista.

Taulukko 8. Tavoiteryhmiin jakautuminen eri aktiivisuusryhmissä. Kunkin aktiivisuusryhmän suurin tavoiteryhmäosuus lihavoitu ja toiseksi suurin alleviivattu.

Tavoiteryhmä	Aktiivisuusryhmät			
	Aktiiviset		Hiljaiset	
	Täysaktiiviset n=380	Osittain aktiiviset n=367	Itselliset n=518	Passiiviset n=161
	% metsänomistajista***			
Taloudellisesti suuntautuneet monitavoitteiset	54	38	21	14
Metsää toiminnallisena ympäristönä korostavat	<u>19</u>	<u>26</u>	<u>26</u>	15
Luontoa ja ympäristöä korostavat	13	21	40	<u>27</u>
Epätietoiset	14	15	13	44

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

Metsätulojen osuus kaikista tuloista oli aktiivisilla noin 15 prosenttia ja hiljaisilla noin kaksi prosenttia (Taulukko 9). Osuuksien jakautuminen on esitetty taulukossa 18. Hiljaisilla metsänomistajilla osuus oli odotetusti suurimmalla osalla nolla, ja noin viidenneksellä metsätulojen osuus kaikista tuloista oli oman ilmoituksensa mukaan alle kymmenen prosenttia. Aktiivisista 38 prosentilla kotitalouden tuloista tuli alle 10 prosenttia metsätuloista. Noin kuudella prosentilla aktiivisista metsätulojen osuus oli 50-89 prosenttia kotitalouden tuloista ja kahdella prosentilla 90–100 prosenttia.

Taulukko 9. Metsätulojen osuus kaikista kotitalouden tuloista aktiivisilla ja hiljaisilla metsänomistajilla.

	Aktiiviset (n=425)	Hiljaiset (n=800)
Metsätulojen osuus kaikista kotitalouden tuloista, prosenttia	% omistajista/vastaajista	
0	13	71
1-9	38	22
10-19	24	4
20-29	9	2
30-39	6	1
40-49	2	0
50-89	6	0
90-100	2	

Puunmyyntiaktiivisuus ja hakkuumahdollisuudet

Inventointitietojen perusteella osittain aktiivisilla on suurin keskimääräinen hehtaariohtainen puuston tilavuus ja passiivisilla matalin (Taulukko 10). Inventointitietojen perusteella määritellyissä hakkuumahdollisuuksissa täysaktiivisilla on vähiten käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia, muut ryhmät eivät eronneet toisistaan hakkuumahdollisuuksien suhteen.

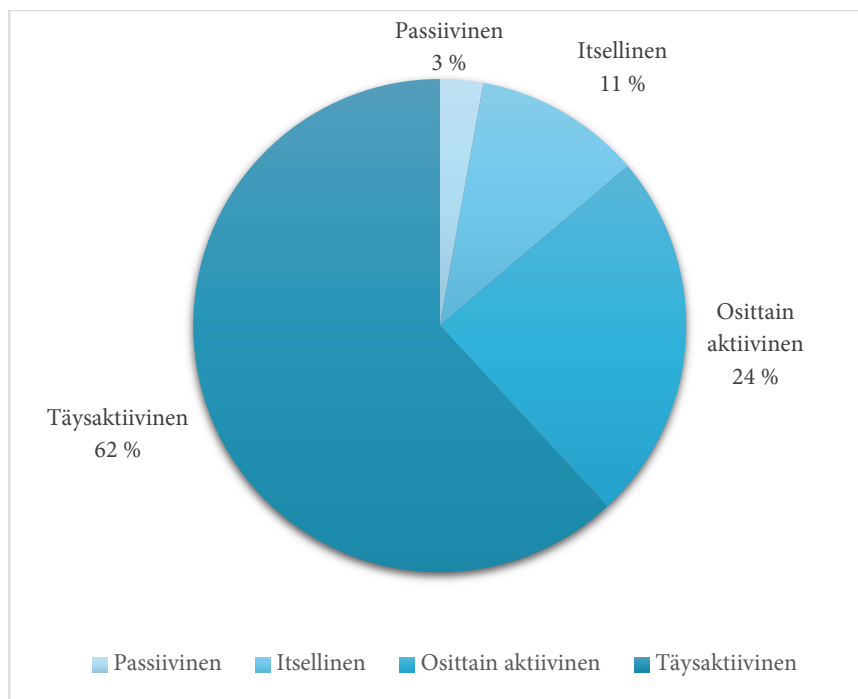
Taulukko 10. Hehtaariohjausten inventoidun tilavuuden ja hakkuumahdollisuuksien jakautuminen eri aktiivisuusryhmissä.

	Aktiiviset		Hiljaiset	
	Täysaktiiviset n=359–390	Osittain aktiiviset n=625–640	Itselliset n=187–215	Passiiviset n=45–54
Hehtaariohjausten inventointitilavuus, keskimäärin m ³ ***	113	134	127	110
Hehtaariohjausten hakkuu-esitysten kokonaismäärä, kaikki hakkuutavat v. 2016–2012 keskimäärin m ³ *	37	55	56	56

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

Kuvassa 4 on esitetty hakkuumahdollisuuksien jakautuminen eri aktiivisuusryhmien kesken, kun hehtaariohjausten hakkuumahdollisuudet on kerrottu kunkin omistajaryhmän omistamalla metsäpinta-alalla. Täysaktiivisillä metsänomistajilla on selvästi eniten käytettävissä olevia hakkuumahdollisuuksia, noin 62 prosenttia kaikista perheomisteisten metsien hakkuumahdollisuuksista, eli noin 251 miljoonaa kuutiometriä³. Osittain aktiivisten metsänomistajien hakkuumahdollisuudet olivat 24 prosenttia perhemetsänomistajien hakkuumahdollisuuksista. Hiljaisille jäi 11 prosenttia ja passiivisille kolme prosenttia hakkuumahdollisuuksista.

³ Laskettu kyselyn perusteella määritellyn pinta-alaosuuden ja tietokanta-aineistosta lasketun hakkuumahdollisuuksien kokonaissumman perusteella.

Kuva 4. Perheomisteisten metsien hakkuumahdollisuuksien jakautuminen aktiivisuudeltaan erilaisille metsänomistajille.

Aktiivisista metsänomistajista yli 90 prosenttia oli myynyt kuitu- tai tukkipuuta vuosina 2006–2016 ja lähes saman verran aikoi myydä vuoteen 2020 mennessä. Hiljaisten joukossa puuta myyneitä oli 26 prosenttia ja myyntiaikomuksia oli joka viidennellä. Aktiiviset olivat myyneet keskimäärin 6,8 m³/ha ja hiljaiset 10,8 m³/ha, eli vaikka hiljaiset metsänomistajat myivät puuta harvemmin, keskimääräinen puukauppa oli suurempi.

Metsänomistajat jaettiin kolmeen ryhmään hehtaariohtaisen hakkuuesityksen mukaan. Ensimmäisessä ryhmässä olivat ne 25 prosenttia metsänomistajista, joilla oli vähiten käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia, alle 15 m³/ha. Keskimmäiseen ryhmään sijoitettiin 50 prosenttia metsänomistajista. Heidän hakkuumahdollisuutensa olivat keskimäärin 15–69 m³/ha. Kolmannessa ryhmässä oli se neljännes metsänomistajista, joilla oli eniten hakkuumahdollisuuksia, 70 m³/ha

tai enemmän. Täysaktiivisten metsänomistajien keskuudessa hakkuuesitysten kokonaiskertymällä ei ollut suuria vaikutuksia myyntiaikomuksiin. Osittain aktiivisten sekä itsellisten keskuudessa myyntiaikomuksia oli eniten niillä, joilla hakkuuesitysten kokonaiskertymä oli 15–69 m³/ha. Passiivisista myyntiaikomuksia oli eniten sellaisilla, joilla kokonaiskertymä oli 70 m³/ha tai enemmän. Ero ryhmään 15–69 m³/ha ei ollut kuitenkaan suuri.

Metsäasioiden hoitamista ja puukauppaa rajoittavat tekijät

Metsäasioiden hoitamista rajoittavia tekijöitä tarkasteltiin eri ikäryhmissä (Taulukko 11). Metsäasioiden hoitamista rajoittavista tekijöistä käytettävissä oleva aika rajoitti usein alle 55-vuotiaita metsänomistajia. Se oli rajoitteista merkittävin myös 55–74 -vuotiailla. Eri-tyisesti hiljaisilla, mutta myös aktiivisilla yli 75-vuotiailla oma terveydentila rajoitti metsäasioiden hoitamista. Alle 55-vuotiailla hiljaisilla metsänomistajilla metsätilan etäinen sijainti asuinpaikkaan nähden oli merkittävä rajoite 22 prosentilla vastaajista, muilla ryhmillä se ei rajoittanut niin usein metsäasioiden hoitamista. Oma kiinnostus metsäasioihin ja puuttuva tieto palveluntarjoajista rajoittivat kussakin ikäryhmässä metsäasioiden hoitoa vain alle 10 prosentilla vastaajista.

Taulukko 11. Metsäasioiden hoitoa rajoittavat tekijät eri ikäryhmiin kuuluvilla aktiivisilla ja hiljaisilla metsänomistajilla. Yli 20 prosentin osuudet merkitty lihavoinnilla.

<i>Metsäasioiden hoitoa rajoittava tekijä</i>	<i>Aktiiviset % (n=558–560)</i>			<i>Hiljaiset% (n=1139–1154)</i>		
	<i>Alle 55 v (n=134-135)</i>	<i>55-74 v (n=381)</i>	<i>75 tai yli (n=42)</i>	<i>Alle 55 v (n=199-200)</i>	<i>55-74 v (n=742-746)</i>	<i>75 tai yli (n=209-223)</i>
	<i>rajoittaa tuntuvasti, % vastaajista</i>					
<i>Omat tiedot ja taidot metsäasioissa -/***</i>	8	6	12	14	16	19
<i>Metsätilan etäinen sijainti asuinpaikkaan nähden -/***</i>	10	8	14	22	16	17
<i>Oma terveydentila ***/**</i>	5	11	22	5	15	39
<i>Käytettävissä oleva aika ***/**</i>	51	20	5	45	19	12
<i>Oma kiinnostus metsäasioihin **/**</i>	1	1	0	9	6	9
<i>Tieto palveluntarjoajista -/***</i>	3	3	2	5	6	10
<i>Käytettävissä oleva oma kalusta -/***</i>	15	19	26	26	28	29

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

Kyselylomakkeessa kysyttiin laajalla väittämävalikoimalla vaikuttavista syistä tilanteessa, jossa metsänomistaja oli päättänyt olla tekemättä puukauppaa. Taulukkoon 12 on koottu joitakin väittämiä, joissa aktiivisten ja hiljaisten vastaajien vastaukset erosivat toisistaan eniten. Aktiivisilla metsänomistajilla tärkeimmiksi syiksi nousivat metsänhoitoon tai puumarkkinoihin liittyneet tekijät. Hiljaisilla metsänomistajilla tärkein syy oli avohakkuun välttäminen, joka vaikutti erittäin tai melko paljon päätöksiin 56 prosentilla hiljaisista metsänomistajista. Hiljaiset metsänomistajat eivät myöskään halunneet raskaita metsäkoneita metsiinsä ja halusivat säilyttää sekä metsän ominaispiirteitä että mahdollisuuden päättää hakkuista myöhemmin useammin kuin aktiiviset metsänomistajat.

Taulukko 12. Kuinka paljon seuraavat tekijät vaikuttavat siihen, että ette myy tukki- tai kuitupuuta metsistänne? Taulukkoon on poimittu joidenkin väittämien osalta ”vaikuttaa erittäin paljon tai melko paljon” -vastausten osuudet.^a

	% vastaajista	
Odotan parempaa puun hintaa.	64	52
Metsänhoidolliset syyt eivät edellytä hakkuita.	70	47
Minulla ei ole myytävää puustoa.	56	42
En halua avohakkuuta metsääni.	22	56
En halua raskaita metsäkoneita metsääni.	19	42
Haluan säilyttää mahdollisuuden päättää hakkuista myöhemmin.	36	53
Hakkuiden jälkeen metsä ei olisi enää sellainen, millaisena haluan säilyttää sen.	14	37

^a Kaikki erot tilastollisesti merkitseviä, $p \leq 0,01$.

Vastaajat jaettiin keskeisimpien rajoittavien tekijöiden mukaisiin ryhmiin faktori- ja ryhmittelyanalyysillä (Taulukko 13). Täysaktiivisilla metsänomistajilla tärkein rajoite olivat markkinoihin tai metsänhoitotarpeeseen liittyvät syyt, eli hyvin suoraan metsän ominaisuuksista ja puumarkkinoiden tilanteesta johdettavissa olevat tekijät. Hiljaisilla metsänomistajilla puukauppojen tekemättä jättämisen syynä oli useimmin tiedon ja kiinnostuksen puute, joka oli merkittävin syy myös osittain aktiivisilla. Itselliset ja osittain aktiiviset erosivat toisistaan erityisesti sen suhteen, kuinka usein puukauppaa rajoitti luonnolle ja virkistykselle koituvat haitat ja toisaalta markkinatekijät.

Taulukko 13. Puukauppaa rajoittavat tekijät eri aktiivisuusryhmissä. Kunkin aktiivisuusryhmän yleisimmän puunmyyntirajoitteen osuus lihavoitu ja toiseksi yleisimmän alleviivattu.

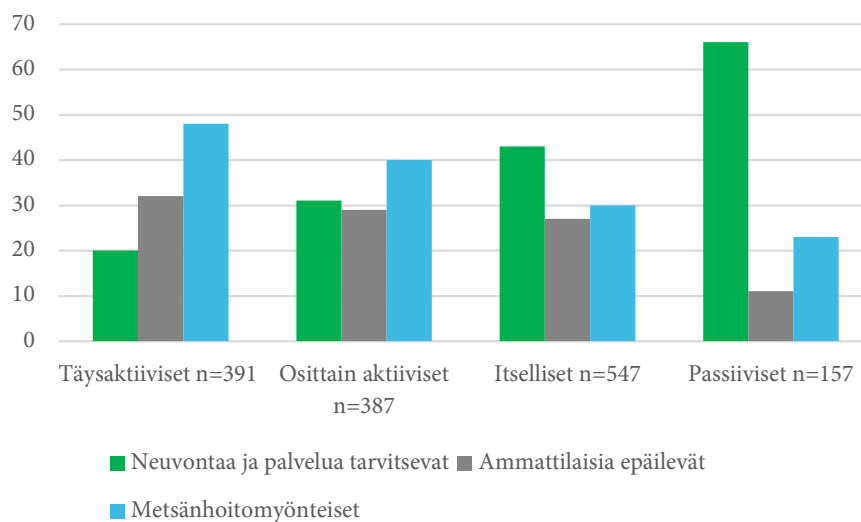
Puunmyyntiä rajoittavien tekijöiden mukainen ryhmä	Aktiivisuusryhmät			
	Aktiiviset		Hiljaiset	
	Täysaktiiviset n= 372	Osittain aktiiviset n=336	Itselliset n=500	Passiiviset n=140
	% metsänomistajista***			
Ei rajoitteita	19	16	13	16
Tiedon ja kiinnostuksen puute rajoitteena	<u>23</u>	34	37	45
Markkinatekijöitä korostavat	16	15	14	16
Luonnonle ja virkistykseen koituvia haittoja korostavat	11	<u>19</u>	<u>30</u>	<u>19</u>
Markkinatekijöihin ja metsänhoitotarpeeseen liittyviä rajoitteita korostavat	31	16	6	4

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

Metsänhoito

Metsänhoitotoita oli tehnyt tai teettänyt vuosina 2006–2016 aktiivisista metsänomistajista 92 prosenttia ja hiljaisista 54 prosenttia. Aktiivisista 91 prosenttia ja hiljaisista 64 prosenttia aikoi tehdä metsänhoitotoita seuraavan viiden vuoden aikana. Inventointitietojen perusteella määritelty hakkuista riippumattomien metsänhoitotyöehdotusten osuus oli matalin täysaktiivisilla, joilla ehdotukset kattoivat 64 prosenttia metsäpinta-alasta. Luku ei vastaa todellista pinta-alaa, koska siinä voi olla yhteenlaskettuna useita samalle alueelle kohdistuvia työlajeja. Luvun perusteella voidaan kuitenkin verrata ryhmiä toisiinsa. Muilla ryhmillä luku olikin täysaktiivisia korkeampi. Osittain aktiivisilla ja itsellisillä osuus oli 85 prosenttia ja passiivisilla 89 prosenttia. Muiden kuin täysaktiivisten luvut erosivat siis toisistaan verrattain vähän.

Myös suhtautumista metsänhoitotöiden tekemiseen tarkasteltiin väittämävastausten perusteella. Väittämistä muodostettiin ryhmät, joissa korostuivat samanlaiset tekijät suhtautumisessa metsänhoitoon. Täysaktiivisissa metsänomistajissa oli eniten metsänhoitoon myönteisesti suhtautuvia metsänomistajia, lähes 50 prosenttia (Kuva 5). Tämän ryhmän osuus laski metsätaloudellisen aktiivisuuden vähenemisen mukana. Ammattilaisia epäilevien ryhmään kuului aktiivisista ja itsellisistä noin 30 prosenttia, passiivisista vain reilut 10 prosenttia. Neuvontaa ja palveluita tarvitsevien ryhmään kuului aktiivisista 20–30 prosenttia, itsellisistä reilu 40 prosenttia ja passiivisista 66 prosenttia. Tähän ryhmään kuuluminen oli siis passiivisten keskuudessa selvästi yleisempää kuin muissa aktiivisuusryhmissä.

Kuva 5. Metsänomistajien jakautuminen metsänhoitoon liittyvien asenteiden mukaisiin ryhmiin eri aktiivisuusryhmissä.

Puukaupan ja metsänhoidon todennäköisyyteen vaikuttavat tekijät

Puukaupan ja metsänhoidon tekemisen todennäköisyyteen vaikuttavia tekijöitä tarkasteltiin logistisilla regressiomalleilla (Taulukko 14). Puukaupan todennäköisyyttä selittävissä mallissa selitettävänä muuttujana oli se, oliko metsänomistaja tehnyt puukauppaa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Metsänhoitotodennäköisyyttä selittävissä mallissa selitettävänä muuttujana oli puolestaan metsänhoitotöiden tekeminen kymmenen vuoden aikana. Puukaupan tekemisen todennäköisyyttä lisäsivät ikä 55 ja 74 vuoden välillä, sukupuolena mies, voimassa oleva metsäsuunnitelma, tilan suurempi metsäpinta-ala, tavoiteryhmänä taloudellisesti suuntautunut monitavoitteinen tai metsä toiminnallisena ympäristönä, omien toiveiden huomioon ottaminen ja taloudellinen tuotto puukauppaa edistävinä tekijöinä, markkinatekijät ja metsänhoitotarve puukauppaa rajoittavina tekijöinä ja tilan sijainti joko Itä-Suomessa tai Uudellamaalla ja Hämeessä. Puukauppojen tekemisen todennäköisyyttä laski se, että puukauppaa rajoittavana tekijänä oli joko tiedon ja kiinnostuksen puute tai luonto- ja virkistyshaitat ja se, että tila sijaitsi Lapissa. Puukauppojen todennäköisyyteen ei sen sijaan vaikuttanut tilastollisesti merkitsevästi esimerkiksi metsänomistajan maatalousyrittäjäys ja asuinpaikka yli 20 000 asukkaan kaupungissa. Tämä tulos viittaa siihen, että muut taustaan ja asenteisiin liittyvät tekijät ovat mallissa näitä tekijöitä merkittävämpiä selittäjiä puunmyyntitodennäköisyydelle. Mallista on myös jätetty kokonaan pois tekijöitä, joiden vaikutuksen tilastollinen merkitsevyys oli hyvin kaukana hyväksyttävästä tasosta. Näitä oli mm. kuuluminen eri oppimisryhmiin ja asuinkunnan ja tilan sijaintikunnan välinen etäisyys. Puukauppojen todennäköisyyttä selittävän mallin selitysaste oli 44 prosenttia, mitä voi pitää kohtuullisena tällaisessa mallissa.

Metsänhoitotöiden tekemisen todennäköisyyttä lisäsi voimassa oleva metsäsuunnitelma, suurempi metsäpinta-ala ja puukauppa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Todennäköisyyttä laski tilan sijainti Lapissa ja metsänomistajan kuuluminen metsänhoitonäkemyksil-

tään neuvontaa ja palveluita tarvitsevien ryhmään. Metsänhoitotöiden tekemisen todennäköisyyteen ei sen sijaan vaikuttanut tilastollisesti merkitsevästi mm. metsänomistajan ikä, sukupuoli, tulot, asuminen kaupungissa, asuinkunnan ja tilan sijaintikunnan välinen etäisyys tai tavoiteryhmä. Mallin selityssaste oli 31 prosenttia, eli selittävät muuttujat selittivät 31 prosenttia selitettävän muuttujan vaihtelusta. Luku on melko matala ja tarkoittaa, että metsänhoitotöiden tekemisen todennäköisyyteen vaikuttaa myös useat sellaiset seikat, jotka eivät olleet mallissa tai testatuissa muuttujissa mukana.

Taulukko 14. Puukauppojen ja metsänhoitotöiden tekemisen todennäköisyyteen vaikuttaneet tekijät logistisessa regressiomallissa. ”+” merkitsee tilastollisesti merkitsevää positiivista vaikutusta todennäköisyyteen ja ”-” merkitsevää negatiivista vaikutusta.

Muuttuja	Puukaupan todennäköisyys (n=932)	Metsänhoitotöiden todennäköisyys (n=1329)
Ikä 55-74 vuotta	+	
Mies	+	
Metsäsuunnitelma	+	+
Metsäpinta-ala	+	+
Kotitalouden bruttotulot alle 20 000 €	-	
Tavoiteryhmä: Taloudellisesti suuntautunut monitavoitteinen	+	
Tavoiteryhmä: Metsä toiminnallinen ympäristö	+	
Puukauppaa edisti: Omien toiveiden huomioon ottaminen ja taloudellinen tuotto	+	
Puukauppaa rajoitti: Tiedon ja kiinnostuksen puute	-	
Puukauppaa rajoitti: Luonto- ja virkistyshaitat	-	
Puukauppaa rajoitti: Markkinatekijät ja metsänhoitotarve	+	
Tilan sijainti Lapissa	-	-
Tilan sijainti Itä-Suomessa	+	

Tilan sijainti Uudella- maalla tai Hämeessä	+	
Puukauppa 10 vuoden ai- kana		+
Metsänhoitoon liittyvät asenteet: Neuvontaa ja palveluita tarvitseva		-
Mallin selitysaste (Nagel- kerke R ²)	0,44	0,31

Puukauppaan vaikuttavat ohjauskeinot

Puukauppaan suoraan vaikuttavista ohjauskeinoista pääomaveron noston arvioitiin vähentävän puunmyyntiä kummassakin aktiivisuusryhmässä (Taulukko 15). 58 prosenttia aktiivisista ja 47 prosenttia hiljaista metsänomistajista oli sitä mieltä, että puunmyyntituloista maksettavan pääomaveron tasaaminen usealle vuodelle (ns. tasausvaraus) lisäisi puunmyyntihalukkuutta. Metsänomistukseen kohdistuvaa, puunmyyntituloista vähennettävää ennakoveroa piti hyvänä tapana aktivoida hakkuumahdollisuuksiaan käyttämättömiä metsänomistajia vajaa 30 prosenttia sekä aktiivisista että hiljaisista metsänomistajista. Tällaista ennakoveroa vastusti aktiivisista 29 prosenttia ja hiljaisista 21 prosenttia. En osaa sanoa vastausten määrä oli erityisesti hiljaisten keskuudessa myös melko korkea, 18 prosenttia.

Taulukko 15. Aktiivisten ja hiljaisten metsänomistajien mielipiteet puukauppaan vaikuttavista ohjauskeinoista.

Ohjauskeinoon liittyvä väittämä	Aktiiviset % (n=548–556)				Hiljaiset % (n=1128–1157)			
	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Ei osaa sanoa	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Ei osaa sanoa
Puunmyynnin pääoma-veron nosto vähentäisi puunmyyntiäni.***	81	11	7	1	65	19	6	10
Puunmyyntituloista maksettavan pääoma-veron tasaaminen usealle vuodelle (ns. tasausvaraus) lisäisi puunmyyntihalukkuuttani.***	58	27	11	4	45	31	12	12
Metsänomistajien kannustaminen mahdollisimman tehokkaaseen puuntuotantoon osalla metsäalastaan olisi hyvä keino ylläpitää riittävä puuntarjontaa.**	50	34	9	7	47	32	9	12
Metsänomistukseen kohdistuva, puunmyynti-tuloista vähennettävä ennakko vero olisi hyvä tapa aktioida metsänomistajia, jotka eivät käytä hakkuumahdollisuuksiin.***	29	31	29	11	28	33	21	18
Valtion tulee säädellä puumarkkinoiden toimintaa riittävän puunsaannin turvaamiseksi metsäteollisuudelle.***	24	26	47	3	22	30	39	9

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

Oppimishalukkuus ja tuen tarve

Oppimistyyliä ja -halukkuutta edustavien faktoreiden perusteella muodostettiin ryhmittelyanalyysissä neljä erilaista ryhmää (Taulukko 15). Ryhmä 1 oli suurin ja sen muodostivat metsänomistajat, jotka halusivat yleensä tukea päätöksentekoon, luottivat siinä ammattilaisten apuun ja olivat myös halukkaita itse oppimaan metsistään lisää. Tähän ryhmään kuului kolmannes vastaajista. Ryhmän 2 edustajat luottivat ammattilaisten apuun ja ammattitaitoon. Tähän ryhmään kuului vajaa kolmannes vastaajista. Kolmannen ryhmän (Ryhmä 3) metsänomistajat tunsivat omat tietonsa metsäasioissa riittämättömiksi ja olivat halukkaita oppimaan lisää oman päätöksentkonsa tueksi, mutta eivät halunneet metsäammattilaisilta tukea päätöksentekoon. Tähän ryhmään kuului noin neljännes vastaajista. Ryhmän 4 metsänomistajilla ei erottunut selkeästi mikään oppimistapa, minkä voidaan katsoa kuvastavan vastaajien halua itsenäiseen päätöksentekoon sekä haluttomuutta tukeutua ulkopuoliseen apuun. Tähän ryhmään kuului hieman runsas kymmenes vastaajista.

Kaikissa aktiivisuusryhmissä oli monipuolista apua haluavia noin kolmanneksen verran. Suurimman ryhmän monipuolista apua haluavat muodostivat osittain aktiivisten joukossa. Lähes yhtä suuren ryhmän muodostivat oppimishaluiset itsenäiset (Taulukko 16). Myös passiivisten joukossa monipuolista apua haluavat olivat selkeästi suurin ryhmä. Seuraavaksi eniten tässä ryhmässä oli oppimishaluisia itsenäisiä. Täysaktiivisten keskuudessa suurin ryhmä oli ammattilaisiin luottavat. Lähes yhtä suuren joukon muodostivat monipuolista apua haluavat. Itsellisten metsänomistajien ryhmässä suurin osuus oli oppimishaluisilla itsenäisillä. Itsellisten keskuudessa oli aktiivisuusryhmistä eniten itsenäisiä eli lähes viidennes. Itsenäisten ryhmässä metsänomistajat halusivat tehdä päätöksiä itsenäisesti, eivätkä tunteneet tarvetta ulkopuoliseen apuun.

Taulukko 16. Metsänomistajien jakautuminen aktiivisuusryhmissä oppimistavan ja halukkuuden mukaan. Kunkin aktiivisuusryhmän yleisimmän oppimisryhmän-
osuus lihavoitu ja toiseksi yleisin alleviivattu.

Oppimisryhmä	Aktiivisuusryhmät			
	Aktiiviset		Hiljaiset	
	Täysaktiiviset n=400	Osittain aktiiviset n=391	Itselliset n=581	Passiiviset n=166
% metsänomistajista***				
Monipuolista apua haluavat (32% metsänomistajista)	30	33	30	34
Ammattilaisiin luottavat (29% metsänomistajista)	33	25	18	22
Oppimishaluiset itsenäiset (26% metsänomistajista)	25	<u>31</u>	33	<u>28</u>
Itsenäiset (12% metsänomistajista)	12	11	19	16

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

Kaikissa aktiivisuusryhmissä yhteydenottoja haluttiin useammin puunostajilta kuin muilta palveluntarjoajilta (Taulukko 17). Täysaktiiviset metsänomistajat olivat kaikkein kiinnostuneimpia palveluntarjoajien yhteydenotoista. Runsas puolet toivoi yhteydenottoja puunostajilta ja hieman alle puolet muilta palveluntarjoajilta. Osittain aktiivisten ryhmässä puunostajien yhteydenottoja toivoi selvästi alle puolet ja muiden palveluntarjoajien yhteydenottoja noin kolmannes. Vähiten kiinnostusta yhteydenottoihin yleensä oli itsellisten ryhmässä. Puunostajien yhteydenottoja toivoi noin kolmannes ja muiden palveluntarjoajien yhteydenottoja runsas neljännes itsellisistä. Passiivisten ryhmässä yhteydenottoja toivoi reilu kolmannes sekä puunostajilta että muilta palveluntarjoajilta.

Taulukko 17. Metsänomistajien kiinnostus palveluntarjoajien yhteydenottoihin eri aktiivisuusryhmissä.

Aktiivisuusryhmät				
Palvelua tarjoava taho	Aktiiviset		Hiljaiset	
	Täys-aktiiviset n=429/429	Osittain aktiiviset n=419/419	Itselliset n=624/619	Passiiviset n=176/178
% metsänomistajista***				
Halukkuus yhteydenottoihin puunostajalta, jos on hakkuumahdollisuuksia				
Kyllä	52	42	32	37
Ei	48	58	68	63
Halukkuus yhteydenottoihin palveluntarjoajalta, jos on metsänhoitotarpeita				
Kyllä	44	36	27	35
Ei	56	64	73	65
Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)				

Metsänomistuksesta luopuminen ja siihen liittyvät ohjauskeinot

Suurin osa metsänomistajista suunnittelee jättävänsä metsänsä perintönä perillisilleen (Taulukko 18). Erityisesti tämä näkyy 75-vuotiaiden ja vanhempien ryhmässä, jossa 68 prosenttia sekä aktiivisista että hiljaisista ilmoitti tämän aikomukseksi. Hiljaisilla myös nuoremmissa ikäryhmissä perinnöksi jättäminen on suunnitelmana 60 prosentilla tai useammalla. Tilan myyminen joko sukulaisille tai vapailla markkinoilla oli aikomuksena yli viidenneksellä aktiivisista alle 55-vuotiaista, muilla ryhmillä myyntiaikeita oli vähemmän. En osaa sanoa -vastauksia oli kaikissa muissa ryhmissä 13–15 prosenttia,

mutta aktiivisilla yli 75-vuotiailla näin vastanneiden osuus oli vain viisi prosenttia.

Taulukko 18. Suunnitelmat metsätilasta luopumisesta eri ikäryhmissä.

	Aktiiviset % (n=539)**			Hiljaiset% (n=1137)*		
	Alle 55v	55-74 v	75 tai yli	Alle 55v	55-74 v	75 tai yli
<i>Miten ajattelitte luopuvanne metsätilan omistuksesta, kun se tulee ajankohtaiseksi</i>						
	% vastaajista					
Jätän perintönä perillisilleni	51	52	68	64	60	68
Jätän testamentilla	4	8	5	6	8	9
Annan lahjana	3	6	9	1	4	2
Teen kaupat	23	16	7	12	13	6
Liitän yhteismetsään	1	2	0	0	0	1
Muodostan yhtymän tai yhtiön	5	1	5	2	0	1
En osaa sanoa	13	13	5	15	13	13
Muu	1	3	2	0	1	1
Yhteensä, %	100	100	100	100	100	100

Aktiivisilla metsänomistajilla ikäryhmä ei vaikuttanut vastaukseen verotuksen muutosten vaikutuksia koskeneissa kysymyksissä (Taulukko 19). Hiljaisilla sen sijaan ikä vaikutti niin, että iän noustessa niiden osuus laski, joihin veromuutoksella ei ole vastauksen mukaan vaikutusta. Toisaalta en osaa sanoa -vastauksen valitseminen lisääntyi iän noustessa. Näin ollen iän nousu laskee hieman veromuutoksiin reagoimista. Sama ilmiö näkyy kaikkien ehdotettujen veromuutosten kohdalla.

Taulukko 19. Metsänomistukseen liittyvien verokäytäntöjen muutosten vaikutukset luopumissuunnitelmiin eri ikäisten aktiivisten ja hiljaisten metsänomistajien keskuudessa.

Vaikutus suunnitelmiin	Aktiiviset % (n=550-554)			Hiljaiset% (n=1138-1146)		
	Alle 55 v	55-74 v	75 tai yli	Alle 55 v	55-74 v	75 tai yli
Oletettu veromuutos						
% vastaajista						
Metsätilakaupan voisi tehdä 30 /60 prosenttiin käyvästä arvosta ilman lahja-veroseuraamuksia uudelle omistajalle. -/**						
Ei vaikutusta	44	39	28	49	42	39
Kaupat tehtäisiin suunniteltua aiemmin	16	18	12	9	10	9
Kaupat tehtäisiin aiemmin valitun vaihtoehdon sijaan	9	15	19	10	7	4
Ei osaa sanoa	31	28	42	32	42	47
Uusi omistaja voisi käyttää 80 / 40 prosenttia maksetusta ennakoperintö- tai lahjaverosta vähennyksenä puunmyyntitulojen verotuksessa. -/***						
Ei vaikutusta	38	36	30	45	42	40
Ennakoperintö tai lahja annettaisiin suunniteltua aiemmin	16	19	21	15	7	5
Ennakoperintö tai lahja annettaisiin valitun vaihtoehdon sijaan	10	12	18	7	8	5
Ei osaa sanoa	37	33	32	33	44	50
Vapautus luovutusvoittoverosta ulotettaisiin kaikkiin metsätilakauppoihin¹⁾, kun tilalla on harjoitettu metsätaloutta ja tila on omistettu yli 10 vuotta. -/*						
Ei vaikutusta	53	48	44	54	45	43
Kaupat tehtäisiin suunniteltua aiemmin	12	14	16	10	8	7
Kaupat tehtäisiin aiemmin valitun vaihtoehdon sijaan	5	10	19	3	6	4
Ei osaa sanoa	31	28	21	33	41	47

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

¹⁾ Nykyisin vain lähisukulaiskaupoissa.

Ikäryhmä vaikutti eri tavoin aktiivisten ja hiljaisten näkemyksiin kiinteistöveron vaikutuksesta tilasta luopumisen harkitsemiseen (Taulukko 20). Aktiivisilla iän noustessa niiden vastaajien osuus nousi, jotka olivat olleet täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että harkitsisivat tilasta luopumista, jos metsätilaan kohdistettaisiin kiin-

teistövero. Hiljaisilla sen sijaan väittämän kanssa samaa mieltä olevien määrä laski metsänomistajan iän noustessa. Tilasta luopumista harkitsisi kiinteistöveron seurauksena useammasta ikäryhmästä yli 50 prosenttia vastaajista. Hiljaisista metsänomistajista iäkkäämmät olivat nuorempia useammin sitä mieltä, että neuvontaorganisaatioiden pitäisi aktiivisesti tarjota metsänomistajille palveluita metsätilasta luopumisen suunnitteluun ja järjestämiseen. Aktiivisilla ikä ei vaikuttanut näkemykseen tästä asiasta.

Taulukko 20. Eri ikäryhmiin kuuluvien aktiivisten ja hiljaisten metsänomistajien näkemykset valikoiduista metsäpolitiikan ohjauskeinoista.

	Aktiiviset % (n=539)			Hiljaiset% (n=1137)		
	Alle 55 v	55- 74 v	75 tai yli	Alle 55 v	55- 74 v	75 tai yli
<i>Väittäjä</i>						
% vastaajista täysin tai jokseenkin sama mieltä						
Jos metsätilaan kohdistettaisiin kiinteistövero, harkitsisin tilasta luopumista **/**	38	50	58	56	52	49
Neuvontaorganisaatioiden pitäisi aktiivisesti tarjota metsänomistajille palveluita metsätilasta luopumisen suunnitteluun ja järjestämiseen - /**	44	45	40	26	30	36

Tilastollinen merkitsevyys: ***($p \leq 0,01$), **($p \leq 0,05$), *($p \leq 0,1$)

Yhteenveto perheomistajien tuloksista

- Täysaktiivisilla ja osittain aktiivisilla suurin metsänomistuksen tavoiteryhmä oli taloudellisesti suuntautuneet monitaivoitteiset. Itsellisillä suurimman ryhmän muodostivat luontoa ja ympäristöä korostavat. Passiivisista lähes puolet kuului epätietoisten joukkoon.
- Aktiivisista metsänomistajista yli 90 prosenttia ja hiljaisista runsas neljännes oli myynyt puuta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Vaikka hiljaiset olivat myyneet harvemmin, hehtaarikohtainen puukaupan koko oli hiljaisilla keskimäärin suurempi kuin aktiivisilla.
- Hakkuumahdollisuuksilla oli vähiten merkitystä täysaktiivisten puunmyyntiaikomuksille. Passiivisten ryhmässä myyntiaikomuksia oli eniten silloin, kun hehtaarikohtaisten hakkuuesitysten kokonaiskertymä ylitti 70 m³/ha.
- Puukaupan tekemättä jättämiseen aktiivisilla vaikuttivat yleisimmin metsänhoitoon tai puumarkkinoihin liittyvät syyt. Hiljaisilla yleisimmät syyt olivat halu välttää avohakkuu ja säilyttää mahdollisuus päättää hakkuista myöhemmin.
- Inventointitietoihin perustuvien metsänhoitotyöehdotusten osuus oli matalin täysaktiivisilla metsänomistajilla. Muilla aktiivisuusryhmillä osuus oli selvästi korkeampi ja lähellä toisiaan.
- Puukauppaan suoraan vaikuttavista verotuksellisista ohjauskeinoista pääomaveron nosto vähentäisi puun myyntiä yleisesti sekä aktiivisten että hiljaisten ryhmässä. Puunmyyntiä lisäisi myyntituloista maksettavan pääomaveron tasaaminen usealle vuodelle (tasausvaraus). Metsänomistukseen kohdistuvan, puunmyyntituloista vähennettävän ennakkoeron vaikutus jakoi mielipiteitä sekä aktiivisten että hiljaisten keskuudessa.
- Oppimistavan ja -halukkuuden perusteella metsänomistajat jakautuivat neljään ryhmään. Kaikissa aktiivisuusryhmissä

monipuolista apua haluavia oli kolmannes, ja muodosti suurimman ryhmän osittain aktiivisilla ja passiivisilla. Täysaktiivisilla suurin ryhmä oli ammattilaisiin luottavat, itsellisillä oppimishaluiset itsenäiset.

- Täysaktiiviset olivat kaikkein kiinnostuneimpia ja itselliset vähiten kiinnostuneita puunostajien ja muiden palveluntarjoajien yhteydenotoista.
- Suurin osa metsänomistajista suunnitteli jättävänsä metsänsä perintönä perillisilleen.
- Mahdollinen metsätilojen kiinteistövero vaikuttaisi aktiivisilla metsänomistajilla siten, että kiinnostus tilasta luopumiseen lisääntyisi iän mukana. Hiljaisilla vaikutus olisi päinvastainen.

4.4 Metsänomistajakysely: Kuolinpesät ja verotusyhtymät

Aineisto

Kuolinpesien tietokanta-aineistossa (n=29 082) oli huomattava määrä kuolinpesän omistamiksi tunnistettuja tiloja, joiden tiedoissa ei ollut yhdenkään elossa olevan osakkaan yhteystietoja. Yhteystieto löytyi 3 013 tapauksessa. Tästä joukosta poimittiin satunnaisesti 800 kuolinpesän otos, joiden yhteyshenkilöille lähetettiin painetut kyselylomakkeet. Verotusyhtymien tietokanta-aineisto rajattiin 10 vuotta tai kauemmin jatkuneisiin omistuksiin, ja jäljelle jääneestä joukosta poimittiin satunnaisesti 800 yhtymän otos postikyselyä varten. Lomakkeen lähettämisen jälkeen lähetettiin kaksi muistutusta. Kuolinpesille suunnattuja lomakkeita palautettiin 119 kappaletta (15 %) ja verotusyhtymien lomakkeista 179 kappaletta (22 %).

Osa kuolinpesien ja verotusyhtymien edustajiksi tietokanta-aineiston tai verohallinnon tietojen perusteella tunnistetuista henkilöistä identifioi kyselylomakkeessa metsänomistuksensa hallintatavaksi jonkin

muun kuin oletuksena olleen tavan. Taustalla voi olla useiden omistussuhteiden lisäksi myös joitakin virheellisesti tunnistettuja tiloja ja tilanteita, joissa on tehty omistusjärjestelyjä otoksen poimimisen ja kyselyn toteuttamisen välillä. Koska syystä ei voida olla varmoja, kuolinpesien ja verotusyhtymien tulokset on analysoitu vain niiden vastausten perusteella, joissa tilan hallintatavaksi on ilmoitettu sama kuin se, millä perusteella otos on poimittu. Tämän vuoksi käyttökelpoisten havaintojen määrä jää kuolinpesien osalta 70 kappaleeseen ja verotusyhtymien osalta 111 kappaleeseen. Näin käyttökelpoisten vastausten osuudet olivat kuolinpesillä 9 prosenttia ja verotusyhtymillä 14 prosenttia otoksesta. Koska erityisesti kuolinpesien osalta käyttökelpoisten vastausten määrä jäi erittäin matalaksi, tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia kuolinpesiä.

Tulokset

Kuolinpesien kyselyyn vastanneista 87 prosenttia oli hiljaisten kuolinpesien edustajia (Taulukko 21), kun tietokanta-aineiston perusteella hiljaisten kuolinpesien osuus on todellisuudessa 31 prosenttia kaikista kuolinpesistä (Taulukko 2 kappaleessa 4.1). Kuolinpesien osalta vastaajat painottuivat siis voimakkaasti metsätaloudellisesti hiljaisiin vastaajiin. Verotusyhtymien aineiston vastaajissa oli hiljaisia 16 prosenttia vastaajista, mikä vastaa täsmälleen hiljaisten verotusyhtymisen osuutta tietokanta-aineiston perusteella.

Tarkemmin tarkasteltuna 71 prosentissa kuolinpesistä oli kuitenkin joko tehty metsänhoitotöitä tai kerätty polttopuuta. Näin ollen metsätaloudellisesti passiivisten kuolinpesien osuus oli 16 prosentti vastaajista. Verotusyhtymistä 55 prosentissa oli tehty sekä puukauppaa että haettu Kemera-tukea ja 29 prosentissa oli tehty jompaakumpaa.

Taulukko 21. Kuolinpesien ja verotusyhtymien jakautuminen aktiivisuuden mukaan.

Vastaaja	Kuolinpesät (n=63)	Verotusyhtymät (n=105)
	% metsänomistajista	
Hiljaiset (ei puukauppaa, ei Kemera-tukea), yht.	87	16
Passiivinen	16	6
Itselliset	71	11
Aktiiviset, yht.	13	84
Osittain aktiiviset	13	29
Täysaktiiviset	0	55

Tutkimuksen kyselyyn vastanneiden kuolinpesien edustajien keski-ikä oli 71 vuotta ja verotusyhtymien edustajien 62 vuotta. Tästä johtuen eläkeläisten määrä korostui selvästi kuolinpesien edustajissa ja palkansaajia oli vain 16 prosenttia vastaajista. Kuolinpesien omistaman metsäpinta-alan keskiarvo oli 20,4 hehtaaria, kun verotusyhtymisen keskimääräinen metsäala oli 54,4 hehtaaria. Kuolinpesissä oli keskimäärin 3,9 osakasta ja verotusyhtymissä 2,5. Voimassa oleva metsäsuunnitelma oli kuolinpesistä 19 prosentilla ja verotusyhtymistä 69 prosentilla.

Metsänomistuksen tavoitteista kuolinpesien edustajille oli omistuksessa tärkeintä mahdollisuus saada metsästä polttopuut omaan tarpeeseen, mikä oli erittäin tai melko tärkeä metsänomistuksen merkitys 75 prosentille. Verotusyhtymissä tätä mieltä oli 68 prosenttia vastaajista. Verotusyhtymien edustajille tärkein asia oli metsän omistamisen itseisarvo, mitä piti tärkeänä 79 verotusyhtymien edustajista. Tavoiteväittämien jälkeen kysyttiin vastaajan mielipidettä siitä, oliko hänen mielestään kuolinpesän tai verotusyhtymän kaikkien osakkaiden näkemykset metsäomistuksen tavoitteista samanlaiset. Sekä kuolinpesien että verotusyhtymien edustajista tavoitteita piti täysin tai jokseenkin samanlaisina 78 prosenttia vastaajista.

Puukauppaa rajoittavissa tekijöissä kuolinpesien edustajilla oli verotusyhtymiä enemmän luontoon ja virkistykseen liittyneitä syitä. Esimerkiksi 51 prosenttia kuolinpesien edustajista vastasi, että ei halua avohakkuuta metsäänsä ja 40 prosenttia, että hakkuut heikentäisivät virkistys- tai maisema-arvoja. 48 prosenttia kuolinpesien edustajista halusi jättää hakkuumahdollisuudet seuraavalle sukupolvelle, kun verotusyhtymien edustajista näin ajatteli 29 prosenttia.

Taulukoissa 22 ja 23 on esitetty tulokset kuolinpesien ja verotusyhtymien hallintaan liittyvistä väittämistä. Kuolinpesien kyselyyn vastaajista 74 prosenttia oli sitä mieltä, että kuolinpesän metsäasioita hoitava osakas tai osakkaat tekevät päätöksiä omavaltaisesti. Verotusyhtymissä samoin ajatteli seitsemän prosenttia vastaajista. Myös muiden vastausten perusteella kuolinpesien tiedonkulkuun, vastuunjakoon ja toiminnan oikeudenmukaisuuteen liittyi huomattavasti enemmän ongelmia kuin verotusyhtymissä.

Reilu kolmannes kuolinpesien edustajista oli sitä mieltä, että heillä ei ole riittävästi tietoa kuolinpesän purkamisesta, purkamiseen saatavista palveluista tai vaihtoehtoisista omistusmuodoista (Taulukko 23). Vajaa kolmannes oli toisaalta sitä mieltä, että tietoa edellä mainituista asioista on riittävästi.

Taulukko 22. Kuolinpesien hallintaan ja päätöksentekoon liittyvät väittämät ja vastaukset.

<u>Vaikuttaa</u>	Kuolinpesä % (n=57-61)		
	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä
Yksimielisyyden vaatimus kuolinpesän päätöksenteossa vaikeuttaa metsäasioiden hoitoa.	33	28	40
Kaikkien osakkaiden yhtä suuri äänivalta päätöksenteossa on epäoikeudenmukainen.	15	39	46
Kuolinpesän hoito on jätetty yhden osakkaan tehtäväksi, eikä muut osakkaat osallistu siihen mitenkään.	42	38	20
Muut osakkaat eivät maksa palkkiota kuolinpesän asioita hoitavalle osakkaalle.	47	36	17
Yksi kuolinpesän osakkaista vastustaa lähes kaikkia ehdotettuja metsätoimenpiteitä, eikä päätöksiä pystytä tekemään.	67	28	5
Kuolinpesän metsäasioita hoitava osakas / osakkaat eivät tiedota asioista riittävästi muille osakkaille.	61	28	11
Kuolinpesän metsäasioita hoitava osakas / osakkaat tekevät päätöksiä omavaltaisesti	74	19	6
Kuolinpesän osakkailla on erilaiset rahantarpeet ja tavoitteet metsänomistuksessa, mikä aiheuttaa ristiriitoja osakkaiden välille.	64	31	5
Metsänhoitotöiden tekeminen on kasautunut vain osalle kuolinpesän osakkaista, mikä aiheuttaa eripuraa.	56	38	6
Päätökset ja vastuu metsäasioista on yhdellä osakkaalla / osalla osakkaista, mutta he eivät toimi tasapuolisesti kaikkia osakkaita kohtaan.	61	39	0
Kuolinpesän osakkaat eivät ole sopineet keskenään periaatteita, joiden mukaan metsäasioita hoidetaan.	49	27	24
Kuolinpesän osakkailla ei ole riittävästi tietoa kuolinpesän purkamisesta	35	37	29
Kuolinpesän osakkailla ei ole riittävästi tietoa vaihtoehtoisista omistusmuodoista	36	34	31
Kuolinpesän osakkailla ei ole riittävästi tietoa tahoista, jotka voisivat tarjota kuolinpesän purkamiseen liittyviä palveluja	35	37	29

Taulukko 23. Verotusyhtymän hallintoon ja päätöksentekoon liittyvät väittämät.

	Verotusyhtymä % (n=99)		
	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä
Yksimielisyyden vaatimus verotusyhtymän päätöksenteossa vaikeuttaa metsäasioiden hoitoa.	16	37	47
Kaikkien osakkaiden yhtä suuri äänivalta päätöksenteossa on epäoikeudenmukainen.	8	22	70
Verotusyhtymän hoito on jätetty yhden osakkaan tehtäväksi, eikä muut osakkaat osallistu siihen mitenkään.	39	23	37
Muut osakkaat eivät maksa erillistä palkkiota verotusyhtymän asioita hoitavalle osakkaalle.	24	29	47
Yksi verotusyhtymän osakkaista vastustaa lähes kaikkia ehdotettuja metsätoimenpiteitä, eikä päätöksiä pystytä tekemään.	6	23	71
Verotusyhtymän metsäasioita hoitava osakas / osakkaat eivät tiedota asioista riittävästi muille osakkaille.	8	21	71
Verotusyhtymän metsäasioita hoitava osakas / osakkaat tekevät päätöksiä omavaltaisesti	7	20	73
Verotusyhtymän osakkailla on erilaiset rahantarpeet ja tavoitteet metsänomistuksessa, mikä aiheuttaa ristiriitoja osakkaiden välille.	12	21	67
Metsänhoitotöiden tekeminen on kasautunut vain osalle verotusyhtymän osakkaista, mikä aiheuttaa eripuraa.	12	23	64
Päätökset ja vastuu metsäasioista on yhdellä osakkaalla / osalla osakkaista, mutta he eivät toimi tasapuolisesti kaikkia osakkaita kohtaan.	4	21	75
Verotusyhtymän osakkaat eivät ole sopineet keskenään periaatteita, joiden mukaan metsäasioita hoidetaan.	23	22	55

Yhteenveto kuolinpesiin ja verotusyhtymiin liittyvistä kysymyksistä

- Kuolinpesien aineiston huono edustavuus tarkoittaa sitä, että aineiston perusteella ei voi tehdä päätelmiä kuolinpesien toiminnasta yleisesti.

- Kyselyyn olivat vastanneet erityisesti passiivisten kuolinpesien iäkkäät, naispuoliset, maalla asuvat edustajat. Näissä kuolinpesissä oli metsätaloudellisesta hiljaisuudesta huolimatta korjattu useimmiten polttopuuta ja tehty myös jonkin verran metsänhoitotöitä.
- Kuolinpesien ja verotusyhtymien vastaukset erosivat toisistaan monin paikoin.
- Verotusyhtymät vaikuttivat vastausten perusteella hyvin toimivilta ja aktiivisilta metsätalouden yksiköiltä.
- Kuolinpesissä oli useammin päätöksentekoon liittyviä ongelmia. Noin 40 prosentissa kyselyyn vastanneista kuolinpesistä oli osakkaana toinen kuolinpesä.

4.5 Ammattilaiskysely

Aineisto

Kyselyaineisto kerättiin internetlomakkeella maaliskuussa 2016. Sähköpostikutsu kyselyyn lähetettiin 1 738 henkilölle, jotka olivat kirjautuneet toimijoina Suomen metsäkeskuksen ylläpitämään Metsään.fi-palveluun. Kyselyyn vastasi 588 henkilöä, vastausprosentiksi saatiin 34. Kyselyn toteutus ja tulokset on raportoitu tarkemmin PTT Työpapereita -sarjassa (Pynnönen ym. 2017).

Kyselyssä kartoitettiin metsäammattilaisten näkemyksiä metsänomistajien metsätaloudellisen hiljaisuuden⁴ syiden yleisyydestä sekä heidän näkemyksiään metsäammattilaisten omasta toiminnasta ja sopivimmista metsänomistajien aktivointikeinoista. Kysely sisälsi 5-portaisella Likert-asteikolla (täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä) vastattavia väittämäkysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä, joihin vas-

⁴ Ammattilaiskyselyssä ja sen raportissa (Pynnönen et al. 2017) hiljaisten metsänomistajien ryhmää kutsuttiin passiivisiksi.

taaja sai itse perustella näkemyksiään. Vastaajilta kysyttiin myös tavallisimmat taustatiedot sekä heidän työnantajatahonsa ja työkuvaansa.

Vastaajista 86 prosenttia oli miehiä ja 14 prosenttia naisia. Yleisin koulutus vastaajilla oli metsätalousinsinööri (73 %). Lähes puolet vastaajista oli työskennellyt metsäalalla 20 vuotta tai pidempään. Noin 53 prosenttia vastanneista työskenteli puuta ostavissa yrityksissä ja noin 27 prosenttia metsänhoitoyhdistyksissä. Muita vastaajien työskentelyorganisaatioita olivat Suomen Metsäkeskus (8 %), sekä erilaiset metsäpalveluyritykset, jotka eivät osta puuta (11 %).

Vastaajien näkemykset tiivistettiin väittämäkysymyksistä faktorianalyysillä. Faktoripisteistä koostettiin K-means-ryhmittelyanalyysillä klusterit. Vastaajien taustapiirteitä (ikä, sukupuoli, työnantajataho, koulutus, työkokemuksen pituus metsäalalla) sekä omaa metsänomistusta, työtehtäviä ja kontaktin säännöllisyyttä hiljaisiksi koettuihin metsänomistajiin tarkasteltiin ristiintaulukoinneilla klusterijäsenyyksien kanssa. Testattujen ominaisuuksien välillä katsottiin olevan tilastollisesti merkitseviä eroja, kun tilastollisen testin riskitaso oli alle 5 prosenttia.

Avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin aineistolähtöisesti. Analyysissa oli tavoitteena tunnistaa kaikki vastauksissa esiin nousevat erilaiset näkemykset ja mielipiteet. Aineisto ja sen analyysi on kuvattu tarkemmin erillisessä työpaperissa (Pynnönen et al. 2017).

Tulokset

Metsäammattilaisten näkemykset metsänomistajien metsätaloudellisen hiljaisuuden syiden yleisyydestä painottuivat kuuteen faktoriin, joista muodostettiin ryhmittelyanalyysissa neljä ryhmää.

Useimmat metsäammattilaiset (29 %) pitivät metsänomistajien metsätaloudellisen hiljaisuuden syynä kiinnostuksen puutetta metsäasioihin. Lähes yhtä suuri osa piti hiljaisuuden syynä sitä, että hiljaisten metsänomistajien metsien käytön tavoitteet ovat luonnonsuojelu tai

virkestys (28 %). Taulukossa 24 on kuvattu metsäammattilaisten jakautuminen eri ryhmiin ja ryhmien taustalla olevien faktoreiden keskeisimmät kysymysväittämät.

Taulukko 24: Ryhmittelyanalyysin tulos metsäammattilaisten näkemyksistä metsätaloudellisen hiljaisuuden syiden yleisyydestä, ryhmien osuudet vastaajista ja ryhmien muodostumisen taustalla olevien faktoreiden keskeisimmät kysymysväittämät.

Kiinnostuksen puute (n=155, 29 % vastaajista)	Tavoitteet suojelu- tai virkestyskäytössä (n=146, 28 %)	Ajanpuute tai pitkä välimatka (n=120, 23 %)	Aikaan- saamattomuus (n=108, 20 %)
Metsänomistaja tekee päätökset liian yksipuolisten tietojen perusteella	Metsänomistuksen tavoitteet ovat keskeisiltä osin suojelupainotteiset	Pitkä välimatka metsätilan ja asuinpaikan välillä	Metsänomistaja tekee päätökset liian yksipuolisten tietojen perusteella
Metsätalouden harjoittaminen ei ole omistajan mielestä taloudellisesti riittävän kannattavaa	Metsänomistuksen tavoitteet ovat keskeisiltä osin virkestyskäyttöpainotteiset	Ajanpuute estää metsäasioihin perehtymistä ja metsäasioiden hoitamista	Pitkä välimatka metsätilan ja asuinpaikan välillä
Metsänomistaja ei tiedä mihin metsäalan organisaatioon pitäisi ottaa yhteyttä			

Vastaajien jakautumisessa eri näkemysryhmiin ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja taustapiirteiden suhteen. Sen sijaan vastaajien sijoittumisessa eri ryhmiin oli tilastollisesti merkitsevä ($p=0,038$) ero sen suhteen, kuinka paljon he työssään olivat kontaktissa hiljaisina pitämiensä metsänomistajien kanssa, ja olivatko he itse metsänomistajia ($p=0,056$).

Useimmat säännöllisesti hiljaisten kanssa tekemisissä olevista vastaajista (31 %) sekä joskus heitä tapaavista (30 %) sijoittuivat ryhmään *kiinnostuksen puute*. Vain harvoin hiljaisia kohtaavista useimmat (31 %) sijoittuivat ryhmään *tavoitteet suojelu- tai virkestyskäytössä*. Ne,

jotka eivät työssään ole hiljaisten metsänomistajien kanssa tekemisissä, sijoittuivat yleisimmin (40 %) ryhmään *aikaansaamattomuus*.

Metsäammattilaisten näkemykset omasta toiminnastaan ja metsätaloudellisesti hiljaisten metsänomistajien aktivointiin sopivimmista keinoista painottuivat seitsemään faktoriin, joista ryhmittelyanalyysissä muodostettiin kolme ryhmää. Ryhmät ja niiden osuudet sekä ryhmien taustalla olevien faktoreiden keskeisimmät kysymysväittämät on esitetty taulukossa 25.

Taulukko 25. Ryhmittelyanalyysin tulos metsäammattilaisten näkemyksistä metsänomistajien aktivointikeinoista, ryhmien osuudet vastaajista ja ryhmien muodostumisen taustalla olevien faktoreiden voimakkaimmin latautuneet kysymysväittämät.

Yhteiskunnan ohjaus (n= 191, 35 % vastaajista)	Parempi puun hinta (n=145, 27 %)	Sähköiset palvelut (n=207, 38 %)
Kuolinpesä metsäomistuksen purkaminen luo mahdollisuuksia aktiivisille metsänomistajille	Metsänomistajien puunmyyntiaktiivisuuden lisäämiseen ei tarvita muita keinoja riittävän korkean markkinahinnan lisäksi	Sähköinen puukauppa on merkittävä väline passiivisen metsänomistuksen aktivoinnissa
Nykyisessä metsäverojärjestelmässä metsänomistaja voi etäännyä metsänomistuksesta, koska edes verottaja ei lähesty metsänomistajaa ilman puukaupallisia ja metsänhoidollisia aktiviteetteja		Mahdollisuus sähköiseen asiointiin voi lisätä merkittävästi joidenkin nyt passiivisten metsänomistajien aktiivisuutta
Metsäammattilaisten passiivisiin metsänomistajiin kohdentamat henkilökohdalliset yhteydenotot ovat tehokas aktivointikeino		

Useimmat (38 %) vastaajista uskoivat sähköisten palveluiden kehittymisen ja yleistymisen lisäävän metsänomistajien aktiivisuutta. Noin kolmannes vastaajista piti tehokkaimpana aktivointina yhteiskunnan ohjausta (35 %). Neljäsosa vastaajista kuului ryhmään, jossa

pidettiin parempaa puunhintaa parhaana keinona aktivoida metsänomistajia (27 %).

Vastanneiden sijoittumisessa eri aktivointikeinoja kannattavien ryhmiin oli tilastollisesti merkitsevä ero sen suhteen, minkä tyyppisessä organisaatiossa vastaaja työskenteli ($p=0,000$), missä työtehtävissä vastaaja työskenteli ($p=0,030$) ja oliko metsäammattilainen itse metsänomistaja ($p=0,013$).

Parempi puun hinta oli tärkein aktivointikeino metsänhoitoyhdistyksissä (43 % ryhmän vastaajista) ja muissa organisaatioissa (57 %) työskentelevien mielestä. Muut organisaatiot -ryhmässä on pääasiassa metsäkoneyrittäjiä, mutta myös työnantajatahokseen muun asiantuntijaorganisaation tai metsätoimijan ilmoittaneet. Ryhmä on yhdistetty vastaajien vähäisen määrän takia.

Näkemysryhmään *sähköiset palvelut* sijoittui puuta ostavissa yrityksissä työskentelevistä 49 prosenttia, Suomen metsäkeskuksessa työskentelevistä 44 prosenttia, metsäpalveluyrityksissä työskentelevistä 36 prosenttia, ja muissa organisaatioissa työskentelevistä 29 prosenttia. Metsänhoitoyhdistyksissä työskentelevistä 18 prosenttia sijoittui tähän ryhmään.

Ryhmään *yhteiskunnan ohjaus* sijoittui puuta ostavissa yrityksissä työskentelevistä 36 prosenttia ja muissa organisaatioissa työskentelevistä 14 prosenttia. Metsänhoitoyhdistyksissä työskentelevistä 39 prosenttia sijoittui tähän ryhmään.

Sähköisten palveluiden ryhmään sijoittui yleisimmin puun ostoon (41 %) liittyvissä työtehtävissä olevat. *Yhteiskunnan ohjaus* -ryhmään sijoituivat yleisimmin korjuun ja logistiikan (37 %), metsäneuvonnan (39 %), metsäsuunnittelun (36 %), metsänomistukseen liittyvän talousneuvonnan (37 %) ja metsänhoitopalveluihin (37 %) liittyvissä työtehtävissä olevat.

Itse metsää omistavista ammattilaisista useimmat (35 %) sijoittui ryhmään *yhteiskunnan ohjaus*. Metsää omistamattomista ammattilaisista useimmat (44 %) sijoituivat ryhmään *sähköiset palvelut*.

Avointen kysymysten vastauksissa metsäammattilaiset kuvailivat keinoja tunnistaa mielestään metsätaloudellisesti hiljaisia metsänomistajia sekä näkemyksiään sellaisista hiljaisuuden syistä, jotka eivät olleet esillä väittämäkysymyksissä. Avoimella kysymyksellä selvitettiin myös metsäammattilaisten mielipiteitä vaikuttavimmista keinoista hiljaisina pitämiensä metsänomistajien aktivoimiseen.

Useimmiten arvio metsänomistajan metsätaloudellisesta aktiivisuudesta tehtiin metsätilasta olevien ennakkotietojen, eli asiakasrekistereissä olevien viimeaikaisten merkintöjen puutteen tai käytettävissä olevan metsävaratiedon perusteella. Metsänomistajaryhmistä oli myös tietynlaisia ennakkokäsityksiä; iäkkäitä, kaupungissa tai kaukana metsätilastaan asuvia metsänomistajia, pienten tilojen haltijoita ja kuolinpesissä tai yhtymissä metsää omistavien kuvailtiin usein olevan hiljaisina.

Osassa vastauksista nousi esiin, että metsänomistajan hiljaisuutta ei voi yleistäen tunnistaa minkään ennakkotiedon perusteella. Omistajan muut kuin puuntuotannolliset tavoitteet voivat ammattilaisen järjestelmissä vaikuttaa hiljaisuudelta, vaikka metsänomistaja olisi hyvinkin aktiivinen metsänsä hyödyntäjä tai tehnyt tietoisien ratkaisun olla hoitamatta niitä.

Myös metsäalan omia toimintatapoja kyseenalaistettiin, ja ylipäätään ”passiivisuuden” käsitettä, jolla hiljaisia metsänomistajia nimitettiin tutkimuksen tässä osassa. Erityisesti kritisoitiin tarjottavien palveluiden yksipuolisuutta ja tapaa kommunikoida metsänomistajien kanssa: vastaajista moni ajatteli, että metsäammattilaisten olisi pyrittävä enemmän palvelemaan metsänomistajaa tämän toiveiden ja tietojen mukaan eikä vain toimittava totuttuja puuntuotannon vaatimuksia ja menetelmiä käyttäen. Kuitupuun huono hinta sekä kysynnän puute ja tempoilevuus hiljaisuuden syinä nousivat esiin.

Vastaajien ehdottamat keinot ja toimenpiteet hiljaisten metsänomistajien aktivointiin jaettiin yhteiskunnallisiin keinoihin ja markkina-lähtöisiin keinoihin sen mukaan, kuka toimenpiteistä olisi vastuussa. Yhteiskunnalliset keinot jaettiin lainsäädännölliseen, taloudelliseen

ja informaatio-ohjaukseen. Markkinalähtöiset keinot ovat toimijoiden itsensä toteutettavissa.

Lainsäädäntöä toivottiin muutettavan aktiiviseen metsänomistamiseen ja metsien hoitoon velvoittavaksi. Tila- ja omistusrakenteen kehittäminen katsottiin tärkeäksi tekijäksi metsätaloudellisen aktiivisuuden lisäämisessä. Kuolinpesien purkamista ja sukupolvenvaihdoksia tahdotaan edistää erilaisin kannustein, ja metsätilojen siirtymiseen hiljaisilta metsänomistajilta aktiivisille toivotaan tehokkaita mekanismeja. Toisaalta joissakin kommentteissa todettiin, että lainsäädäntöä ei tule tiukentaa tai että erilaisista pakkokeinoista olisi enemmän haittaa kuin hyötyä.

Metsänomistajien aktivoinnissa taloudellisesta ohjauksesta verotus koettiin toimivaksi niin tilan omistajavaihdoksiin, puunmyyntiin kuin metsänhoitoonkin liittyen. Myös erilaisia sanktioivia veroja ehdotettiin.

Markkinalähtöisistä aktivointikeinoista eniten mainintoja sai henkilökohtainen yhteydenotto jossakin muodossa, mielellään yhdistettynä käyntiin metsänomistajan tilalla tutustumassa. Myös tarjottujen palvelujen parantaminen ja muokkaaminen kullekin metsänomistajalle ja tämän tavoitteisiin sopiviksi mainittiin. Puun parempi hinta ja tasainen kysyntä nousivat kaikkien suurimpien vastaajaryhmien vastauksissa esiin.

Tärkeimmät johtopäätökset

- Metsäammattilaiset ovat hyvin moninainen ja monin eri tavoin ajatteleva ja toimiva ryhmä, josta ei voida tehdä selkeitä yleistyksiä suuntaan tai toiseen. Työnkuva ja työnantajataho vaikuttivat joissakin kysymyksissä asennoitumiseen metsänomistajien toimintatapoja kohtaan
- Metsänomistajuus tunnutaan usein edelleen yhdistettävän omatoimisuuteen metsänhoidossa ja metsänomistuksen tavoitteena pidetään puuntuotantoa

- Metsäammattilaisten välillä on selkeitä eroja asennoitumisessa metsän monikäyttöön ja metsänomistajalähtöiseen metsäpalvelujen tarjoamiseen.
- Sähköisten asiointipalveluiden uskotaan lisäävän metsätaloudellista toimintaa ja osa ammattilaisista näkee, että totutut aktivointikeinot, kuten henkilökohtainen neuvonta, eivät ole muuttuvassa toimintaympäristössä enää välttämättä riittäviä.

5 Johtopäätökset

Metsää omistavien yksityishenkilöiden (yksin tai puolison kanssa metsää omistavat, kuolinpesät ja verotusyhtymät) määrä ja osuus metsäpinta-alasta on Suomessa poikkeuksellisen suuri. Valtaosa teollisuuden käyttämästä puusta korjataan yksityishenkilöiden omistamista metsistä. Suomessa vuonna 2016 teollisuuskäyttöön hakatusta puusta reilu 80 prosenttia saatiin näistä metsistä. Hakkuumäärä oli suurimpia koskaan.

Biotalous nojaa uusiutuvien biopohjaisten raaka-aineiden käyttöön. Suomen kasvava biotalous käyttää pitkälti puupohjaisia raaka-aineita. Viime vuosien investoinnit puuta käyttävään biotalouteen nostavat puunkäyttöä selvästi nykyisestä. Nyt tiedossa olevien investointipäätösten perusteella teollisen puun käyttö nousee yli 10 miljoonaa kuutiota nykyisestä noin 65 miljoonasta kuutiosta vuoteen 2018 mennessä. Avainasemassa kotimaisen puun riittävässä tarjonnassa tulevaisuudessakin ovat yksityismetsien suomalaiset omistajat.

VMI11:n mukaan 27 prosenttia Suomen puuntuotannossa olevasta metsämaasta on ollut vähintään 30 vuotta hakkuiden ulkopuolella. Hakkuutarve on kiireellinen eli hakkuut ovat myöhässä 8,5 prosentilla eli 1,6 miljoonalla hehtaarilla. Uudistuskypsistä metsistä lähes kolmasosalla eli 700 000 hehtaarilla, on hakkuut myöhässä. Näissä uudistuskypsissä metsissä on useiden miljardien käyttämätön kantarahatulomahdollisuus. Kasvava puunkäyttö edellyttää vajaakäytössä olevien metsien puun tarjonnan lisäämistä. Jos tarjonta vastaa investointien lisäämää kysyntää, kantarahatulojen lisäksi syntyy myös työpaikkoja metsätaloudessa ja teollisuudessa, ja toimialan tuomat vero- ja vientitulot kasvavat.

Tässä raportissa on tarkasteltu perhemetsien puun tarjontaa ja metsänhoitotoimia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä keskittyen erityisesti

metsätaloudellisesti passiivisiin eli hiljaisiin metsänomistajiin. Julki-
suudessa on useasti nostettu esille passiivisten metsänomistajien ak-
tivoiminen yhtenä ratkaisuna tarpeelle kasvattaa puunsaantia. Tässä
tutkimuksessa hiljaisiksi metsänomistajiksi luokiteltiin ne, jotka eivät
olleet tehneet metsänkäyttöilmoitusta tai hakeneet Kemera-tukea
metsänhoitotöihin viimeiseen 10 vuoteen.

Puukauppojen ja metsänhoitotöiden markkinoilla toisena osapuol-
lena ovat metsäammattilaiset. He kohtaavat metsänomistajat joko
henkilökohtaisesti, puhelimitse tai sähköisiä kanavia myöten ja vai-
kuttavat osaltaan puunmyynti- tai metsänhoitopäätökseen ja myös
metsänomistajien tyytyväisyyteen päätöksen ja toimenpiteen jälkeen.

Raportissa pohditaan, miten puukauppaa ja metsänhoitoa voitaisiin
aktivoida. Ohjauskeinojen suunnittelussa on tarpeen tarkastella mi-
hin ryhmiin ne tehoaisivat. Tämä määrää pitkälti, kuinka vaikuttavia
ne ovat sekä mikä on niiden yhteiskunnallinen kustannus ja hyväk-
syttävyys.

Hiljaisten metsänomistajien osuus yksityismetsien käyttämättömistä hakkuumahdollisuuksista noin 14 prosenttia

Vaikka hiljaisia metsänomistajia on lukumäärältään paljon, heidän
metsätilansa ovat pinta-alaltaan pieniä. Hiljaiseksi määritellyt perhe-
omisteiset, kuolinpesien ja verotusyhtymien metsät kattavat noin
miljoona hehtaaria eli noin 10 prosenttia niiden yksityismetsien met-
sätalousmaan kokonaispinta-alasta, jotka ovat olleet omistajiensa
hallussa yli kymmenen vuotta. Kaikkien omistajaryhmien metsäta-
lousmaan pinta-alaan suhteutettuna se on noin neljä prosenttia.
Luonnonsuojelualueita tai luonnonsuojelualueiksi varattuja alueita
on metsämaalla lähes yhtä paljon, vajaa miljoona hehtaaria, kuin
metsätaloudellisesti hiljaiseksi määriteltäviä yksityismetsiä.

Hiljaisten omistajien osuus inventointitietoihin perustuvasta yksi-
tyismetsien hakkuuesitysten kokonaiskertymästä oli noin 14 prosent-
tia, eli yhteensä noin 65 miljoonaa kuutiometriä. Käyttämättömistä

hakkuumahdollisuuksista 66 prosenttia oli aktiivisilla perheomistajilla (316 milj. m³), 13 prosenttia aktiivisilla verotusyhtymillä (59 milj. m³) ja 8 prosenttia aktiivisilla kuolinpesillä (37 milj. m³).

Yksin tai puolison kanssa metsää omistavien hiljaisten metsänomistajien metsät kattavat noin kymmenen prosenttia perheomisteisesta metsätalousmaan pinta-alasta. Näistä metsänomistajista noin 80 prosenttia oli tehnyt joko metsänhoitotöitä ilman Kemera-tukea tai korjannut polttopuuta. Siten kaksi prosenttia yksin tai puolison kanssa metsää omistavista oli metsätaloudellisesti täysin passiivisia, eli ei ollut tehnyt mitään metsätaloustoimia metsissään viimeiseen 10 vuoteen. Kaikkien metsänomistajien metsiin suhteutettuna he omistavat noin yhden prosentin Suomen metsämaan pinta-alasta.

Tämän tutkimuksen keskeinen kysymys oli hiljaisten ja passiivisten metsänomistajien tunnistaminen ja heidän tavoitteidensa ja ominaisuuksiensa tarkastelu, sekä heidän vertaamisensa aktiivisempiin metsänomistajiin. Tutkimuksen tulokset toivat selvästi ilmi sen, että metsätaloudellisessa aktiivisuudessa ja hakkuumahdollisuuksien käytössä on suuria eroja myös ns. aktiivisten metsänomistajien keskuudessa. Tässä tutkimuksessa aktiiviset metsänomistajat jaettiin täysaktiivisiin ja osittain aktiivisiin sen mukaan, olivatko metsänomistajat tehneet viimeisen kymmenen vuoden aikana sekä hakkuita että hakenneet Kemera-tukea, vai vain jompaakumpaa. Näiden ryhmien eroja tarkasteltiin joidenkin tunnuslukujen ja kyselyvastausten perusteella. Aktiivisuuden asteen tarkempi erittely ja siihen vaikuttavien tekijöiden selvittäminen eivät sisällyneet tähän tutkimukseen.

Tulevaisuuden haasteiden kohtaaminen

Hiljaisten ja erityisesti passiivisten omistajien pinta-alaosuuden nouseminen lisäisi painetta kasvattaa hakkuita lähelle kestävää hakkuumahdollisuutta aktiivisten metsänomistajien metsissä. Kasvava hakkuumäärä korostaa myös luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tärkeyttä. Omaehtoisesti suojeltujen alueiden suojelustatuksen viral-

listaminen parantaisi käsitystä metsätalouskäytössä olevista metsävaroista ja lisäksi mahdollistaisi suojelualueverkoston suunnittelun ja luontoarvojen tehokkaamman turvaamisen.

Keskimäärin pienempi tilakoko ei selitä hiljaisten metsänomistajien harvempaa myyntitiheyttä tai metsänhoitotöiden tekoa yksinään. Hiljaisilla metsänomistajilla on enemmän käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia kuin aktiivisilla metsänomistajilla. Kun aktiivisten metsänomistajien hakkuuesitysten osuus oli noin kolmasosa pinta-alasta, oli vastaava luku hiljaisilla metsänomistajilla noin 45 prosenttia. Valtaosin he olivat kuitenkin myyneet puuta viimeisen 15 vuoden aikana, eivätkä hehtaarikohtaiset tilavuudet ole kuin parikymmentä kuutiometriä suuremmat kuin aktiivisilla metsänomistajilla. Hiljaiset metsänomistajat eivät siis ole olleet pitkään metsätaloudellisesti passiivisia. Puuntarjonnan näkökulmasta on olennaista, että he eivät poistuisi kokonaan markkinoilta, vaikka myisivätkin harvemmin puuta.

Kuolinpesät ovat selvästi muita omistajaryhmiä passiivisempi ryhmä. Nykyisten, pitkään säilyneiden kuolinpesien purkamiseen kannustamiseen ei ole nykyainsäädännön puitteissa tarjolla yhtä ratkaisua. Kuolinpesien purkamisen edistämisen rinnalla tuleekin varmistaa, että kuolinpesien metsänomistukset muutettaisiin mahdollisimman pian kuolinpesän syntymisen jälkeen verotusyhtymiksi. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi lesken omistuksen jatkumisen luontevasti, mutta toisi selkeyttä omistusjärjestelyihin.

Melko pieni osa hiljaisista metsänomistajista oli kiinnostunut tilan myymisestä. Myyminen saattaisi houkutella, kun kiinnostuksen puute johtuu tiedonpuutteesta, esimerkiksi siitä, minkä arvoinen metsätila suunnilleen olisi myytäessä. Jos metsänomistus on itsessään tärkeätä, yhteismetsään liittäminen vähentäisi omaa vaivannäköä metsäasioiden hoidossa.

Puuntarjonnan lisäämisen kannalta merkittävin omistajaryhmä on tulosten perusteella osittain aktiiviset metsänomistajat, jotka ovat tehneet viimeisen kymmenen vuoden aikana vain joko hakkuita tai

Kemera-tuettua metsänhoitoa, ei molempia. Tällä ryhmällä on selvästi enemmän hakkuumahdollisuuksia kuin täysaktiivisilla, jotka olivat sekä hakanneet että tehneet hoitotöitä. Osittain aktiiviset omistavat noin 19 prosenttia yksityisten metsänomistajien omistamasta metsäpinta-alasta ja 24 prosenttia käyttämättömistä hakkuumahdollisuuksista. Verrattuna täysaktiivisiin metsänomistajiin, tässä ryhmässä on jonkin verran enemmän luonto- ja ympäristötavoitteisia ja oppimishaluisia metsänomistajia, joiden puukauppoja rajoittaa täysaktiivisia useammin tiedon ja kiinnostuksen puute tai luontoon ja virkistyskäyttöön liittyvät syyt. He myös kokevat täysaktiivisia useammin tarvitsevansa neuvontaa ja palveluita metsänhoitotöissä, mutta eivät halua yhtä usein suoria yhteydenottoja puunostajilta tai metsänhoitopalveluiden tarjoajilta.

Tärkeimmät aktiivisten metsänomistajien puunmyyntipäätöksiin vaikuttavat tekijät liittyvät markkinoihin ja tuotantomahdollisuuksiin – hintaan, tukkiosan hyödyntämiseen ja myytävissä olevaan puustoon. Vahvana tekijänä taustalla ovat pitkän aikavälin suunnitelmat puuntuotannossa. Suurimmalla osalla aktiivisista metsänomistajista on metsäsuunnitelma ja yleisimpänä syynä myymättömyyteen on se, ettei metsänhoidolliset syyt edellytä hakkuuta. Myös kysynnän puute on melko usein myymättömyyden taustalla. Myös noin puolella hiljaisista metsänomistajista markkinatekijät – lähinnä hinta – vaikuttavat vahvasti puunmyyntipäätöksiin.

58 prosenttia aktiivisista ja 47 prosenttia hiljaista metsänomistajista oli sitä mieltä, että puunmyyntituloista maksettavan pääomaveron tasaaminen usealle vuodelle (ns. tasausvaraus) lisäisi puunmyyntihallukkuutta. Tällainen ohjauskeino voisi toimia erityisesti aktiivisten tai osittain aktiivisten metsänomistajien kannustamisessa.

Metsään liittyvät arvot ohjaavat metsänomistajien valintoja

Suurin osa hiljaisista metsänomistajista käyttää metsäänsä aktiivisesti esimerkiksi virkistyskäytössä ja kotitarvepuun hankinnassa. Myös luonnonsuojelumotiivit olivat tärkeitä metsätaloudellisesti hiljaisille

metsänomistajille. Metsätaloudellisesti aktiivisista metsänomistajista suuri osa on monitavoitteisia tai metsää toiminnallisena ympäristönä korostavia, ja he saattavat hoitaa osia metsistänsä painottaen muita kuin puuntuotannollisia seikkoja. Kun metsänomistukseen ja sen tavoitteisiin liittyy vahvoja ei-metsätaloudellisia arvoja, on vaikea muuttaa ihmisten käytöstä pelkästään taloudellisilla kannustimilla tai sanktioilla.

Arvot ovat yleensä pysyviä ja niitä on vaikea muuttaa. Metsänomistaja voi kuitenkin omaksua uutta tietoa tai vaihtoehtoisia toimintatapoja, kun ne perustellaan hänen arvonsa huomioiden. Yli puolet aktiivisista perhemetsänomistajista, ja noin kaksikolmasosaa hiljaisista metsänomistajista olivat halukkaita oppimaan uutta tai halusivat monipuolista tukea metsänhoitoonsa. Noin neljännes kaikista metsänomistajista kuului ryhmään, jota määritteli halukkuus oppia lisää metsäasioista ja tuntee metsänsä paremmin, mutta myös halu itsenäiseen päätöksentekoon ja jossain määrin epäluottamus ammattilaisia kohtaan. Itsellisistä metsänomistajista tähän ryhmään kuului 33 prosenttia metsänomistajista ja passiivisista 28 prosenttia.

Oppimishaluisille, mutta itsenäisesti päätöksensä tekeville metsänomistajille tulisi olla helposti saatavilla olevia ja hyvin suunniteltuja kursseja ja tietopaketteja esimerkiksi verkkoympäristössä. Koska oppimishalukkaita on tavoitteiltaan hyvin erityyppisissä metsänomistajissa, tarvitaan materiaalin räätälöintiä eri tavoitteiden mukaisesti, esimerkiksi luonto- ja virkistystavoitepainotteisesti tai kannattavuuspainotteisesti. Monipuolista tukea haluavat sen sijaan luottivat ammattilaisiin ja halusivat tukea myös päätöksentekoonsa. Heille läsnäoloon perustuva koulutus ja henkilökohtainen neuvonta toimivat todennäköisesti paremmin.

Monipuolista tukea haluavat metsänomistajat luottivat metsäammattilaisiin, halusivat oppia tuntemaan omat metsänsä ja niiden mahdollisuudet paremmin sekä halusivat tukea päätöksentekoon. Tällaisia metsänomistajia oli 30 prosenttia aktiivisista ja 32 prosenttia hiljaisista metsänomistajista. Monipuolista tukea haluavat olivat myös 44

prosentin osuudella selvästi suurin ryhmä luontoa ja ympäristöä korostavien keskuudessa. Tässä ryhmässä oli toisaalta muihin tavoite-ryhmiin verrattuna vähemmän ammattilaisiin luottavia. Monipuolista tukea haluavat kaipaavat opetusta ja neuvontaa metsiin liittyvissä asioissa, mutta myös tukea itse päätöksenteossa. Monipuolista tukea haluavien osuus oli erityisen suuri luontoa ja ympäristöä korostavien keskuudessa, minkä vuoksi metsäammattilaisten kyky mieltää erilaisten metsänomistajien tavoitteiden ja luontopainotuksen tärkeys on keskeisellä sijalla.

Suomen metsäkeskuksessa on tehty tehostettua hiljaisten metsänomistajien neuvontaa viime vuosina. Asiakasneuvojat ovat tavoittaneet vuonna 2016 noin 10000 metsänomistajaa puhelimitse ja henkilökohtaisesti. Tavoitetuista metsänomistajista noin puolet kirjautui yhteydenoton jälkeen Metsään.fi -palveluun, 40 prosenttia antoi luvan metsävaratietojen siirtoon tai selailuun ja 30 prosenttia teki vuoden aikana metsänkäyttöilmoituksen tai haki Kemera-tukea. Neuvontatyön vaikuttavuutta metsänomistajien aktivoimisessa voidaan siten pitää hyvänä. 10 000 metsänomistajan puhelinneuvonnan ja tapaamisten kustannukset olivat Suomen metsäkeskuksen arvion mukaan noin 1,1 miljoonaa euroa. Sukupolvenvaihdoksiin liittyvä neuvonta on tätä kalliimpaa, koska tapaamisia tarvitaan usein enemmän ja asioista pitää keskustella sekä luopujan että jatkajan kanssa.

Moniarvoiset metsäammattilaiset kohtaavat moniarvoiset metsänomistajat

Suomalainen metsätalous oli pitkään hyvin säädeltyä ja yhdenmukaisia neuvoja noudattavaa. Viime vuosikymmenten liberalisoituminen ja moniarvoistuminen metsätaloudessa esimerkiksi METSO-ohjelman ja metsälain uudistamisen myötä sekä metsänhoidon kannattavuuden korostuminen on haastanut myös metsäammattilaisten jo omaksuttuja oppeja. Metsäammattilaisilla kuten kaikilla ammatinharjoittajilla on taustastaan, koulutuksestaan ja työkokemuksestaan

riippuen erilaisia näkemyksiä hyvästä metsien hoidosta. Jos puukauppaneuvottelussa tai metsäsuunnitelman teossa metsänomistajan ja metsäammattilaisen näkemykset ovat voimakkaassa ristiriidassa, voi lopputulemana olla neuvotteluiden kariutuminen tai jopa metsänomistajan metsätaloudellinen passivoituminen. Kun toisaalta osa metsänomistajista nimenomaan kaipaa tukea, ja toisaalta osa ei luota ammattilaisiin, on metsäammattilaiselle joskus vaikea tunnistaa paras lähestymistapa kussakin tilanteessa.

Metsänomistajien palveluita tulee kehittää asiakaslähtöisesti ja metsänomistajan tavoitteita kuunnellen. Valtaosa sekä aktiivisista että passiivisista metsänomistajista piti puunmyyntiä vahvasti edistävänä seikkana omien toivomuksien noudattamista puunkorjuussa. Ammattilaisille pitäisi kehittää sähköisiä työvälineitä, joiden avulla metsänomistajien tavoitteiden tunnistaminen helpottuisi niissä tapauksissa, joissa metsänomistaja ei osaa itse määritellä tarkasti toiveitaan. Metsäorganisaatiossa voisi esimerkiksi osa henkilökunnasta erikoistua tapaamaan esimerkiksi luonnonsuojelupainotteisia tai jatkuvasta kasvatuksesta kiinnostuneita metsänomistajia, koska kaikilla metsäammattilaisilla ei koulutuksesta huolimatta ole välttämättä riittävää kokemusta esimerkiksi eri kasvatustapoihin liittyvien suunnitelmien tekemiseen.

Hiljaisten metsänomistajien ja jossain määrin myös vain puukauppoja tai metsänhoitoa tehneiden aktiivisten joukossa korostui luonto- ja virkistystavoitteet ja voimakkaiden metsätalouden toimenpiteiden välttäminen. Esimerkiksi yli puolet hiljaisista metsänomistajista piti avohakkuiden välttämistä tärkeänä syynä siihen, ettei myy puuta. Ammattilaisten vastausten perusteella osa metsäalan ammattilaisista ei täysin miellä näin ajattelevien metsänomistajien näkemysten voimakkuutta. Monitavoitteisuuden onnistunut huomioon ottaminen voisi lisätä selvästi luonto- ja virkistysarvoja painottavien metsänomistajien aktiivisuutta myös puumarkkinoilla. Ammattilaisten tulisikin pystyä vastaamaan metsänomistajan toiveisiin, vaikka ne eivät olisikaan heidän oman näkemyksensä mukaan parhaiden toimintatapojen mukaisia. Lisäksi organisaatioiden tulisi kehittää välineitä

monitavoitteisuuden huomioon ottamiseen metsäsuunnittelussa ja -neuvonnassa, sekä hakkuiden toteutuksessa.

Koska Suomessa on harjoitettu pitkään tasaikäisrakenteeseen perustuvaa metsätaloutta, eri-ikäisrakenteiseen kasvatustapaan siirtyminen ei ole valtaosassa metsiä nopeaa, siihen liittyy usein tulojen menetyksiä lyhyellä aikavälillä ja riskejä myös tulevaisuudessa. Hakkuiden jälkeisen metsän tilan mahdollisimman hyvä visualisointi sekä eri vaihtoehtojen seurausten ja riskien mahdollisimman neutraali kartoittaminen helpottaisivat metsänomistajien päätöksentekoa.

Kokemukset vaikuttavat pitkään ihmisten käytökseen. Metsänhoitoimenpiteet ja hakkuut vaikuttavat ympäristön tilaan pitkään, jopa ylisukupolvisesti. Jos metsänomistaja ei ole perillä siitä, mitä toimenpiteet metsissä tarkoittavat ja minkälaisen jäljen jättävät, voi koettu ikävä yllätys aiheuttaa pidättäytymisen toimenpiteistä tulevaisuudessa. Riskiä uudesta pettymyksestä ei haluta ottaa. Myös puumarkkinoilla on suhdanteesta, puutavaralajista, korjuuolosuhteista ja muista seikoista johtuen välillä myyjän ja välillä ostajan markkinat. Metsätaloudellisesti kokemattoman metsänomistajan pettymys siitä, että tarjottua puustoa ei halutakaan ostaa, voi vähentää mielenkiintoa uutta tarjousta kohtaan. Metsäammattilaiset voivat osaltaan torjua pettymyksiä kullekin metsänomistajalle riittävällä selvityksellä toimenpiteistä, niiden vaikutuksista ja puukauppatilanteesta.

Kuolinpesien laajamittaiseen purkamiseen kannustaminen vaikeaa – syntymisen estäminen tavoitteeksi

Kuolinpesät ovat muita omistajaryhmiä passiivisempi ryhmä, mutta kuolinpesistäkin kaksi kolmasosaa oli ollut aktiivisia viimeisen 10 vuoden aikana. Hiljaisten metsänomistajien metsätilakokonaisuuksista kuolinpesillä oli suurin hehtaariohtainen puuston tilavuus ja verotusyhtymillä pienin. Tulosten perusteella hiljaisilla kuolinpesillä oli eniten käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia hehtaariohtaisesti tarkasteltuna, mutta erot perheomisteisiin tiloihin olivat pieniä.

Hiljaisten kuolinpesien omistamat metsätilat ovat keskimäärin pieniä, joten heidän omistamansa metsäpinta-ala on noin 2 prosenttia yksityisten omistamasta metsäpinta-alasta.

Kuolinpesissä omistukset ovat usein ketjuuntuneita (38 prosentissa kyselyyn vastanneista kuolinpesistä oli omistajana toinen kuolinpesä) ja kuolinpesän omistaman metsän taloudellista merkitystä pidetään niin pienenä, että jakamiseen liittyvää vaivaa ei nähdä tarkoituksenmukaisena. Lisäksi kuolinpesien purkamista jarruttanee kuolinpesän osakkuuden myötä säilyvä omistussuhde usein tunnearvoltaan merkitykselliseen kohteeseen ja mahdollisuus polttopuun korjaamiseen. Mahdollisuus polttopuun korjuuseen oli tärkeä asia metsänomistuksessa 75 prosentille kyselyyn vastanneista kuolinpesien edustajista.

Nykyisten pitkään säilyneiden kuolinpesien laajamittaiseen purkamiseen ei ole nykyisen lainsäädännön puitteissa yhtä tehokasta keinoja. Kuolinpesien kohdalla tulee myös muistaa, että metsää omistaviin kuolinpesiin suunnattu lainsäädäntö koskisi myös suurta joukkoa metsää omistamattomia kuolinpesiä. Metsää omistavat kuolinpesätkin omistavat usein myös muuta omaisuutta ja esimerkiksi muita kiinteistöjä. Lainsäädännön lisäksi on kuitenkin käytettävissä myös muita ohjauskeinoja. Reilu kolmannes kuolinpesien edustajista oli sitä mieltä, että heillä ei ole riittävästi tietoa kuolinpesän purkamisesta, purkamiseen saatavista palveluista tai vaihtoehtoisista omistusmuodoista. Tämän perusteella oikein kohdistetulla neuvonnalla ja matalan kynnyksen palveluilla voisi olla mahdollisuuksia edistää kuolinpesien purkamista ja omistusmuodon vaihtamista joko perheomistukseksi, verotusyhtymäksi tai osaksi yhteismetsää.

Henkilökohtaisen neuvonnan lisääminen aiheuttaa lisäkustannuksia. Hiljaiseksi tunnistettujen kuolinpesien määrä oli noin 9 000 kappaletta. Jos kuolinpesien edustajien yhteystiedot olisivat saatavilla, heihin voitaisiin olla yhteydessä ja tarjota neuvontaa ja palveluita. Tun-

nistettujen hiljaisten kuolinpesien edustajien tapaamisten kustannukset nousisivat Suomen metsäkeskuksen kustannusarvion⁵ perusteella noin 3-4 miljoonaan euroon.

Erityisesti kuolinpesän muuttaminen verotusyhtymäksi voi olla houkuttelevaa useille kuolinpesille, koska useat tärkeät metsän omistamisen elementit säilyvät myös verotusyhtymässä. Verotusyhtymäksi siirtymisen käynnistyminen edellyttää kuitenkin jonkinlaista herättävää tekijää, jotta toimeen ryhdytään. Muutokset voi käynnistää esimerkiksi neuvojan henkilökohtainen yhteydenotto. Lisäksi siirtymisen tulee tehdä riittävän helpoksi. Tällä hetkellä kuolinpesien henkilökohtaista neuvontaa hankaloittaa se, että ajantasaisia kuolinpesien osakkaiden henkilötietoja ei ole useinkaan saatavilla. Yhteyden ottamisesta tulee helpompaa, jos kuolinpesien edustajien yhteystiedot liitetään Metsäkeskuksen asiakastietoihin suoraan verohallinnosta. Lisäksi omistussuhteiden selventämiseksi voisi olla hyvä selvittää mahdollisuutta tehdä kuolinpesän omistamien kiinteistöjen selvityslainhuudosta pakollinen toimenpide siinä tapauksessa, että kuolinpesää ei heti pureta tai muuteta verotusyhtymäksi. Pakollinen selvityslainhuuto voisi toimia yhtenä herätteenä kuolinpesän omistussuhteiden järjestämiseksi.

Toimenpiteissä tulisi keskittyä vanhojen kuolinpesien purkamiseen sekä uusien, pitkäaikaisiksi jäävien kuolinpesien syntymisen ehkäisemiseen. Toivottavaa olisi, että kuolinpesäomistus siirtyisi mahdollisimman pian riittävän kokoisena kokonaisuutena aktiivisen metsänomistuksen piiriin. Jos tähän ei ole halukkuutta esimerkiksi tunnesyiden vuoksi, tulisi kannustaa metsänomistuksen muuttamista mahdollisimman pian kuolinpesän syntymisen jälkeen verotusyhtymäksi. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi lesken omistuksen jatkumisen luontevasti, mutta toisi selkeyttä omistusjärjestelyihin.

Olisi hyvä selvittää, voisiko verotusyhtymäksi siirtyminen olla ns. oletusasetus siinä tapauksessa, että kuolinpesää ei heti jaeta. Oletusasetuksella tarkoitetaan sitä, että kuolinpesän osakkaiden pitäisi ak-

⁵ Veikko Iittainen, Suomen Metsäkeskus

tiivisesti pysäyttää verotusyhtymän muodostumiseen johtava prosessi, jos he haluavat pitää hallinnointitapana kuolinpesän. Tämä olisi kuitenkin aina yksi valittavissa oleva vaihtoehto.

Tunnearvot ja halu jättää perintöä jarruttavat sukupolvenvaihdoksia

Iäkkäiden metsänomistajien kannustaminen sukupolvenvaihdoksiin ei ole kyselyn vastausten perusteella yksinkertaista. Suurimmalle osalle yli 75-vuotiaista metsänomistajista metsän omistamisen tärkeimmät merkitykset liittyivät metsämaan omistamisen itseisarvoon (tärkeä 75 prosentille), vapaa-ajanvietto- ja asuinpaikkaan, marjastus- ja sienestysmahdollisuuksiin ja mahdollisuuteen saada poltto- puut metsästä omaan tarpeeseen. Metsän muodostama perintö ja metsä inflaatiolta suojattuna omaisuutena olivat yli 75-vuotiaille tärkeämpiä asioita kuin nuoremmille ikäryhmille. Hiljaiset metsänomistajat, joissa iäkkäiden osuus oli aktiivisia suurempi, olivat selvästi aktiivisia harvemmin halukkaita aikaistamaan sukupolvenvaihdosta ehdotetuilla verohelpotuksilla. Eri ikäryhmiä tarkasteltaessa yli 75 -vuotiaat olivat kaikkein vähiten halukkaita aikaistamaan sukupolvenvaihdosta, mutta heidän keskuudessaan oli myös eniten epä-tietoisia. He myös suunnittelivat muita ikäryhmiä useammin jättävänsä metsätilansa perinnöksi lahjana antamisen tai myymisen sijasta. Perinnöksi jättäminen oli aktiivisiin metsänomistajiin verrattuna yleisempi luopumissuunnitelma myös nuorempien ikäryhmien hiljaisilla metsänomistajilla. Sukupolvenvaihdosten yleistymisen esteenä on kyselyvastausten perusteella tunnearvot ja halu siirtää omaisuus nimenomaan perintönä. Lähes 40 prosenttia yli 75-vuotiaista metsänomistajista oli kuitenkin sitä mieltä, että neuvontaorganisaatioiden tulisi aktiivisesti tarjota metsänomistajille palveluita metsätilasta luopumisen suunnitteluun ja järjestämiseen.

Ohjauskeinojen suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon metsän omistamisen luonne sijoitustoimintana ja osana kotitalouden kokonaisuutta

Metsänomistajuus on taloudelliselta luonteeltaan sekoitus sijoitustoimintaa ja elinkeinon harjoittamista, ja on osa kotitalouden omaisuuden hoitoa ja ajankäyttöä. Metsänomistaminen on vain pienelle osalle metsänomistajista pääansiotyön tai yritystoiminnan kaltaista. Tämän vuoksi ohjauskeinojen suunnittelussa tulee muistaa, että metsänomistajat eivät tee ratkaisujaan vain metsätalouden toiminnan näkökulmasta, vaan päätöksiin vaikuttavat monet kotitalouden tilanteeseen liittyvät, täysin metsään liittymättömät tekijät. Metsätaloutta koskevat päätökset tehdään yleensä ansiotyön jälkeisellä vapaa-ajalla, johon kohdistuu myös paljon muita vaatimuksia ja tarpeita.

Taloudellisen ohjauskeinon vaikuttavuus pohjautuu oletuksille, että metsänomistaja on tietoinen ohjauskeinon olemassaolosta, sen vaikutuksista omaan talouteen ja että nämä vaikutukset ovat tarpeeksi suuria muuttamaan käytöstä ottaen huomioon muut käytökseen vaikuttavat seikat. Taloustieteelliselle analyysille tyypilliselle täydellisen rationaalisuuden oletukselle perustuvat ohjauskeinot eivät kuitenkaan usein toimi halutulla tavalla. Jotta käyttäytymistä voidaan ymmärtää ja suunnitella tehokkaita ohjauskeinoja, inhimilliselle päätöksenteolle ominainen moniulotteinen ja ajankäytöltään hyvin rajoitettu päätöksenteko tulee ottaa huomioon. Ohjauskeinojen käytön tulee myös olla pitkäjänteistä ja ennakoitavaa,

Ohjauskeinojen suunnittelussa on myös tarpeen puntaroida niiden vaikuttavuutta, eli saatavia hyötyjä mahdollisiin haittoihin nähden. Yli kolmannes hiljaisista metsänomistajista ilmaisi kyselyssä, että tiedonpuute rajoittaa heidän metsäasioiden hoitoaan. Voidaan olettaa, että osa hiljaisista metsänomistajista ei seuraa eikä tunne metsälästä hyvin. Monella metsänomistukseen liittyy myös vahvoja tunteita. Tämän vuoksi monet eivät muuttaisi käytöstään ulkoisten ohjauskeinojen takia, joista he eivät kenties kaikissa tapauksissa olisi edes tietoisia. Vaakakupissa on myös metsätalouden yhteiskunnallinen hyväksyttävyys ja vapaaehtoisuuteen perustuvan metsäpolitiikan mahdollisuus positiivisen ilmapiirin luomiseen.

Hiljaisten ja passiivisten, tai muiden metsätaloudellisia mahdollisuuksiaan käyttämättä jättävien aktivoimiseen ei ole yhtä toimivaa

keinoa, koska metsänomistajat ovat hyvin erilaisia ja hiljaisuudelle on monenlaisia syitä. Tulosten perusteella on kuitenkin löydettävissä metsänomistajaryhmiä, joiden aktivoiminen on mahdollista esimerkiksi toimintatapoja kehittämällä, helpottamalla metsävaratietojen ja metsänomistajien yhteystietojen saatavuutta. Joissakin asioissa lain-säädännön muuttaminen tai taloudellinen ohjaus voi olla tehokasta, mutta silloin tulee tarkasti arvioida kaikki ohjauskeinojen vaikutukset.

Lähdeluettelo

- Ajzen, I. (1991), The theory of planned behavior, *Organizational behavior and human decision processes* 50(2): 179–211.
- Boon, T. E., Meilby, H. ja Thorsen, B. J. (2004), An Empirically Based Typology of Private Forest Owners in Denmark: Improving Communication Between Authorities and Owners, *Scandinavian Journal of Forest Research* 19(sup004): 45–55.
- Dhubháin, Á. N., Cobanova, R., Karppinen, H., Mizaraite, D., Ritter, E., Slee, B. ja Wall, S. (2007), The Values and Objectives of Private Forest Owners and Their Influence on Forestry Behaviour: The Implications for Entrepreneurship, *Small-Scale Forestry* 6(4): 347–357.
- Dolan, P., Hallsworth, M., Halpern, D., King, D. ja Vlaev, I. (2010), *MINDSPACE: Influencing behaviour through public policy.*, Cabinet Office and Institute for Government, London, UK.
- Favada, I. M., Karppinen, H., Kuuluvainen, J., Mikkola, J. ja Stavness, C. (2009), Effects of timber prices, ownership objectives, and owner characteristics on timber supply, *Forest Science* 55(6): 512–523.
- Favada, I. M., Kuuluvainen, J. ja Uusivuori, J. (2007), Optimal timber stock in Finnish nonindustrial private forests, *Forest policy and Economics* 9(5): 527–535.
- Haltia, E. ja Rämö, A.-K. (2017), Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä? – metsänomistajakyselyn tuloksia. PTT raportteja 256.
- Hietala, J. ja Valonen, M. (2016), Aktiiviset ja passiiviset kuolinpesät. Julkaisussa Hänninen, H. ja Leppänen, J. (toim.). *Metsäverotuksen kehittämistarpeet metsä- ja elinkeinopolitiikan kannalta: loppuraportti maa- ja metsätalousministeriölle.* Luke.
- Hujala, T., Pykäläinen, J. ja Tikkanen, J. (2007), Decision making among Finnish non-industrial private forest owners: The role of professional opinion and desire to learn, *Scandinavian Journal of Forest Research* 22(5): 454–463.

- Hänninen, H., Karppinen, H. ja Leppänen, J. (2011), Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208.
- Häyrinen, L., Mattila, O., Berghäll, S. ja Toppinen, A. (2014), Changing objectives of non-industrial private forest ownership: a confirmatory approach to measurement model testing, *Canadian Journal of Forest Research* 44(4): 290–300.
- Häyrinen, L., Mattila, O., Berghäll, S. ja Toppinen, A. (2015), Forest Owners' Socio-demographic Characteristics as Predictors of Customer Value: Evidence from Finland, *Small-scale Forestry* 14(1): 19–37.
- Johansson, P.-O. (1991), *An introduction to modern welfare economics*. Cambridge University Press.
- Järvinen, E., Rämö, A.-K. ja Silvennoinen, H. (2006), Energiapuun tuotanto ja markkinat: Metsänomistajakysely. PTT raportteja 199.
- Kahneman, D. (2003), Maps of bounded rationality: Psychology for behavioral economics, *The American economic review* 93(5): 1449–1475.
- Kahneman, D. (2011), *Thinking, fast and slow*. Macmillan.
- Kahneman, D. ja Tversky, A. (1984), Choices, values, and frames., *American psychologist* 39(4): 341.
- Karppinen, H. ja Berghäll, S. (2015), Forest owners' stand improvement decisions: Applying the Theory of Planned Behavior, *Forest Policy and Economics* 50: 275–284.
- Korhonen, K., Hujala, T. ja Kurttila, M. (2013), Diffusion of voluntary protection among family forest owners: Decision process and success factors, *Forest policy and Economics* 26: 82–90.
- Korhonen, Kari T. ja Ihalainen, Antti Metsävarat 2012 - 2012-06-19_vmi_julkistus_metsavarat2012.pdf, http://www.metla.fi/tiedotteet/2012/pdf/2012-06-19_vmi_julkistus_metsavarat2012.pdf (viitattu 25.1.2017).
- Kurttila, M., Korhonen, K., Hänninen, H. ja Hujala, T. (2010), Yksityismetsien metsäsuunnittelu 2010–nykytilanne ja kehittämistarpeita. Metlan työraportteja 153.

- Kuuluvainen, J., Karppinen, H., Hänninen, H. ja Uusivuori, J. (2014), Effects of gender and length of land tenure on timber supply in Finland, *Journal of Forest Economics* 20(4): 363–379.
- Kuuluvainen, J., Karppinen, H. ja Ovaskainen, V. (1996), Landowner objectives and nonindustrial private timber supply, *Forest Science* 42(3): 300–309.
- Leppänen, J. ja Torvelainen, J. (2015) Metsämaan omistus 2013. Tilastojulkistus 23.1.2015. http://www.metla.fi/tiedotteet/met-satilastotiedotteet/2015/metsamaan_omistus2013.htm
- Lähdesmäki, M. ja Matilainen, A. (2014), Born to be a forest owner? An empirical study of the aspects of psychological ownership in the context of inherited forests in Finland, *Scandinavian Journal of Forest Research* 29(2): 101–110.
- Markowitz, H. M. (1991), Foundations of portfolio theory, *The journal of finance* 46(2): 469–477.
- Mattila, O. ja Roos, A. (2014), Service logics of providers in the forestry services sector: evidence from Finland and Sweden, *Forest Policy and Economics* 43: 10–17.
- Mäki, O., Ovaskainen, V., Hänninen, H., Karppinen, H. ja others (2011), Metsäpolitiikan ohjauskeinot: Arviointikehikko ja sovellus Suomen metsäpolitiikkaan. Metlan työraportteja 213.
- Ovaskainen, V., Hujala, T., Hänninen, H. ja Mikkola, J. (2017), Cost sharing for timber stand improvements: Inducement or crowding out of private investment?, *Forest Policy and Economics* 74: 40–48.
- Ovaskainen, V., Hänninen, H., Mikkola, J. ja Lehtonen, E. (2006), Cost-sharing and private timber stand improvements: a two-step estimation approach, *Forest Science* 52(1): 44–54.
- Primmer, E. ja Wolf, S. (2009), Empirical accounting of adaptation to environmental change: organizational competencies and biodiversity in Finnish forest management, *Ecology and Society* 14(2): 27.
- Pynnönen, S, Haltia, E ja Rämö, A-K (2017), Metsäammattilaisten näkemyksiä metsätaloudellisen passiivisuuden syistä, PTT työpapereita 185.

- Rämö, A.-K., Haltia, E., Horne, P., Hänninen, H. ja others (2011), Yksityismetsien puuntarjonta-Puunmyyntipäätökseen vaikuttavat tekijät. PTT raportteja 226.
- Rämö, A.-K., Hietala, J., Haltia, E., Horne, P. ja Kniivilä, M. (2016), Maaseutu Suomen biotalousstrategian tukipilarina - raaka-aineiden tarjonnan edistäminen metsissä, PTT työpapereita 253.
- Rämö, A.-K. ja Toivonen, R. (2009), Uusien metsänomistajien asenteet, motiivit ja aikomukset metsiin ja metsänomistukseen liittyvissä asioissa. PTT raportteja 216.
- Rämö, A.-K., Toivonen, R. ja Tahvanainen, L. (2001), Yksityismetsänomistajien energiapuun tarjonta ja suhtautuminen puun energiakäyttöön. PTT raportteja 175.
- Salminen, O., Korhonen, K. T., Ihalainen, A., Hirvelä, H., Härkönen, K., Packalen, T. ja others (2016), Valtakunnan metsien inventointiin perustuvat ”MELA” hakkuumahdollisuusarviot.
- The Behavioral Economics Guide 2016 - Download, <https://www.behavioraleconomics.com/the-behavioral-economics-guide-2016/be-guide-2016-download/> (viitattu 17.12.2016).
- Tilli, T., Rämö, A.-K., Maidell, M., Toivonen, R. ja Kärki, L. (2009), Metsänomistajien näkemyksiä metsätalouden kannattavuudesta ja puun tarjonnasta vuoteen 2015. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos.
- Valonen, M. (2016), Metsänomistajan metsätaloudellista aktiivisuutta alentavat tekijät. Pro-gradu. Helsingin yliopisto, Maa- ja metsätieteellinen tiedekunta, Metsätieteiden laitos.

PTT Julkaisuja, PTT Publikationer, PTT Publications

- 23. Arovuori, K. 2015. Political effectiveness of agricultural policies – an empirical analysis.
- 22. Karikallio, H. 2010. Dynamic dividend behaviour of Finnish firms and dividend decision under dual income taxation.
- 21. Nivalainen, S. 2010. Essays on family migration and geographical mobility in Finland.
- 20. Latvala, T. 2009. Information, risk and trust in the food chain: ex-ante valuation of consumer willingness to pay for beef quality information using the contingent valuation method.
- 19. Pyykkönen, P. 2006. Factors affecting farmland prices in Finland.

PTT Raportteja, PTT Rapporter, PTT Reports

- 254. Forsström-Tuominen, H. 2016. Asunto-osuuskunta – uusi yhteisöllinen rakentamisen ja asumisen malli.
- 253. Rämö, A-K., Hietala, J., Haltia, E., Horne, P., Kniivilä, M. 2016. Maa-seutu Suomen biotalousstrategian tukipilarina – raaka-aineiden tarjonnan edistäminen metsissä.
- 252. Busk, H., Härmälä, V. 2016. Katsaus kauppamerenkulun tilanteeseen Suomessa.
- 251. Hietala, M., Huovari, J., Kaleva, H., Lahtinen, M., Niemi, J., Ronikonmäki, N-M., Vainio, T. 2015. Asuinrakennusten korjaustarve.
- 250. Noro, K., Lahtinen, M. 2015. Pohjoismainen asuntomarkkinaselvitys.

PTT Työpapereita, PTT Diskussionsunderlag, PTT Working Papers

- 181. Arovuori, K ja Yrjölä, T. 2016. Kansainvälisen elintarvikekaupan ja elintarviketurvallisuuden vuorovaikutussuhteet.
- 180. Määttä, K. 2016. Biokaasu, metsähake ja puupolttoaineet. Eräiden uusiutuvien energianlähteiden sääntelystä ja sääntelyn kehittämistarpeista.
- 179. Andersson, A., Tähtinen, T. 2016. Katsaus eurooppalaisiin asumisoikeusjärjestelmiin.
- 178. Määttä, K., Hietala, J. 2016. Puun tarjonnan verokannustimet – vallitseva oikeustila ja sen kehittämisvaihtoehdot.
- 177. Määttä, K., Hietala, J., Jutila, K. 2016. Puurakentaminen: sääntelyn kapeikat ja kehittämisvaihtoehdot.